

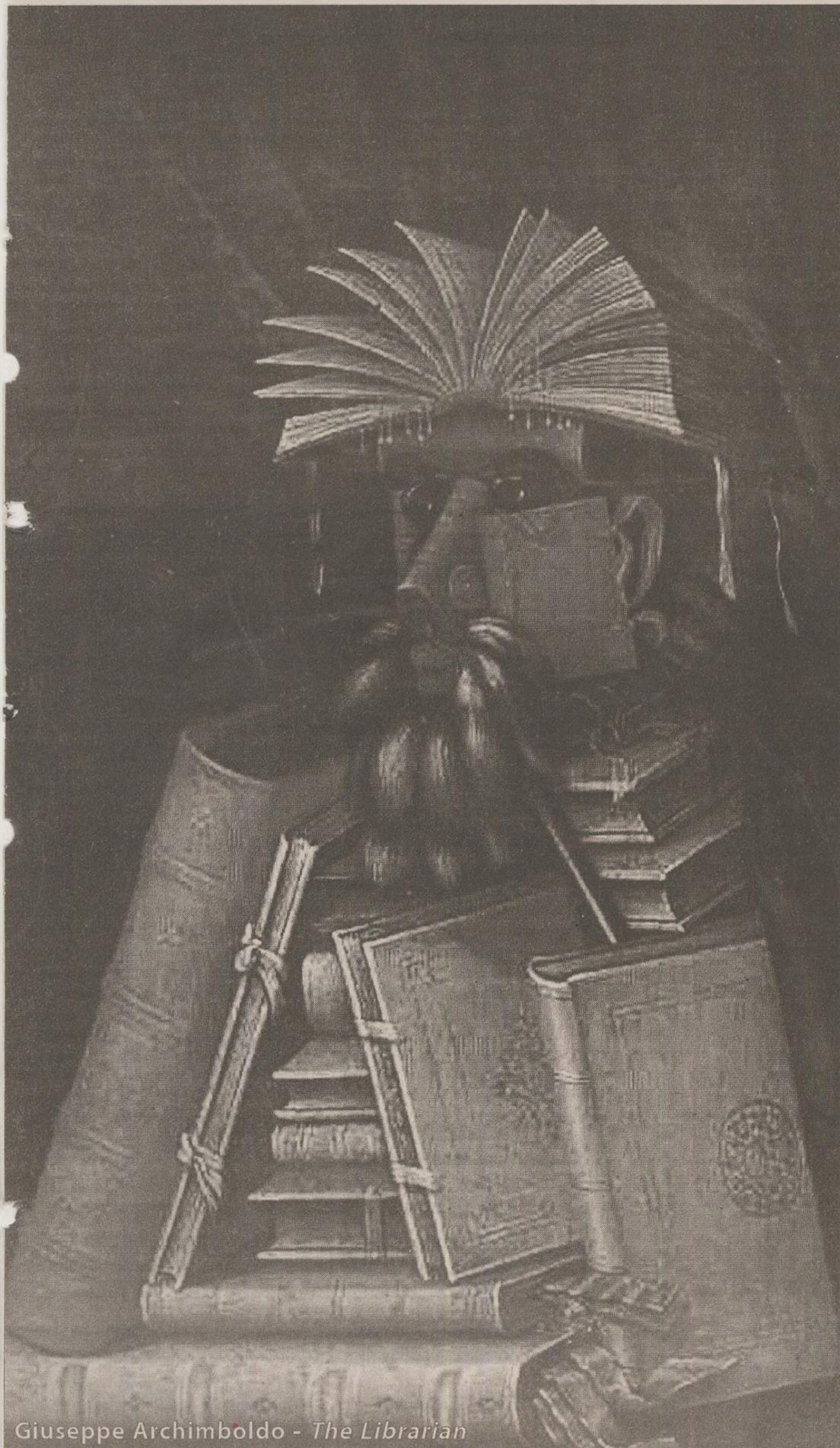
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară

4 a u g u s t 2 0 0 6 (A n u l X X X I X)

31

GALA DE
LECTURĂ

Giuseppe Archimboldo - The Librarian

Tabletă de Nicolae Manolescu

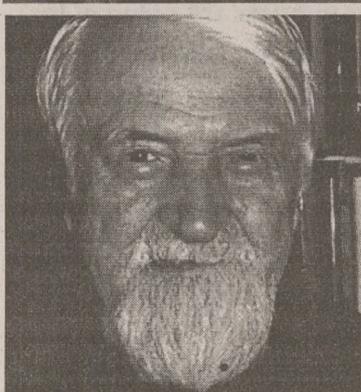
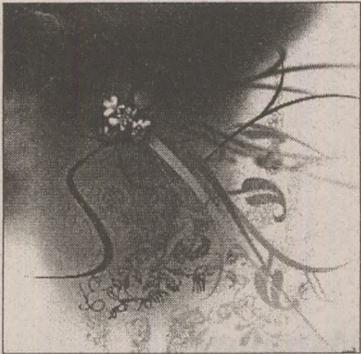
„Pensia” lui Eminescu

În 1931 Felix Aderca publica în ziarul *Adevărul* un articol al cărui titlu l-am pus în capul tabletei mele. Articolul era prilejuit de un studiu care încerca să răspundă la întrebarea dacă Eminescu a fost ori nu pensionar al statului. În 1887 poetului i se aprobase de către consilierii județului Botoșani, oraș în care Eminescu, bolnav, trăia, o pensie de 120 de lei, dar care fusese imediat suprimată la presiunea unui grup de dascăli locali, incitați de un oarecare coleg al lor, Savinescu. Acesta îi explicase prefectului că „destui ani de sănătate a avut Mihai (Eminescu) ca să-și facă avere”. Aderca scrie sarcastic: „Și nimeni nu poate spune că profesorul Savinescu n-avea dreptate! În 1887 Eminescu era de 37 de ani. La această vîrstă omul e dator să aibă, dacă locuiește la țară, cel puțin o casă cu bățatură largă, un pățul, două coșare, vite, orătării, porci. Nu strică să aibă ceva bani la cooperativă, deși nu e obligatoriu. Dacă, dimpotrivă, ești orășan, la 37 de ani se cade să fii activ într-un partid politic, să fii bărbat cu zestre înscrisă cu dobînzii la bancă, să fi trecut prin cîteva slujbe la primărie și prefectură, să cunoști bine toate regulamentele de lucrări edilitare și de tăiere de păduri (ale statului) și să se știe pretutindeni că în curînd vei fi ales deputat. Eminescu n-a făcut nimic din toate acestea”. Pînă la urmă, la intervenția prefectului, Camera a votat un proiect de lege, prin care i se acorda lui Eminescu pensie. Proiectul a avut nevoie, vorba lui Aderca, de o „lungă expunere de motive”. După nouă luni, l-a votat și Senatul. Cum însă Eminescu s-a grăbit să intre în ultimul său an de viață, se pare că n-a apucat să încaseze pensia cu pricina. Timpul n-a mai avut răbdare.

Citind articolul lui Aderca, în al doilea volum al *Contribuțiilor critice*, editat de Margareta Feraru în 1988, m-am gîndit aproape fără să vreau la discuțiile din ultima vreme din lumea literară pe tema rosturilor Uniunii Scriitorilor și la opinia nefavorabilă pe care unii tineri autori de cărți de literatură o au despre asistența materială pe care breasla și statul o datorează scriitorilor. ■

s u m a r

- Bebeluși și turnători** - de Barbu Cioculescu - p. 3
- CONTRAFORT** de Mircea Mihăieș - p. 4
Consilierii Securității
- LECTURI LA ZI** de Tudorel Urian - p. 5
Reverii și depresii
- Realitatea și fantezmele** de Ioan Holban - p. 6
- LECTURI LA ZI** de Cosmin Ciotloș - p. 7
Old Boys
- Poeme** de Gheorghe Grigurcu - p. 8
- SCRISOARE DIN PARIS**
Bătălia pentru Eugen Ionescu de Lucian Raicu - p. 9
- CERȘETORUL DE CAFEĂ** de Emil Brumaru - p. 9
- Somnul rațiunii** de Mihai Mandache - p. 9
- PRIN ANTICARIATE**
De citit la cald de Simona Vasilache - p. 10
- Sub pecetea harului** de Geo Vasile - p. 10
- CARTEA ROMÂNEASCĂ** de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Nirvana
- Agresiuni, încăierări și arme** de Horia Gârbea - p. 12
- CRITICĂ LITERARĂ** de Ion Simuț - p. 13
Inconformistul subversiv
- PREPELEAC** de Constantin Țoiu - p. 14
- PĂCATELE LIMBII** de Rodica Zafiu - p. 14
- SCRISORI INEDITE** - pp. 15-17
Tuccl, Queneau și Pelikan către Mircea Eliade
Selecție și prezentare de Mircea Handoca
- Fețele singurătății** de Radu Ciobanu - p. 18
- CRONICA IDEILOR** de Sorin Lavric - p. 19
Declinul universității americane
- Din Ardealul de altădată** de Mihai Sorin Rădulescu - p. 20
- CRONICA OPTIMISTEI** de Ioana Pârvulescu - p. 21
Alfabetul doctorului Voiculescu
- TEATRU** de Marina Constantinescu - p. 22
Insuportabila lejeritate a ființei
- Festivalul de la Bayreuth** de Dumitru Avakian - p. 23
- La Paris printre muzicieni (2)** de Liviu Dănceanu - p. 24
- CRONICA PLASTICĂ** de Pavel Șușară - p. 25
Ucenicul neascultător
- Avanpremieră editorială** - pp. 26-27
Almudena Grandes – Castele de carton
Prezentare și traducere de Cornelia Rădulescu
- Cronica traducerilor** - p. 28
Realismul magic și lumea de dincolo de Elisabeta Lăsconi
- MERIDIANE** - p. 29
- POST-RESTANT** de Constanța Buzea - p. 30
- LA MICROSCOP** de Cristian Teodorescu - p. 31
- CRONICA TV** de Dumitru Hurubă - p. 31
- OCHIUL MAGIC** - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**

CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 18, 19, 20, 21, 25, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 32)

ECATERINA IONESCU (pag. 2, 3, 4, 6, 26, 27, 28, 29)

NINA PRUTEANU.

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Interioare*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
Agenția Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară**

este editată de Fundația

România literară cu sprijin

de la Fundația „Anonimul”,

Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale

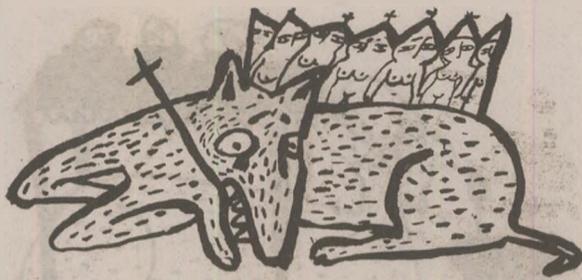
Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Este lucrul cel mai firesc ca mișcările ce-și propun să innoiască lumea să recurgă mai întâi la serviciile tinerilor, cei care, și oricum, reprezintă speranța în mai bine a unei societăți îmbătrânite. Câțiva bătrâni smintiți îmbrăcând o cămașă verde sau neagră fac și ei frumos într-o societate unde bătaia pe caldarâm a pașilor crâncen răsunând înlocuiește plicticoase, interminabile dispute parlamentare. O defilare de moși și băbății, ca de exemplu la manifestațiile pensionarilor stârnește milă, jena unei metehne ce nu trebuia exhibită. De unde absolută nereușită a unor asemenea întreprinderi.

Bătrânii puteau și ei să schimbe fața lumii — câtă vreme au fost tineri. Dar n-au făcut-o. Lumea este urâtă, rea, meschină, de o insuportabilă ipocizie, spre a o improspăta, renova, salva, tinerii se văd obligați ca mai întâi s-o demoleze, ca pe o șubredă clădire. Ceva din adânc le spune că au dreptate, chiar dacă întâmpină dificultăți în a se exprima în privința modului în care vor proceda. De aceea ideologiile revoluționare cu doar un miez de nucă doctrinar decid să acționeze din mers. Ele nu greșesc, greșeste istoria, când evenimentele iau o întorsătură nefericită. Nostalgicii lor o clamează în toate ocaziile în care vine vorba de cauzele catastrofei finale. Oamenii n-au fost la înălțime, au contaminat o doctrină admirabilă...

Dacă nici comunismul, nici fascismul, nici nazismul n-au fost ceea ce-și propuseseră să fie, ne putem permite, oare, să le condamnăm în bloc? Boșorogii de astăzi care au fost tinerii ce le-au purtat pe umeri către camerele de gazare de la Auschwitz și gropile comune de la Katyn, suspină. Când le dai cuvântul, atunci, precum dl. Ilie Merce, vor evidenția caracterul de înaltă moralitate, de justă responsabilitate civică al turnătoriei, de patriotică inițiativă de a folosi adolescenții, de la 14-15 ani în sus, firește dintre cei mai rășăriți. Cu excluderea băiețașilor/fetițelor de 11-12 ani.

Pentru a fi informator trebuie să ai o pregătire, o concepție sănătoasă în formare asupra lumii și deci să-ți apară limpede că e de la sine înțeles să faci politică politică, mai pe scurt, să devii turnător. Nu oricare adolescent distinge ce se așteaptă de la el, în ce chip urmează să fie util societății. Odată ce scumpa orânduire este asediată de hrăpărețul imperialism nu-ți este îngăduit să stai cu mâinile în sân. Un informator de 11-12 ani poate produce confuzii, dintr-o afectivitate încă necuprinsă în armura rațiunii. Un pic de răbdare și îi vine și lui rândul! Doar oameni suntem!

A indoctrina, însă, generațiile de cum merg pe picioare a fost, în schimb, specialitatea fiecărui totalitarism, și mai departe va rămâne. Ca străjer, pe la 11-12 ani, purtam cu mândrie eghileții galbeni, bascul alb, fluierul cu șnur, nici un dubiu nu mă cutreiera când cântam în cor, „Regele coboară printre noi/ să ne-nsofle avânturi de eroi” sau „Toți străjerii, Majestate,/ Vă urează sănătate”. În primele săptămâni ale lunii iunie '40, după ce Frontul Renașterii Naționale se transformase în Frontul Națiunii — din care evreii nu mai puteau face parte — se dădea la radio imnul noii formațiuni: „România mare e acum mai mare/ Fiindcă avântul ei s-a mai mărit”. Cu refrenul: „mai mărit”.

Mi-a rămas în minte șocul simțit la auzul primelor cântece legionare, care te luau pe sus. Cu ce putea pune pe gânduri pe un adolescent, ce numai de moarte habar n-avea, refrenul: „Moartea, numai moartea legionară/ Ne este cea mai sfântă nuntă dintre nunți”. Te lua valul mulțimii: „Aruncat e zarul sorții/ Ori învingem, ori murim.” În subsolul Liceului „Gheorghe Lazăr”, unde eram elev, lângă bufet, se înjghebase un stand de cărți și efecte legionare, postere de culoare verde, cu chipul Căpitanului, privind dincolo, diagonale, centiroane, insigne, broșuri.

Numai împrejurarea că mă știam flul unui „jidovit”, dintr-o familie „iudeo-masonică”, într-o a doua generație de declasare civică - nu mai zic morală - mă împiedica să mă apropii la un pas de ispititoarele obiecte. Cei care-l făceau, erau gata apucați. Precum adolescentul ce-i declara părintelui său: „Tată, dacă-mi ordonez Căpitanul să te împușc, eu te împușc!” Mai cutezător, câte unul își procura pistol. Exhibându-l, arma s-a descărcat în fundul voluminos al premiantului clasei.

Ce-i impresiona mai dihai pe amatorii de lecturi

Bebeluși și turnători

sovietice decât copilul care-și denunța părinții reacționari, femeia care-și împușca iubitul ce trăgea către albi, soțul denunțându-și soția și vice-versa? Și cum să nu-ți forțeze acordul ideea de tragedie optimistă? Adică unicul concept ce scăpase anticilor elini? Deschideam câte un voluminos roman, ochii îmi cădeau pe o replică: „Ivan Vasilievici, ești un făcarnic!” — și închideam cartea numaidecât. Mi se întâmplase că pe la 11-12 ani — fatidică vârstă? — dădusem peste un roman aparținând romancierului, probabil irlandez Liam O'Flaherty, intitulat *Ceață la Dublin*. Un delator se strecura dintr-o secție de poliție mărginașă, pe o vreme de păclă deasă, bucuros să nu fi fost văzut de nimeni. Ocoala pe străzi dosnice, timp de tensionate ceasuri. Descindea, în fine, într-un subsol, probabil locuința lui. Acolo, pe toate scaunele instalat, îl aștepta un tribunal, gata să-l judece...

Însă un alt adolescent putea să prindă gustul unei vieți duble, să simtă un imbold detectivistic, în slujba unui crez de a cărui justete să nu se îndoiască. Indoctrinarea lui începuse în prima clasă primară. Cu emoție își înfășurase în jurul gâtului cravata roșie. Chemat să participe la lupta împotriva spionilor, trădătorilor, diversioniștilor, simțea că este cineva când își încondeia profesorul, ins cu rămășițe burgheze pe meninge. Părinții colegului de bancă ascultau radio Europa Liberă, diriginta mergea la biserică, o văzuse cu ochii lui. Lucru serios: angajamentul pe care-l semna era identic cu al adulților. Buna părere despre sine sporea, cu numărul de note informative. I se sfâșiasse inima de jale când citise cum o spânzuraseră fasciștii pe Zoia Kosmodemianskaia. Colega pe care o iubea în taină îi măturisea că ce ar fi vrut mai mult în viață ar fi fost să lupte, ca partizană, cu fasciștii. Ocazia fiind pierdută, scria poezii la gazeta de perete a școlii.

Că se recurgea la adolescenți acolo unde ei erau în majoritate, iată ceva în natura lucrurilor, adevărind distihul marelui Pierre Corneille: „Mais aux âmes bien nées/ La valeur n'attend pas le nombre des années.” Păi nu? Așa cum exista, din vechime, instituția copiilor de trupă, a luat naștere în comunism, orânduirea cea mai înaintată, instituția copiilor informatori. A turnătorilor cărora le dau tullele și li se schimbă vocea. Dacă notele lor informative colcăiau de greșeli de ortografie și gramaticale nu se supăra nimeni, neavând cine să remarce. Se întâmpla și unor șefi militari, unor înalți demnitari. Lui Ceaușescu în persoană.

Numai că, așa cum s-au petrecut toate în comunism, lucrul cel bun nu a fost dus până la capăt. Am avut canalul Dunăre-Marea Neagră, nu și canal București-Marea Neagră, am avut metrou, nu și cosmodrom, am avut arme chimice, nu și arma atomică. Am avut turnători adolescenți, nu și turnători bebeluși. Totuși, ce bogat material informativ ar fi putut oferi aceștia, unui sistem bine și modern utilat. În pătuțul de la maternitate, la sânul matern, câmpul de observație al bebelușilor este vast și divers. Iar naturalețea impresiilor, copleșitoare. Cât despre modalitățile de comunicare ale nou-născutului, ele nu sunt nici pe departe atât de reduse pe cât s-ar părea. Înând seama că sunt bebeluși care nu tac douăzeci de ore din douăzeci și patru.

Un ofițer de Securitate cu studii de psihologie a bebelușilor - în trecutul îndepărtat se numeau prunci, plozi, dar cine mai știe? — ar urmări cu atenție încotro arată cu degetul bebelușul sau bebelușa, în ce stil răgăie, cui și de ce zâmbește, cum schimbă de umoare, pe ce parte adoarme. Micuțul are de la naștere amprente digitale, dar nefiind în situația de a semna un angajament și a lua cunoștință de pseudonimul ce-i revine, i se poate,

totuși, pune degetul, înmuat în tuș, pe prețiosul pergament. Prim, și cât de prețios pas în viață! Nu mai spun că făcând înaintea celui pe sol. Pe solul patriei. Va fi beneficiarul adult demn de anii bebelușiei? Iată întrebarea.

Ofițeri din crema Securității, deveniți specialiști în sugari de ambele sexe, le-ar interpreta, după un cod ingenios întocmit de cei de la cifru, gunguritul, crizele de mânie, clipele de extaz, salivația din gurița edentată - și ar întocmi amănunțite rapoarte, transcriind dicteul bebelușului în propozițiuni dense de conținut. Dacă nurse se va dovedi o dușmancă mascată a regimului, se vor lua măsuri, dacă mamei bebelușului îi trece prin cap să rămână în străinătate, nu i se va mai acorda viza ș.a. Complotiștii din maternitate, din parcurile publice vor fi demascați — și numai Dumnezeu știe ce greu e să mai pupi un complot, o conspirație. Nu întâmplător va îndrepta către suspect degetul bebelușul informator.

Având în vedere că la vârsta la care se află, bebelușul nu știe, pentru o bună bucată de vreme, să mintă, cele de el turnate sunt de un incontestabil adevăr. Securitatea s-ar fi asigurat, astfel, de cea mai sigură sursă, o practică de genuină științificitate s-ar fi extins, trezind invidia K. G. B.-ului.

Din păcate, regimul s-a mulțumit cu serviciile băieților cu ochii albaștri, înveșmântați în costume gri, ce se învăteau prin centrul Capitalei, recrutați din centrele de orfani. Încă o jumătate de măsură, contribuind la căderea perechii dictatoriale. De la sine înțeles, ceea ce de-abia se întrezărea cu două-trei decenii în urmă ni se înfățișează acum drept o curentă cucerire a genetica. Aceasta va induce în bebelușii din pântecul matern gena asigurătoare a unui just simț civic, eliminând-o pe cea turbulentă.

Tradiționaliste, alte colectivități își înfașoară bebelușii în centuri explozive, depunându-i unde e forțata pietelor mai mare. Și de îndată ce bebelușul sughite...

Ce poate fi mai ilustrativ pentru acest *new age* al tuturor descătușărilor?

Barbu CIOCULESCU

Editura AULA

Colecția „CANON

George Coșbuc de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Titu Maiorescu de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Octavian Goga de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Liviu Rebreanu de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Lucian Blaga de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ion Barbu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	79.000 (7,9) lei
Ștefan Agopian de Ruxandra Ivănescu	79.000 (7,9) lei
Ion Alexandru de Ion Bălu	79.000 (7,9) lei
Ștefan Bănuțescu de Monica Spiridon	79.000 (7,9) lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	79.000 (7,9) lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	79.000 (7,9) lei
Emil Brumaru de Rodica Ilie	79.000 (7,9) lei
Augustin Buzura de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Matei Călinescu de Ștefan Borheli	79.000 (7,9) lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Gheorghe Crăciun de Mihaela Urșu	79.000 (7,9) lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	79.000 (7,9) lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	79.000 (7,9) lei
Alexandru Ivăsiuc de Sanda Cordoș	79.000 (7,9) lei
Mircea Ivănescu de Al. Cistelean	79.000 (7,9) lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovskii	79.000 (7,9) lei
Adrian Marino de Constantin M. Popa	79.000 (7,9) lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzera	79.000 (7,9) lei
Gellu Naum de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	79.000 (7,9) lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	79.000 (7,9) lei
Marin Preda de Rodica Zane	79.000 (7,9) lei
Eugen Simion de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	79.000 (7,9) lei
Sorin Titel de Daniel Vighi	79.000 (7,9) lei
Mihai Eminescu de Caius Dobrescu	129.000 (12,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Consilierii Securității

În filmele și cărțile cu mafioți, există un personaj cărui i se spune „il consilier”. Îți sare deîndată în ochi, pentru că, spre deosebire de brutele care-l înconjoară pe Naș, pare băiat fin. Și chiar este: are studii, are maniere, cunoaște legile. El nu-și flexează mușchii, nu sare la bătaie, nu ucide, ci îi sfătuiește pe membrii „familiei” cum să ucidă mai eficient. El oferă ponturi, sugerează soluții și propune strategii de atingere a scopurilor criminale. Adeseori, nici măcar nu e membru al clanurilor propriu-zise. El pogoară, asemeni unui zeu plin de idei, în lumea primitivă a mafioților.

Această imagine mi-a venit în minte aflând despre relațiile unor scriitori cu Securitatea. Formal, este greu de dovedit c-ar fi vorba de niște turnători: nu li s-a găsit angajamentul (poate nici nu-l semnaseră), nu există documente scrise de mâna lor, nu aveau ca sarcină urmărirea unor „obiective”. Ei erau, pur și simplu, sfătuitoarii din umbră ai instituției. Provenind din domenii mai sofisticate (arta, cultura, cultele), unde metodele clasice erau greu aplicabile ori ineficiente, s-au dovedit stâlpi de nădejde ai sistemului. Avertizau, informau și găseau metode pentru a înlătura „problema”.

Un astfel de rol l-au jucat mulți dintre cei care, după 1989, au ocupat fotoliile de prim-plan ale vieții politice. Corneliu Vadim nici măcar nu face un secret din faptul că i se întâmpla să „bea câte un ceai” cu sinistrul șef al Securității. De curând, „Adevărul literar și artistic” a scos la lumină fragmente din dosare ce conțin transcrierea „dialogurilor colegiale” dintre ofițeri de Securitate și scriitorii bine plasați în ierarhiile breslei. Din prima clipă, sare în ochi atitudinea unui scriitor cu inițialele A. B., în mod explicit, un om de încredere al Securității. Aflăm că personajul locuiește la Cluj și că descinde frecvent la București. Aproape invariabil, primul său drum este la ofițerul de Securitate Ilie Merce.

„Academia Cațavencu” l-a identificat îndărătul inițialelor pe Augustin Buzura. În ce mă privește, important e, în acest caz, fenomenul, nu personajul. Or, citind transcrierea rapoartelor informative ale colonelului Ilie Merce, regăsim un scenariu identic celui despre care s-a vorbit în cazul Vadim: o perfectă colaborare și un reciproc avantajos schimb de idei — și nu numai de idei. Nu doar de dragul conversațiilor subtile aveau loc aceste întâlniri: Securitatea era capabilă de acte de mare generozitate — cuantificabile material — față de amicii fideli. În cazul A. B., un document al Securității conține următoare frază: „Am făcut demersuri la C.[onsiliul] C.[ulturii] [și] E.[ducației] S.[ocialiste] pentru a găsi o posibilitate de transferare a lui A. B. la București, lucru la care ține foarte mult și de care ar putea depinde în mare măsură atitudinea lui în continuare, inclusiv în raporturile lui cu noi” (ACNSAS, Dosar FI 97, vol. 4, f.105-107). Inedită ipostază a Securității: agenție specializată în găsirea de locuri de muncă pentru cetățeni!

Conlucrarea dintre colonelul Merce și A. B. a decurs perfect, așa cum arată documentele. Partenerii se consiliază reciproc, fac schimb de impresii, își vând ponturi: Merce îi „recomandă” să nu ia cuvântul la o ședință a Consiliului de conducere a Uniunii Scriitorilor din aprilie 1983, ce se anunța furtunoasă și, într-adevăr, cel numit „Oșanu” ascultă sfatul amicului cu grade. La rândul-i, acesta își notează cu grijă părerea clujanului despre criticul N. M. (Nicolae Manolescu?), în privința cărui „nu garantează că nu ar avea ceva negativ în el, dar e un om cu prestigiu consolidat”.

Ca între prieteni, „Oșanu” își mărturisește și convingerile politice: „Dacă ar fi să opteze și azi” — e vorba de anul 1984 — „cu ochii închiși ar opta tot pentru socialism, pentru că nu există altă orânduire mai bună. Nu se poate ca marii scriitori de azi să gândească altfel. Cu toate necazurile care mai există, nu-și schimbă crezul, conștiința politică”. Frumoase cuvinte, pentru care nu putem fi decât recunoscători Securității de-a le fi nemurit. Ele arată în ce măsură ticăloșia cuprinsese societatea românească, dar și cât de dornici erau unii mânăuitori de condeie de a se pune la dispoziția brațului înarmat și criminal al comunismului.

Beneficiind cu ghioțura de astfel de „analști”, devine limpede cum de a reușit Securitatea să controleze la sânge zone atât de volatile, precum cele ale artiștilor și creatorilor. A. B., de pildă, nu e doar un partener de dialog al colonelului Merce, în escapadele sale bucureștene. La Cluj fiind, e și un zelos susținător al „politicii culturale a partidului”. Ce e drept, uneori se arată frustrat: deși răspunde apelurilor „autorităților”, „când acolo vin străini și diplomați”, nu e răsplătit pe măsura așteptărilor: „se consideră neglijat complet”, „n-a fost sprijinit în obținerea unei locuințe corespunzătoare”, „nu are un serviciu pe măsura lui pentru a se putea desfășura după posibilitățile sale”.

Perfecta simbioză, gen bielă-manivelă, între scriitor și securist prinde și accente grotești, ca în paragraful în care „Oșanu” îl anunță pe securist că i-a respectat sugestiile: „În final, vizibil satisfăcut, mi-a spus că a ținut cont de sugestia de a nu lua cuvântul

la ședință, urmând ca să facă acest lucru cu alt prilej și, poate, sub auspiciii mai bune”. Precum Janus, indivizii din această categorie, ne arătau două chipuri: pe de parte, pozau în „curajoși”, în „conștiințe”, în „patrioți”, pe de alta, erau mână în mână cu aparatul represiv care le aranja promovări spectaculoase, îi dota cu apartamente le îngăduia să călătorească în voie în străinătate.

A propos de călătorii: într-o discuție din 25 noiembrie 1982 despre „Europa Liberă” A. B. / Augustin Buzura se adresează securistului: „S-a întrebat și el de ce unii dialoghează cu cei de la Europa Liberă, de ce bat la ușa lor [...]. El este de bună credință și n- poate crede că o mare valoare, un mare talent poate să fie un dușman al țării, al societății. Ei bine, câțiva ani mai târziu, în decembrie 1989, „patriotul de bună credință” v „aprofundă” problema și va acorda, la München, un lung interviu Crisule Ștefănescu, cercetător-analist la postul de radio pe care îl diabolizase cu năduf în discuții cu Merce. Interviul a fost publicat abia în 2004, sub titlul *Teroarea iluziei*, la Editura Polirom. Inițial, el fusese folosit, conform prefeței scrise de doamna Ștefănescu drept material informativ de uz intern pentru „Europa Liberă”.

Ce concluzie s-ar putea trage de aici? Dacă am intra în lumea conspirativa a lui *consigliere A. B.*, am putea avansa — de ce nu? — ipoteza că episodul münchenez fost o manevră de a pregăti, pentru România postceaștistă, identitatea de dizident personajului. La o adică, oamenii de la „Europa Liberă” ar fi putut depune mărturie că în arhiva postului exista un material care vorbea despre curajul, bunacredința, moralitatea „marelui romancier”... Faptul că interviul n-a fost difuzat niciodată arată cât de mult se mergea pe duplicitarism în tenebroasa lume a cărei comentator pentru urechile securiștilor a fost și un scriitor care a pozat în „sâmbure tare” al „rezistenței anticomuniste”. După 1990, el s-a bucurat, un deceniu și jumătate, de cele mai înalte onoruri, a fost primit în Academie, a manevrat fonduri și a dispus, după bunul plac de politica de promovare a culturii românești în lume. Odihnească-se în pace! ■

N.R. Vreau să fac trei precizări legate de articolul dlui Mircea Mihăieș. Prima este că frazele și expresiile puse în ghilimele și atribuite dlui Augustin Buzura aparțin de fața lui Ilie Merce. În consecință, trebuie luate sub beneficiu de inventar. A doua precizare este că aceleași fraze și expresii nu trebuie luate *à la lettre*. Limbajul epocii cu pricina implică un cod, mai ales când era vorba de o conversație cu ofițeri de Securitate. Și nu în ultimul rând, cred că nu e firesc să-l judecăm pe un scriitor de renume, și morală de care s-a bucurat Augustin Buzura, după spusele altora, uitând spusele proprii, din atâtea cărți, din *Blocnotes* în special, cu caracter net anticomunist, deloc pe placul oficialității. (N.M.)

ROMTELECOM prezintă

hp invent SEC DE MUMFATI

ANONIMVL

Festivalul Internațional de Film Independent

Delta Dunării - Sfântu Gheorghe editia a III-a 14 - 19 August 2006

URSUS VOLVO

MIVAL DILEMAVECHE RE PUBLIC Evenimentul

INVDATIA ANONIMVL tipar grafica si tipar

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Reverii și depresii

Livia Roșca,
Ruj pe icoane,
Editura Cartea
Românească,
București, 2006,
78 pag.

Livia Roșca vede enorm și simte monstruos. La prima vedere, și pentru ea, ca pentru multe din congenerile ei (Elena Vlădăreanu, Andra Rotaru, Oana Cătălina Ninu, Domnica Drumea, Diana Geacăr) romantismul a murit, poezia se scrie cu sânge (sau, după caz, cu spermă), corpul uman este un conglomerat prea puțin estetic de organe interne, iar femeia înseamnă nu doar frumusețe botticelliană, ci și ciclul menstrual, tamponane, prezervative, fâșii de hârtie igienică proaspăt utilizate. Inhibițiile verbale au dispărut și, pe urmele lui Jean-Jacques Rousseau din *Confesiuni*, cea mai tânără generație poetică își propune să reveleze adevărurile generale ale condiției umane, prin experiența particulară a unui om surprins în intimitatea secretelor și a vulnerabilităților sale. De unde se vede, încă odată, așa cum a demonstrat-o Mihai Zamfir în romanul său *Se înnoptează. Se lasă ceața*, că nu este chiar atât de lungă calea care separă unele dintre soluțiile postmoderne ale unor tineri priitori contemporani de literatura secolului al XVIII-lea. Privirea lucidă, asupra existenței nefardate este, în fond, elementul de legătură dintre Rousseau și mulți dintre scriitorii foarte tineri de azi.

Poezia Liviei Roșca este și nu este tipică pentru lirismul celei mai noi generații poetice. Este tipică, în măsura în care se adaptează trendului imagistic și lexical actual, mizează pe stilistica minimalistă, bruschează vechile reguli estetice și etice, reflectă existența în culori mai degradate crude, disprețuiește deopotrivă romantismul și intelectualismul. În fond,

rujul pe icoane poate fi luat și drept profanare, imixtiune brutală a materialității unei ființe umane precare în ceea ce până mai ieri era universul artificial, aseptice, colorat în roz, al literaturii. Nu este tipică, în măsura în care atitudinea poetei față de realitatea grotescă și adesea brutală care o înconjoară este cu totul alta. Dacă, așa ca Elena Vlădăreanu, poetele generației 2000 își expun avatarurile condiției de femeie cu o nedisimulată jubilație machistă, Livia Roșca spune, ce are de spus, cu un soi de resemnare cvasi-depresivă. Exhibiționismul fiziologic și moral, afișat patetic la multe dintre poetele și prozatoarele generației 2000 (vezi și primul capitol al romanului Ioanei Baetica, *Fișă de înregistrare*) trădează în chip evident intenția de forțare a propriilor limite, voluntarismul teribilist de a-și etala precaritatea (proprie sau inventată, dar asumată) atunci când nici un imbold lăuntric nu le îndeamnă să facă un asemenea gest. Exhibiționismul lor literar este un act pur de voință, cu tentă masochistă. *Sound*-ul adesea declamator, biruitor, viril din lirica acestor amazoane ale postmodernismului nu face decât să le camufleze sensibilitatea reală. Paradoxal, deși se dezgolește — nu doar de haine, dar chiar și de piele — multe dintre poetele generației 2000 nu dezvăluiesc nimic în ce le privește. Dimpotrivă, ascund. Își ascund sufletul în spatele unei expunerii excesive a cărnii.

Livia Roșca își asumă integral condiția de femeie. Eu-l său liric este unul vulnerabil, măcinat de îndoieli și copleșit de spaime. Nefericirea pare a fi fi întipărită în gene. Conștientă de acest lucru, opune urletului de revoltă al colegelor ei de generație poetică, un soi de resemnare melancolică, vecină cu depresia. Într-un fel poeta duce până la capăt experimentul colegelor ei de generație. Ea descrie avatarurile fiziologice ale condiției umane, dar nu trece sub tăcere nici tribulațiile sufletului. Sensibilitatea, candoarea sufletească, urmele de inocență nu sunt la Livia Roșca un balast care trebuie zvârlit peste bord. Această veșnică pendulare între vulnerabilitate și cruzime, între exhibiționism și depresie melancolică, între exhibirea anatomiei și asumarea unei afectivități foarte... feminine, conferă poeziei sale forța autenticității.

Ruj pe icoane, volumul de debut al Liviei Roșca (Premiul de debut al Editurii Cartea Românească) este alcătuit cinematic, din mai multe secvențe ilustrative pentru devenirea unei femei. Cele trei secțiuni ale cărții, *Ferma cu 300 de hectare*, *Erau doar fetele în cameră* și *Ruj pe icoane* corespund unor vârste și unor întâmplări care au marcat decisiv personalitatea eului feminin (nu neapărat Livia Roșca însăși) care se confesează în versuri. Fiecare poem este un instantaneu cinematic, un diapozitiv sau o fotografie, dincolo de care răzbate o întreagă existență. Unghiul din care este privită scena de viață însufletește cadrul, face ca, dincolo de imaginea propriu-zisă, să se simtă o foarte consistentă încărcătură afectivă: „*Ferma are 300 de hectare/ aici lucrează tot satul/ o dată pe lună/ două zile încontinuu/ mama dă salarii oamenilor/ eu/ alături într-o ladă de fructe/ precum cele trimise cu mere la export*“. Deloc analitică, Livia Roșca are inteligența de a-și plasa camera într-un unghi care să permită surprinderea unui nu-știu-ce care să-i dezvăluie întreaga sensibilitate. În doar câteva vorbe, cu un simplu instantaneu, ea descătușează imaginația și face să renască o lume întreagă. Fixată în alt unghi, camera surprinde altă imagine care, filtrată prin sufletul poetei, dezvăluie uimirea, teama, dezgustul și fascinația uneia dintre primele revelații din copilărie: „*Imaginează-ți călcâiele Onicăi/ Crăpăturile adânci/ cu pământul uscat de la secetă/ Marginile rănilor ei înnegrite/ 100 de kile apăsând pe călcâiele astea/ dintotdeauna la fel de crăpate*“. Întâmplările din cămin, din timpul studenției, sunt la fel de banale, nimic memorabil nu se întâmplă. Discuții interminabile între colegile de cameră, dramele amoroase mai mici sau mai mari,

filmele de la televizor, nimic nu pare în măsură să confere existenței vreo formă de relief în plan afectiv. Poate pentru că totul este privit (și) prin ochii depresiei de azi. Printre amintiri nu se rătăcește, nici măcar din întâmplare, vreuna optimistă. Instantaneele nu fac decât să accentueze starea de depresie, resemnarea în fața unei existențe care are, pe zi ce trece, tot mai puțin farmec. „*Îmi zice / Acum sunt îngrozitor de mahmur/ Pe motiv de un chef aseară/ Privesc cearcănul meu maro ca/ tutunul de pipă/ am stat aiurea până la 5 dimineața/ și-am fumat într-una/ ficatul mărit se lăbărtează printre coaste/ am corpul tot intoxicat cu nicotină// tânjesc să mă ridice cineva apucându-mă de ceafă/ ca pe un pui de pisică/ dus între colți într-un loc/ ferit unde crește/ mușchiul verde jilav*“. O întreagă dramă a femeii răzbate dincolo de indiferența grobiană a bărbatului.

Aceste poeme-felii de viață nu sunt o premieră în lirica românească a momentului. Aceeași logica a construcției stă și la temelia recentului volum al lui Robert Șerban, *Cinema la mine-acasă*. Diferența între cele două cărți este însă fundamentală în plan existențial. Robert Șerban este un *bon viveur*. Raporturile sale cu realitatea sunt relaxate, privirea sa este una preponderent ludică. Ecranul său este unul foarte bine luminat, umorul și ironia candidă trimit spre niște secvențe de comedie. La Livia Roșca imaginile sunt în penumbra, mărturisirea iese dureros dintr-un soi de inhibiție, presiunea existențială este adesea strivitoare, gravitatea nu o părăsește nici o secundă, umorul lipsește cu desăvârșire. Corespondentul cinematografic al liricii sale ar putea fi doar drama. Mai mult decât atât, în vreme ce la Livia Roșca poemele sunt o poartă deschisă, dincolo de care imaginația cititorului își poate continua aventura mult după terminarea lecturii, la Robert Șerban ușa se închide și nu mai rămâne nimic dincolo de litera textului. Voi cita, spre exemplificare, unul dintre poemele sale din volumul *Cinema la mine-acasă*: „*cine nu vede dunga subțire a tinerei fete/ ce s-a ivit/ ca orizontul/deasupra blugilor strămți?// toți clipim/ de parcă urmează să iasă soarele/ și nu vrem să fim prinși nepregătiți// dar mama ei/ ca o furtună/ îi șuiera/ ridică-ți pantalonii!! și privirea ni se întunecă*“.

La ora debutului, Livia Roșca este deja un nume cunoscut în contingentul poezilor generației 2000. *Ruj pe icoane*, mica sa biografie lirică (*Bildungslirism*, îi spune Al. Cistelean) îi confirmă indiscutabilul talent și demonstrează că resursele de înnoire ale poeziei tinere sunt departe de a se fi epuizat. ■

www.polirom.ro

■ Cătălin Dorian Florescu
**Drumul scurt
spre casă**

■ Michel Houellebecq
Posibilitatea unei insule

■ Alessandro Boffa
Ești un animal, Viskovitz

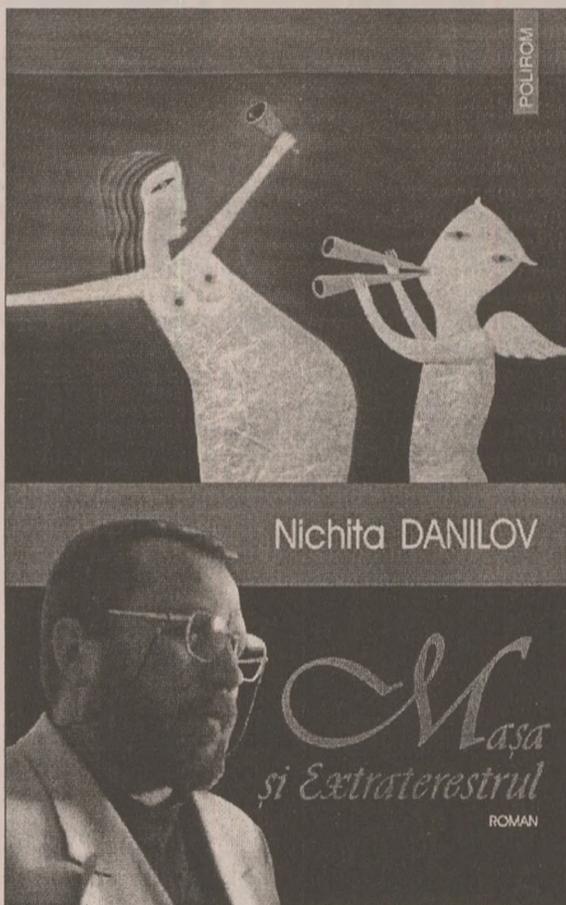
■ Amin Maalouf
Scările Levantului

Suplimentul Un săptămânal realizat
„CULTURA” în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

critică literară

Realitatea și fantezmele

impunătoare”, de care se leagă istoria locului: granița celor două Bucovine, geografia particulară a unei zone unde creștinismul și „păgânătatea” cresc împreună de milenii, unde se arată comunismul și tovarășii cu toate ale sale, unde personajul are obligația de a se multiplica pentru a supraviețui sau de a se replica înăuntrul pentru că, iată, oamenii își pierd rosturile și istoria, trebuie să dispară sau să se salveze în eres, în mintea și fantezmele babulei Tatiana. Lumea aceasta (reală? mitologică?) poate fi identificată în cărțile lui Ivan Evseev (cu istoria stravoverilor săi) sau, în romanul lui Nichita Danilov, mai ales în dialogurile (vorbite și tăcute) dintre Mașa (Mașenca, acolo) și Extraterestrul: iat-o: „Totu-i derizoriu și cenușiu. Totul în această lume ține de impresie. Azi e așa, mâine e altfel. Când alb, când negru. Nu merită să ne batem capul cu aceste chestiuni”.

Pierzând realul în *Mașa și Extraterestrul*, surpată, pe cale de dispariție, ieșită din ritm, lumea Brodinei renaște prin „babulea” Tatiana, se revărsă din mintea ei, într-un nou real pe care îl umple de sens și poveste, îl face viguros, tânăr, în imaginar, însă, acceptând convenția, adoptând pactul ficțiunii ca pe un *pact al verosimilității*. Aici nu chiar totul e posibil, cum s-ar părea; Nichita Danilov (re)construiește, prin bunică Tatiana, o lume foarte coerentă și, în fond, pe deplin „realistă” în irealitatea sa. Aici, altfel decât în literatura clasică, se spune că „orice suflet are un preț al său, e și el un bănuț în mîna sortii, îl ții în palmă și nici nu-l simți”, iar peisajul — stare de suflet, altădată — se transformă în

Singura legătură între ultimele două romane ale lui Nichita Danilov — *Tâlpi. Șotronul* (2004) și *Mașa și Extraterestrul* (Editura Polirom, 2005) — e o idee (convingere? certitudine? „paradigmă”?), după care lumea bizarului Bikinski din primul roman și a „babulei” Tatiana din cel de-al doilea este una care se creează singură, cu forța pe care o dau eresurile, credințele, „păgânătatea”, dar și credința în Dumnezeu — totul într-un amestec unde se distilează întâmplări nemaivăzute, figuri antologice, conflicte între lumi și civilizații. Iată ce credea Bikinski din *Tâlpi. Șotronul*: „E foarte posibil ca între lumea din interior și cea din afară să existe o strînsă corespondență. Una să fie oglinda celeilalte. Un fel de clepsidră de imagini, în care realitatea și ficțiunea să se completeze reciproc. În cazul în care se produce un amestec între cele două «entități», ia naștere o altă formă de conștiință, mai evoluată, desigur, care, împrumutînd elemente din ambele părți și eliminînd impuritățile și bruijajele, ajunge la esența percepției, cunoașterii și a intuiției, ba chiar trece dincolo de granițele acestora, atingînd, ca să zicem așa, intangibilul și ajungînd pînă aproape de cunoașterea veșnică și de Dumnezeu”. La fel, lumea bunicii Tatiana din Brodina „era doar rodul fanteziei prea bogate, al nopților petrecute în singurătate și al zilelor lipsite de griji, dar și de bucurii ce se rostogoleau una după alta, ritmic, monoton”. Atît este relația între cele două romane, țintind către felul de a scrie și de a percepe lumea, propriu întregii literaturi (poezie, proză, publicistică) a lui Nichita Danilov.

Într-o altă ordine, mulți autori români contemporani ne-au obișnuit cu tot felul de *motto-uri*, pe alese, fără nici o legătură, apoi, cu lăuntru cărților pe care le prefațează și, într-un anume fel, sînt somate să le „gestioneze”; Nichita Danilov face, din nou, altfel; citatele din Ecclesiastul și din Heraclit (ca niște replici surprinzătoare din prezent către trecut) se integrează în „intriga” romanului, susțin raportul tensional dintre *realitate și fantasmă* și par să dea rezultatul (logic, previzibil, desigur) al unei ecuații simple: două elemente adunate (sau scăzute) trebuie să dea un rezultat incontestabil: „Cei vii știu că vor muri, dar cei morți nu știu nimic și parte de răsplată nu mai au, căci numele lor a fost uitat. Și dragostea lor, ura lor și pizma lor a pierit demult și nu se vor mai bucura niciodată de ceea ce se face sub soare” (*Ecclesiastul*); „Noi nu suntem de două ori aceeași ființă, noi nu ne scaldăm de două ori în aceeași apă din fluviu, căci în momentul cînd punem mîna pe un lucru, el încetează de-a-mai fi ceea ce era...” (*Heraclit*). Morții și viii (nu) se adună și (nu) se scad; Mașa și Extraterestrul ar fi trebuit să fie o ecuație *sigură*: și nu e. Personajul principal nu trebuie căutat pe coperta romanului, ci înăuntrul său pentru că acesta este babulea Tatiana; într-un alt orizont, Mașa și Extraterestrul pot fi, la rigoare, plasați în categorii cunoscute (din proza realistă, de anticipație, psihologică, realist-magică etc.), în vreme ce babulea Tatiana nu e a nimănui sau, mai degrabă, e a lumii pe care o construiește în mintea și sufletul său, pe care o revărsă, apoi, într-un univers „gol”, într-un haos pe care, în acest fel, îl (re)organizează: lumea satului Brodina (a nordului Bucovinei, în fapt) și oamenii săi nu sînt decît — ni se spune — „fantezele propriului tău eu și ale propriei tale voințe de a fi”.

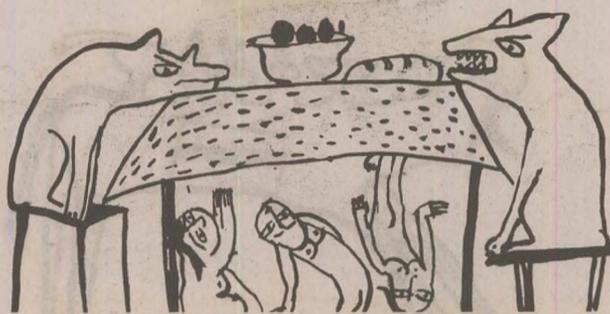
Planurile romanului — complexe, complicate, intersectîndu-se, crescînd unul din celălalt, ca într-o altă *geneză reciprocă* — sînt *realul și fantasmagoricul*. În real se află lumea Mașei, o femeie dintr-un sat bucovinean, văduvă, s-ar părea, părăsită, oricum, de un soț, Onisei, refugiat din al Doilea Război Mondial, pripășit prin partea locului; Mașa are o bunică oarecum „aiurită”, care nu înțelege nimic din ceea ce se întîmplă „după revoluție”, trăiește în satul Brodina, primește în vizită pe Extraterestrul, un personaj care poate fi diavolul însuși, dar el se schimbă, se face de-al locului, apoi se transferă în textele sfinte — e poate chiar „diavolul de amiază”, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare („Mașa tresări: behăitul bătrînei Evlampia vestea vremea amiezii. Plecase un demon, alții urmau să vină în locul său”: așa se termină romanul lui Nichita Danilov) —, apare Nicanor, tatăl Mașei, „un bărbat înalt, cu o înfățișare

avertizor care spune, ca o vedetă de televiziune de azi, să te aștepti la ce te aștepti mai puțin: „Mesteacanul continua însă să foșnească dincolo de geam. Coroana sa pletoasă se unduia încolo și încoace, plecîndu-se pînă la pămînt și ridicîndu-se apoi în aer. Poleite cu lumină aurie, frunzele sclipeau orbitor în lumina lunii. Satul părea adormit. Nicăieri nu se auzea nici un zgomot. Căinii încremeniseră ca niște sfîncși, cu urechile ciulite și ochii ațintiți în zare, cocoșii își învîrtoșară creștele și, plecîndu-și capul pe o aripă, stăteau și ei în așteptare. Satul părea confundat într-o liniște mormîntală, de rău augur. Și doar frunzele mesteacănului continuau să fiarbă, cuprinse de o furtună nevăzută. Deodată, toaca bisericii începu să bată, chemînd lumea la slujbă”. Lumea *adevărată* din *Mașa și Extraterestrul* este o lume *avertizată*, cu o istorie scrisă de *semne*: înainte de colectivizare va fi fost o invazie a ciorilor, după revoluție o alta, a berzelor: Brodina își (re)scrie istoria, ca, de altfel, toată lumea căreia îi aparține, între aceste două semne: nimic nu e folclor, ci — se spune — o *fantezie* a lumii înseși care demolează orice pentru a reconstrui orice, după alte reguli.

În lumea aceasta, *amănuntul* își redescopera valoarea prafului, de exemplu („Atunci praful se răzbuna, poșgînd de jeg care-l proteja se spargea ca o coajă de ou, ca o ciupercă, și toată această mîzgă uscată se ridica în aer, răspîndindu-se asemenea unui abur scos de o locomotivă prin toate ungherele casei. Se răzbuna atunci și praful de pe covor, și praful îmbibat în fotolii, și cel pitit ca un motan sub canapea, și praful de pe gear și cel din spatele ușii, și cel îmbibat de zeci de ani „mobiliar”) sau butelia de aragaz, ziarul, radioul, televizorul — „lucrări ale diavolului” (cu această definiție antologică a televizorului: „Dar poate că și noi, cei încă vii, suntem închiși într-o ladă asemănătoare și ne scaldăm înăuntrul ei, distrîndu-i pe cei morți”) — sau starea personajului la limita celor două planuri, real și fantasmagoric („Mașa își frămînta miinile în poala Mîntea îi căzuse într-un fel de letargie. Ar fi vrut să spună ceva, dar cuvintele i se uscau pe cerul gurii și picau mute în gitlej. Pălăvrăgeala oaspetelui îi anihila voința. Mașa încerca să-i țină piept, să-l contrazică, dar puterile o părăseau. Miinile îi deveneau tot mai grele, ca niște bucați de piatră. Pleoapele inerte. Iar buzele parcă se transformaseră în două suluri de piatră zgrunțuroasă, care atunci cînd se mișcau scoteau un foșnet tare neplăcut”): toate se revărsă din mintea Tatiane, ca dintr-un Corn al Abundenței și toate sfîrșesc în ceea ce aș numi *adevăratul război al civilizațiilor*. În chiar interiorul civilizației: bunică Tatiana din Brodina face vizite dese și scurte la sora ei, Teodosia, din Rădauți se uită la televizor, ascultă radioul, vede ziare, fierbe laptele pe aragaz și conchide (crede, transmite, lămurește, convinge): e lumea iadului. Chiar și nepoata ei, în fond, Mașa care, iată, e în pat cu un personaj ciudat (o întilnire de gradul trei, ar spune unii), călătorește în „ara Sfînta cu tot felul de aventuri, acolo: și nimic *nu-i mai adevărat* aici decît „un aer viscos, încît îl puteai taia cu cuțitul”, relatează naratorul.

Lumea Tatiane e, altfel, și ea, în două planuri: aceea *din televizor* (creația diavolească de la Rădauți) și aceea *văzută* în Brodina. E mirare (cu accente de „horror”) o mirare curioasă și nu *frică*; la Nichita Danilov fantasmagoricul e rezultatul acestui război al civilizațiilor e al unei lumi unde ordinea e la fel de nocivă ca și dezordinea, cum spune Extraterestrul; lumea *fanteze* (și nu a fantezmei, spune prozatorul) trăiește altfel ea nu părăsește definitiv realul, ci se roagă într-un *ritual păgîn*, nu îi este teamă de nimic, se miră, uneori, adoptă personaje de legendă, Onisei al Mașei, Ippolit Subotin, Elizar, Pancratie, Platon Sredă, Evlampia, Mașa și Extraterestrul său; toți sînt ai bunicii Tatiana: morți și viii, Ecclesiastul și Heraclit, realul, povestea și fantasma, adică, la un loc, narațiunea, lumea ivită de babulea Tatiana din satul Brodina, undeva, lingă Rădauți Sucevei, la granița cu Ucraina: *Mașa și Extraterestrul* lui Nichita Danilov, unul dintre romanele cele mai importante apărute, la noi, în ultimii ani.

Ioan HOLBAN

critică literară

Old Boys

Cei doi poeți despre care scriu nu au, la drept vorbind, prea multe în comun. Nici vârsta, nici formația, nici concepția asupra poeziei nu-i apropie în vreun fel. Fixându-ne, însă, cu o anume încăpățănare, în momentul literar strict contemporan, vom putea surprinde exact defazajul amândurora față de trend. Un aer puțin fanat, cu parfumuri de epocă, dar și cu stridente tocite, răzbate din versurile lor. În primul caz, respectând regula istoriei literare, în cel de-al doilea numai mimând-o subtil. Pentru că, dacă Mircea Popovici își republică, după 60 de ani, *Izobarele*, Octavian Soviany ne servește, proaspătă, o *Dilectă* ce pretinde a veni de-acum trei veacuri.

Un volum ca *Izobare* de Mircea Popovici, aparținând de drept cărților importante ale acelor ani, are acum meritul de a suprapune o imagine clară și stabilă unei poezii destul de greu de urmărit cu ochiul liber. De a încetini, de fapt, metabolismul galopant al generației sale.

Generația evitată

Ca și autorii de roman istoric, Octavian Soviany se folosește — în *Dilecta* (Cartea Românească, 2006) — de un context cultural pentru a aplica în voie schemele precise ale poeziei sale. Ținta pare să fie crearea nu a unei lumi, cât a unui tip de sensibilitate. Faptul că el pozează când în Casanova, când în Cristobal Colon, nu trebuie să ne inducă în eroare. Cum nici numeroasele *credettisme* din unele poeme nu trebuie să ne facă să-l credem un artizan baroc. Și nici, cu certitudine, un decadent. Ar fi o decizie corectă numai pe jumătate, așa cum titlul este îndreptățit doar pentru prima parte a volumului. Cea de-a doua este, totuși, dedicată Adorei, o soră la fel de fermecătoare a Dilectei.

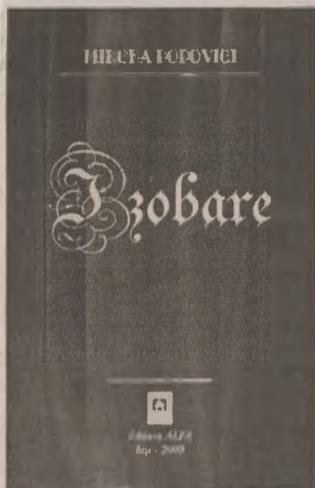
Pe de-o parte, poemele sunt microscenarii erotice transcrise în versuri puține. O consistentă (și citabilă) secțiune a cărții e alcătuită din distihuri. O alta gravitează în jurul catrenelor. Mecanismele retorice ale acestei poezii se dovedesc de-a dreptul liniare: „Îmbracă-te, Dilecta, în rochia ta fraise/ Suntem primiți la curte diseară de Louis Seize”; „Din corpul tău voi face, pitiți pe după

storii./ Ca Des Esseintes pe vremuri, o orgă de lichioruri”; „Falernul și Massicul încep să-mi dea de furca./ Dilecta, mă omoară bărbia ta habsburgă!”; „Picioarele Dilectei fac vâlvă prin Paris/-Nu crezi că am dreptate, don Ramon de Taxis?”; „M-a năpădit tristețea și vreau să știu de ce:/ Te-am așteptat aseară la Saint-Germain-des-Près”; „În degetele mele s-a deșteptat artistul:/ Dilecta este pianul, Venetis - pianistul”. Savoarea nu vine din tropi rafinați până la exces, ci din exotismul cuvintelor. Descoperim nume noi având senzația unor locuri noi. Un procedeu de maximă concentrare, dar un pic cam fragil. Tehnic vorbind, miza fiecărui distih stă doar în sunetele bizare pe care le cultivă în mod constant.

Mai mult decât atât însă, dincolo de finalitatea ludică, transparentă o atitudine ceva mai insidioasă, nehotărâta între seducție și gratuitate, jucate convingător. Chiar dacă tot lineare, imaginile din ciclul *Dilecta desnuda* sunt mai puțin atașate de cuvinte. Ele vorbesc în construcții migăloase și elegante despre o posibilă și nuanțată dragoste: „Dorm în/ patul adânc al/ Dilectei ca un iepure/ mare de casă cu/ blana fierbinte” sau „Doarme în/ iarbă cu/ genunchii/ descoperiți./ Pe lac —/ două lebede.”

Riscul cel mare al oricărui autor care a ajuns la momentul în care poate scrie bine despre (aproape) orice îl pândeste și pe Octavian Soviany. Atât de îndrăgostit de cuvinte încât refuză să le citeze, ferindu-se de intertextul specific congenerilor săi, el cade în periculoasa tentație de a cita atitudini, de a paștea măști.

Cosmin CIOTLOȘ

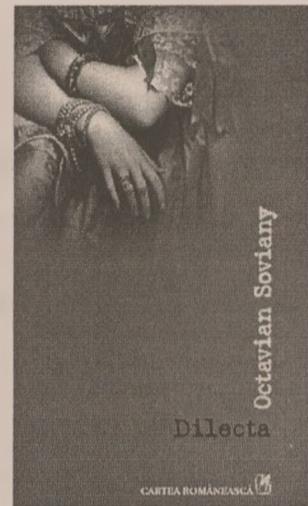
Mircea Popovici,
Izobare, Editura Alfa,
Iași 2005, 130 p. Cu
un cuvânt înainte al
autorului

Generația regăsită

Mai mult decât oricine, Mircea Popovici aparține „generației pierdute”. După debut, părăsește Bucureștiul, alegând Iașiul, înlocuiește studiile de Drept cu cele de Politehnică și abandonează poezia vreme de aproape 50 de ani. Pentru amatorii de istorie literară, cazul său e cum nu se poate mai interesant: în 1945 Revista Fundațiilor Regale selectează, pentru tipărire, șapte manuscrise (din 200) ale unor tineri scriitori. E de ajuns, cred, să pomenim membrii juriului (Tudor Vianu, Perpessiciu, Camil Petrescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi și Petru Comarnescu) și câștigătorii concursului, de sus în jos (Mircea Popovici, Geo Dumitrescu, C. Tonegaru, Pavel Chihaiia, Letiția Papu, R. Oteteleșanu, Magda Isanos & Eusebiu Camilar). Volumul *Izobare* apare, așadar, peste un an, alături de *Plantațiile tonegariene*, având înainte o presă favorabilă și un context istoric cu totul nefericit.

Fie și numai pentru utilitatea sa, gestul editurii ieșene Alfa, de a recupera și reedita o asemenea carte, merită salutat (lăsând la o parte coperta mai degrabă neinspirată și culegerea neatentă a câtorva pagini). E vorba și de redescoperirea unui scriitor, dar și de o mostră relevantă a canoanelor de scriitură și de lectură ale uneia din cele mai turburi perioade din literatura română. Cu alte cuvinte, ce se scria și cum se citea la mijlocul deceniului al cincilea.

Să citim atent primele strofe ale poemului *Destăinuire*, trecând cu vederea stângăciile: „Prietenii, am strâns în versuri tot orașul ăsta mare/ ce-și fermenta lumina ascensoarelor pe geam./ Pribeag cu umbra, vagabondând prin cartiere/ lipeam de gard poeme și noaptea iar visam// În simplu gest, am adunat orașul pe hârtie/ și oamenii i-am transformat în semne de-ntrebare. (subl. mea) / Am răscolit ecoul zgomotos când palpitau pistoane/ și-am râs de cel mai simplu gest de întristare”. Intrând pentru câteva secunde în jocul sugerat de autor și numărând conștiincios semnele de întrebare, nu vom găsi mai mult de zece. La fel cum nu vom întâlni, în poeme, prea mulți oameni. Și nici prea multă umanitate. Fervorile reportajului, ale notației descriptive sau ale consemnării micilor snobisme și mondenități sunt tipice pentru scrisul lui Mircea Popovici. Adică toate acele *flash-uri* care preced emoția și o inhibă la timp. Nu îndeajuns de reci pentru a le considera mașinale, dar nici atât de mobile pentru a le putea povesti, poemele din *Izobare* confirmă titlul: sunt zone întregi cu presiune constantă, teritorii de pe continente, dintre constelații ori de sub piele care nu-și dispută deloc tensiunile. Pe fondul acesta calm și detașat, cu o implicare precaută și cumpănită, versurile intenționat șocante rămân întotdeauna la suprafață, vizibile, și se rețin mai ușor. Iată exemple: „Pe străzile liniare ca manile fixe din noi”, „Luna era jos, căzută ca o monedă din buzunar”, „În strofe iubirea era tot atât de aprinsă/ ca vinul ce curgea prin trupul devenit alambic./ Închideam cartea, lăsam dragostea-n raft/ și-apoi nu mai credeam despre nimeni nimic”, „Primăvara, mi-am spus, oamenii au culoarea hârtiei de calc”, „Iubita era blondă ca tutunul calitatea întâi” etc.

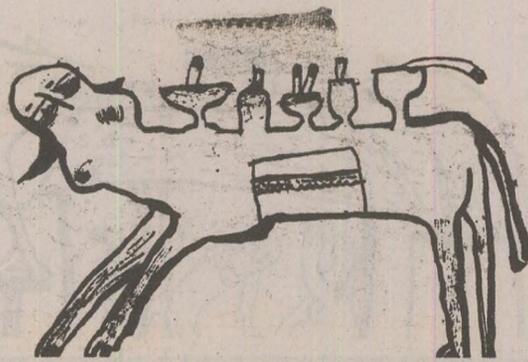

Octavian Soviany,
Dilecta, Editura
Cartea Românească,
2006, 56 p.

Fototeca României literare

Romul Munteanu, Nichita Stănescu, Antoaneta Ralian, 1980

literatură

Nud

Pe curbura șoldului tău
tivul umbrei încearcă
în fel și chip să te-nveșminte

la geam un cer cum un pat pliant
nerăbdător

și tu rămii goală aidoma Infinitului.

Venus

Lenevite ferestre
moi cum mătasea

lascivă înaintezi
pas cu pas
în trecut ca-n viitor

pe creștetul tău
apele-adunate
aidoma unui coc.

Mitologie blocată

Îngeri așezați în coșuri cum ouă proaspete
uși puse cu fața la perete asemeni delincvenților
bile atât de lucioase încît tremură de frig
nori din care poți mulge lapte
trandafiri care exală muzici cum casetofone
broșe care plîng cu lacrimi de sînge
linguri cu care guști abisurile
binecuvîntări vesele cum bilete de teatru
sirene care ies din valul paginii abia citite

și cîte alte minuni
ce nu s-au mai putut ivi.

Stai

Stai dimineața și seara
și din nou dimineața
ghemuit cum un telefon

o vecină vorbind despre bluze
hipotensoare și iepuri plușați

radioul vorbind despre alegeri
transatlantice pedofili

un acordeon vorbind despre nimic

stai dimineața și seara
și din nou dimineața
ghemuit cum un telefon

stai așa cum ai stat toată viața.

Despre real

Realul e mereu incomplet mereu îi lipsește
cîte ceva ba un nasture ba o vrabie
ba un tren ba un deget
ba un arbust ba un ziar
e-asemeni unui om distrat
care uită ce are de făcut
dar care privindu-se-n oglindă
constată mirat că a rămas el însuși.

Gheorghe Grigurcu

Există zile

Există zile sau simple intuiții
brațe sau flori insuficient de-ntunecate
motociclete sau speranțe totdeauna
omezite de sudoare cum subțoriile
coruri sau mișcările-nvălmășite
ale luptătorilor sumo
bănci în parc sau doar detalii ale visului
atît de fluide încît
în comparație cu ele apa unui rîu
pare imobilă.

Consilii date ție însuși

Nu întoarce capul nici în dreapta nici în stînga
sufletul are o piele fină cum un fruct copt
nu privi înainte nici înapoi
apa cea mai limpede poartă într-însa
o picătură de sînge
nu te uita nici în sus nici în jos
siciul plutește pe apă e apa însăși.

Estivală

La mijloc de codru
delirant infrunzit
o căldură veștedă....

Balada podurilor

Sînt poduri care mint sînt poduri ce spun adevărul
poduri care te-adulmecă și poduri care te lasă-n pace
poduri care te-oglinesc și poduri ce-și oglinesc doar
propriu chip
poduri obraznice cum o praștie poduri extatice cum o
icoană
poduri fragile cum un ochi poduri dure cum o tibie
poduri parfumate cum un crin poduri fetide cum o
mlaștină
poduri exacte cum o incizie poduri vagi cum un poem
poduri ce te trec dincolo de lume
lăsîndu-te cu tine însuși
precum cu Celălalt cu care poți vorbi despre poduri.

Cînd lumina

Cînd lumina cedează flăcării
cînd e astfel dezvirginată
și rămîne arsura
oboselii pe veșmînt
(nu mai e de-adăugat
nici un cuvînt).

Cunoscutul și necunoscutul

Să găsești necunoscutul
în cunoscut
dar (mult mai greu)
cunoscutul în necunoscut
(ca și cum ai înțepa o mîngie
și-ai privi îndurerat
cum se dezumflă).

O zi între altele

Oasele geroase scîrțitoare-ale norului
umbrele creierului joaca pe sticla ferestrei
verbele te mușcă de miini cum niște ciini jucăuși
din umerii Îngerului îi țîșnesc aripile
aidoma unor ape.

Fii tu însuși

Fii tu însuși îți spui
și-ți repeți mereu

apoi te uiți pe fereastră vezi
un zid roșu de furie
alt zid albastru de spaimă
alt zid galben de indiferență

și-o altă fereastră prin care
te uiți nedumerit
la tine însuși.

Morală

Castitatea cifrelor ce se rostesc
în numele mulțimii

promiscuitatea literelor ce se rostesc
în numele tău

unde e oare morala
cînd ambele izvorăsc
din aceeași fire-a omului?

În local

Și cîte păsări nu se dezlipesc
de soarele Toscanei văzut la tv.
cum niște timbre pe plic stau fixate
de lumina lui
care orbește fațada o face de ris

și nici o pasăre nu mai soarbe încrezătoare
din paharul tău de-amiază
nici o pasăre nu cade cu ciocul
sleit în farfurie

treptat aerul se-adună-n fereastra localului
ca-ntr-un plămîn
aerul pe care sticla pătată de muște
l-a inspirat și-ntîrzie să-l expire. ■

literatură

Scrisoare din Paris

Bătălia pentru Eugen Ionescu

Personaje cu dese apariții în scena literaturii, în „romanul” ei, personaje familiar-recurente, personaje „de casă”, îmi îngădui s-o spun, ale acestor fragmente de timp — „Scrisori din Paris” —, Eugen Ionescu și Marc Fumaroli. De data aceasta, ei, prin mijlocirea unui Elogiu academic pronunțat de cel de al doilea în noarea celui dintâi — ce ocupase înaintea sa sub lupolă fotoliul cu numărul 6 — iată ce lucru de mirare i ce întâmplare rară, se întâlnesc. Au amândoi multe de pus, profesorul de retorică, specialist în saloanele literare le evului clasic — și renovatorul teatrului în evul modern contemporan, deloc în largul său în ambianța și în nturajul saloanelor. Îi unește un anume spirit de naturalețe i de simplitate, de esențialitate firesc neconformistă și in anume gust, afixat la vedere la cel dintâi, ceva mai scuns și mai complicat la cel de-al doilea, gustul clasicilor i al clasicității, al valorilor sigure.

Un anume refuz al „moftului” (român, francez, ce portanță are!), al mofturilor, al modelor, al grimaselor ntelectualo-politice, al spiritului gregar, al spiritului de urmă de dreapta ca și de stânga, adică al rinoceritei...

Vorbind despre Ionescu, Fumaroli nu încetează să coată la iveală — și de fiecare dată cu yizibilă satisfacție — acest refuz, încăpățânat se poate zice, se poate foarte bine zice...

După ce i-a invocat pe susținătorii din prima clipă ai tebutantului Ionescu, pe Paulhan și pe Breton și a lor listanță critică față de „stalinismul parizian” postbelic, profesorul de literatură clasică, dar și autorul de acum câțiva ani al diatribei numite „L'Etat culturel” descrie limatul literar în care a început să se desfășoare cu zeci de ani urmă — „bătălia pentru Eugen Ionescu”:

„Această eficace destabilizare și supraveghere — pe are puternica revistă a lui Sartre, «Les Temps modernes», u pregeta să o imite încă din 1949 — explică, dar nu scuză, xtraordinara hemiplegie a privirii care a lovit timp de reizeci de ani inteligența pariziană atunci când era vorba le tirania din Est.” Din refuzul acestei orbiri, un refuz are i-a adus rari susținători, de talia celor invocați, dar

și atâția dușmani — promotori ai „hemiplegiei” ce lovește inteligența vremii — s-a întrupat cel de al doilea Ionescu, cel francez, imunizat de „hemiplegia” de sens aparent contrar, binecunoscută celui dintâi Ionescu din experiența sa românească a anilor 30-40... Fusese un miracol — e cazul să o spunem — că refuzul unei anume rinocerite — nu-l făcuse, nu, deloc, să alunece în cursa celeilalte, ce contamina rapid locurile noului său exil. Un miracol al lucidității ionesciene, consubstanțiale „încăpățânatului” geniu ionescian.

Reiau textul lui Fumaroli, surprinzător de „edificat” în materie — în materie de „ce se întâmplă cu adevărat”, în acel atunci atât de complicat și atât de îndepărtat!

„Admirator al Parisului, capitala spiritului, Eugène Ionesco suferea (subliniez pe acest „suferea” - n. n.) să vadă literați, filosofi, scriitori, oameni de știință și jurnaliști, sub guvernări liberale, organizând ei înșiși o teroare, și în același timp exercitând chiar ei cenzura. Ar fi putut să se mulțumească să se bucure de-a lungul anilor de gloria mondială a teatrului său. Cu toate acestea a preferat să se afle în prima linie a acelora care, cu Albert Camus și Raymond Aron, au încercat să reziste acestei cecități voluntare.”

Există o „excepție” Ionesco — înrudită cu alte câteva, Camus, Aron... —, un fel de a nu ceda activismului cecității, somnolenței spiritului moral, somnului rațiunii critice... Fumaroli are dreptate să-i acorde atâta atenție — de interpret și de biograf —, nu mai puțin insistente decât celei acordate operei artistice a celui omagiat. Dacă există un scriitor pe domeniile căruia cele două planuri sunt indisciabile, interpenetrabile, acesta este, în rând cu puțini alții, Eugen Ionescu.

Suprapunerea experienței franceze peste cea inițială, românească — cu precizarea că nu numai de o experiență a împrejurărilor e vorba, într-un caz ca și în celălalt, ci și de una interioară, cea din care se cristalizează Opera — este percepută ca o continuitate; cu unul și același Ionescu-Ionesco avem de-a face; nici o discontinuitate, ca în alte celebre cazuri româno-franceze, nici o inconfortabilă „ruptură”...

„În 1958, piesa *Rinocerii* expune în limbajul teatrului experiența pe care o dobândise începând din 1933 în legătură cu fascinația totalitarismului.”

Totalitarism — unul singur în forme variabile. Cuvânt potrivit — esențial — pentru a numi rinoceritea sa acceptare: *fascinație*.

„Începând din 1965, nu conținește să recurgă la polemica jurnalistică în «Combat», în «Le Figaro»...”

Fraza merge mai departe cu relatarea unui savuros

aceleiași conspirații încearcă să-l racleze. Un misterios domn Roberto, un senator Silaghi (despre care aflăm ulterior că nu era membru al niciunui parlament, ci senator al mișcării legionare!) și alte personaje dubioase îl atrag într-un joc de-a șoarecele și pisica, în care singurii oameni care îl pot ajuta sunt doi foști securiști, Mircea Ciobârlă și Ve. Vasile, ei înșiși vizibil intimidăți de forțele oculte care au pus ochii pe eroul nostru. (De ce tocmai pe el? Un alt amănunt pe care nu-l vom afla niciodată...)

Pe lângă intriga populată din belșug cu foști și actuali securiști, legionari, protocroniști și agenți secreți, romanul mai conține și o bizară trecere în revistă a istoriei românilor, văzută din perspectiva dihotomiei ortodoxie-naționalism. După câteva zeci de pagini de divagații despre a doua și a treia Romă, antisemitismul lui Hasdeu, influența ideilor lui Eminescu asupra mișcării legionare, colaborarea lui Mircea Eliade cu un ipotetic guvern legionar în exil, implicarea legionarilor în Revoluția din 1989 și multe alte năzdrăvănii prea încurcate pentru a fi relatate aici, e foarte greu de stabilit dacă Pricop însuși mai reușește să urmărească firul propriei sale povești. Atmosfera confuză este întreținută și de artificii pueril al denumirii capitolelor în moduri care mai de care mai ciudate, precum „Porțiunea 4” sau „Scara 25”.

Chiar mai supărătoare sunt obsesiile filosofico-religioase ale scriitorului. O bună parte din roman constă în comentarii despre physis, anthropos, cunoaștere, asumarea părții

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Rugăciune laică

Doamne, părăsește-mă,
Lasă-mă-n lumina rece
Ca pe-un bolovan în rîul
Care trece, trece, trece,

Șlefuiindu-l pîn'ajunge
Miezul trainic să i-l sece.
Doamne, părăsește-mă,
Lasă-mă-n lumina rece...

episod, de cea mai densă specificitate ionesciană, cu un Ionescu sută la sută el însuși, și care, ca să se constituie astfel, într-un „el însuși”, n-a așteptat „eternitatea”, ci, așa spune, i-a luat-o cu puțin înainte... Iată episodul:

“... și va găsi încă forța ca în 19 aprilie 1990 să publice un articol în care povesteste, în termeni puțin diplomatici, fastuoasa primire rezervată lui Vaclav Havel la Ministerul Culturii chiar de aceia care, odinioara, când Havel era în închisoare la Praga, iar nu președinte al Republicii, refuzaseră pieselor lui de teatru dreptul de a fi jucate pe scenele franceze subvenționate...”

Marc Fumaroli despre Eugen Ionescu.

Lucian RAICU
decembrie 1996

Lecturi

Somnul rațiunii

Se spune că cei trei scenariști care lucrau la ecranizarea romanului *Somnul de veci*, al lui Raymond Chandler, au avut atâtea dificultăți încât au fost siliți să ceară ajutorul scriitorului pentru a descâlci intriga deosebit de complicată a cărții. Autorul însuși s-a declarat depășit de complexitatea scenariului, iar filmul care a rezultat din acest proiect are faima de a nu putea fi povestit.

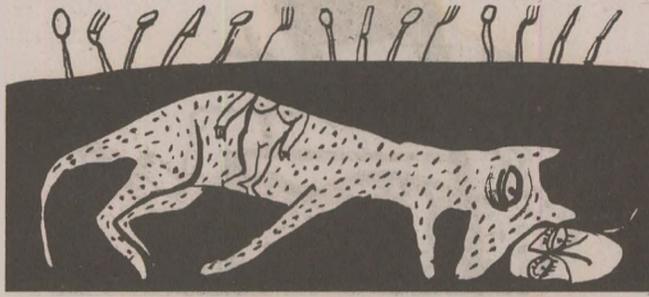
Romanul *Patria de carton* demonstrează că Cezar Pricop are o certă preferință pentru asemenea scenarii descifrabile de *film noir*. Personajul principal, un intelectual silit înainte de Revoluție să semneze un document de colaborare cu Securitatea, profită de confuzia postdecembristă pentru a pleca în Germania, sperând ca de acolo să ajungă în Statele Unite. După un dialog cu traducătorul care lucra pentru autoritățile germane, își dă seama că individul respectiv face parte dintr-o conspirație (a cărei natură exactă n-o vom afla niciodată). Întors în România și încercând să obțină o viză pentru Statele Unite, personajul principal își dă seama că personae care lucrează în slujba

diabolice din om, Maya, venire și de-venire, natura Sfintei Treimi, *coincidentia oppositorum*, diferențele dintre androgen și hermafrodit etc., etc., etc. Una dintre puținele idei coerente care rezultă din aceste interminabile paranteze este aceea că spiritualitatea ortodoxă, bazată pe accentuarea asemănarilor și a coincidențelor, a făcut posibile compromisurile unor intelectuali cu comunismul și cu fascismul. Spiritualitatea catolică, clădită pe o rațiune care impune precizarea clară a diferențelor și a limitelor, nu ar fi putut permite asemenea aranjamente. Activitatea lui Mircea Eliade apare o mostră de spiritualitate ortodoxă pusă în practică, savantul fiind suspectat că ar fi fost dispus să facă compromisuri atât cu legionarii, cât și cu comuniștii.

E greu de spus dacă Cezar Pricop are o agendă politică sau dacă, pur și simplu, nu rezistă tentației de a așterne pe hârtie orice produs al imaginației sale. Oricare ar fi motivația scriitorului, cel care are de suferit este cititorul, pus în fața unei povești foarte asemănătoare cu scenariile fanteziste pe care le debitează pensionarii amatori de politică la întâlnirile lor din parcuri.

Mihai MANDACHE

Cezar Pricop, *Patria de carton*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, 300 p.

literatură

Prin anticariate

De citit la cald

Din tot ce facem, cititul e, probabil, ocupația cea mai puțin sezonieră. Așa că nici o dungă nu desparte lecturile din *la rentrée* de taifasurile iernii sau de târăgănatelile zăbave ale verii, trecute cu o carte în mîini. Toată împărțirea pe care-am putea-o face se reduce, atunci, la a spune că sînt cărți pentru care îți trebuie timp, și altele, din a căror poveste sari fără punte în altele. Să zicem că primele-ar fi — că lucrurile nu se potrivesc, întotdeauna, așa, e altă istorie... — cărțile de vacanță. Cărți importante, ori doar plăcute, pe care ți-ai dori să nu le citești altădată, cînd ziua e scurtă și încălțite-s daraverile ei. Asemenea volume, chit că nu-i o regulă, sînt, de obicei, *story-uri* închegate, romane, amintiri. Dar pot să fie, la fel de bine, culegeri de tablete pe care le-ai răsfoi fără obligații, ca pe notele unui critic în vacanță de la masa lui de scris. Așa-s *Croniclele optimistului*, antologia de publicistică scurtă pe care Călinescu a lăsat-o să-i apară, în '64, la Editura pentru literatură. Copertă simplă, cu ramă ieșită în relief, lăsînd la mijloc oglinda mică pe care stau, negre, numele și titlul, pe urmă, cum deschizi, poza, față spre profil, semnătura în josul ei și, imediat, prefața. Prefața peste care mai bine treci, dacă vrei să nu te enervezi în concediu. Fiindcă amintitul *cuvînt înainte* explică, într-o limbă, e drept, doar ici-colo, de esență tare, cum se face mizantropul

optimist. Rețin o singură frază pe care, printre racilele puse la zid ale literaturii burgheze, nu cred c-o putem suspecta de circumstanțială ipocrizie: „Îmi plac oamenii care știu să se joace, eu însumi pun o răbdare și o frenezie extraordinară (ce miră pe cei din jurul meu) în jocuri.” Vorba lui Arghezi, alt fost burghez „botezat”, „n-am făcut nimic, m-am jucat”.

În fine. În prima jumătate de carte, lumea veche, și ghilimelele „neadevării” ei: *Cronica „mizantropului”*. Văzute și trăite, fapte mărunte cu cîrlig literar. Bunăoară, *Despre prostie*. Prostul, de fapt, e-un mizantrop. Și sîrac. Sortit să rămînă așa: „Ce-ți trebuie ție, măi, bani, cînd tu n-ai nimic?” Dialoguri din *Cum se-nțeleg țaranii* și prejudecăți cuminiți de prin Slavici. Un alt fel de istorie literară. Și istorii mai mici, de pildă aceea pe care-o poți dibui din cărți poștale ilustrate: răvașe la o petrecere, de la oameni cu chef, prăpădiți cu toții — „ce mai amintiri! Aceste cărți poștale ilustrate sînt niște inscripții funerare, niște semne pe colombarii, niște fișe de bolnavi decedați în spital, păstrate zeci de ani de zile, pulbere de scoici pe țărnul mării. Toți sînt anonimi, uniformi, monotoni, fără nimic individual. Și toți petreceau.” Un moralist liric.

Unul care știe să se bucure de mireasma portocalelor scumpe, îndată după al Doilea Război, și care totuși, la 10 septembrie 1939, cînd secolul XX începea să-și arate cele mai sumbre din utopii, scria așa: „Ah, întunecat ev-mediul, plin de mărețe eatedrale, de superbe mînăstiri, de sublime clopotnițe, de impunătoare ceremonii, de aurite manuscrise, de galăgioase universități, de blînde depravări goliardice, de mari liniști cetățenești, cît regret că nu m-am născut în bezna ta!” O reabilitare romantică. La fel, desprinsă de conținuturile urite ale unei istorii care se face tablou votiv, e locuirea în universul poeziei: „Jeri, îmi zise profesorul, la ieșirea de la curs am fost acostat pe stradă de un tînar foarte simpatic și care purta sub braț

porția sa de pîine, semn al rezonabilității. Însă întrebarea pe care mi-a pus-o era scandaloașă: «Unde cresc crinii?» Atît și nimic mai mult. După un scurt examen vizual, ca să văd de ce natură e liniștea tînarului, căci exista o speță de liniște suspectă ca aceea de dinainte de furtună, i-am răspuns și eu, tot așa de simplu: «Crinii cresc în empireu». Tînarul a părut foarte satisfăcut. Atunci mi-am permis să-i pun și eu o chestiune-test: «Unde trăiesc corbii?» Iar tînarul mi-a dat un răspuns care m-a umplut de mulțumire: «Corbii trăiesc în epopeea gotică, unde sînt multe cadavre pe cîmpuri.» La ce să rămîi mizantrop?

Dacă nu vezi că, pentru optimist, domnul profesor, companionul de colocvii se cheamă, *hélas*, tovarăș, zici, pe bună dreptate, că stilul nu suferă mult. Și, poate, nici părerile: „Un critic de seamă e, în mod obișnuit, un om în vîrstă și plin de candoare, care simte plăcere în a descoperi frumosul, fiind totodata inapt de a minți.” Apt, în schimb, să scrie povești, sa faca, o știm prea bine, criticînd, literatura: „Biografia artistului începe, aș spune, nu cu anul nașterii, ci cu anul morții. Cine nu trăiește, *post-mortem*, crescînd după aceea mereu, nu-i obiect de biografie. — Cum? Îmi va obiecta un scriitor contemporan, pe care îl prețuiesc — eu îți dau aici un pachet cu tot soiul de date complete despre mine, din care poți afla exact al meu *curriculum vitae*. Nu-mi poți oare face biografia? — Nu, răspund eu. — Pot doar împartăși „date biografice”. Pentru viață îmi trebuie să te înfașor mitologic în o mie de ani, să-mi dau seama dacă poți să spargi pereții sarcofagului de vremi.”

Croniclele lui Călinescu nu și-au împlinit macar secolul. Ce să scrii despre viața lor, decît că, în veri calde, sînt plăceri reci și sigure.

Simona VASILACHE

Lecturi

Sub pecetea harului

O importantă carte (re)apărută anul trecut la Editura Humanitas este *Lumina fapteii din lumina cuvîntului: Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, autoarea fiind, bineînțeles, fiica ilustrului Părinte-Profesor (1903-1993), poeta Lidia Stăniloae Ionescu. Față de prima ediție, această a II-a ediție revăzută (444 p.) aduce un surplus de precizie și informații firești o dată cu trecerea timpului și limpezirea apelor asupra unor involburate evenimente din anii '90 care n-au cruțat nici oamenii și nici societatea românească în general. Cartea este împlinirea unei datorii morale și sentimentale față de familie, părinți și tot ceea ce a însemnat mediu și peisaj românesc, pe scurt față de istoria unui om între oameni și a locurilor în care a locuit, călătorit și și-a desfășurat duhovniceasca sa misiune. O istorie a unei familii românești, dar și a unei extraordinare parabole spirituale descrise de traducătorul în limba română a Sfinților Părinți, o istorie a României postbelice, cu vremurile sale vitrege și diriguitori atei care n-au pregetat să întemnițeze pe unul din cei mai mari teologi ai Răsăritului European, Dumitru Stăniloae, pe preotul Andrei Scrima, pe poetul Sandu Tudor, hirotonit sub numele de preotul Agaton, precum și pe marele poet și prozator Vasile Voiculescu, ca să pomenim doar patru deținuți din lotul Rugului Aprins, al căror proces este comentat în direct de autoarea cărții.

Actualul volum este prefațat de două scrieri edificatoare și anume: un articol al episcopului german Heinz J. Held, publicat în aprilie 1994, și un fragment din *Introducere* scrisă de dr. Jürgen Moltman la traducerea în limba germană a lucrării lui D. Stăniloae: „Orthodoxe Dogmatik”. Ambii

autori ajung la concluzii similare: datorită limbii și culturii române, opera teologului român este o punte între teologia răsăriteană și cea apuseană. Văzut din Occident, D. Stăniloae este un *teolog ecumenic*, o personalitate care înseamnă pentru biserica ortodoxă română ceea ce este Karl Barth pentru protestantism, și Karl Rahner pentru catolicismul contemporan. O pagină este dedicată reproducerii, fără omisiuni și inexactități, ultimelor cuvinte ale Părintelui Dumitru Stăniloae înaintea morții sale.

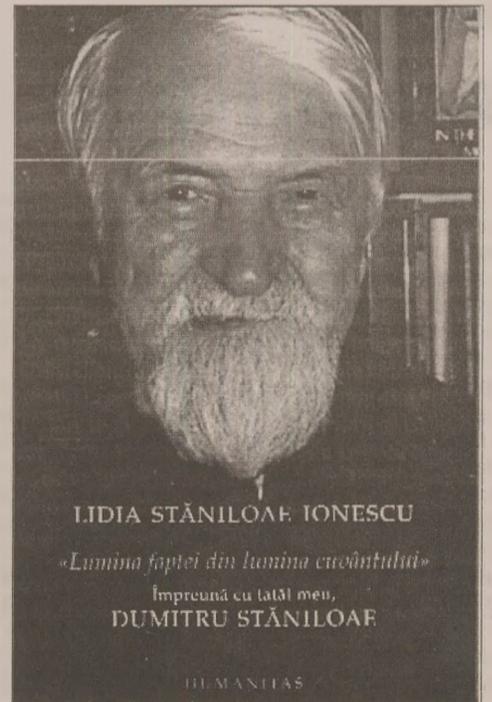
De cea mai mare importanță ni se pare indicele de nume proprii, dar mai ales indicele tematic care ne oferă cheile acestei cărți, în conținut și spirit, o frescă votive și totodată polemică, sapiențială și totodată epică, umană, plină de detalii biografice, de figuranți și de celebrități (Blaga, Cioran, Onisifor Ghibu, Radu Gyr, Nichifor Crainic, Petre Pandrea, Olivier Clément, Victor Papilian) de episoade nostime sau sfâșietoare, atinse de aripa bucuriei, a tristeții, dar și a credinței neștrămutate în puterea lui Dumnezeu, pilduitoare pentru adevărul vieții, așa cum a fost.

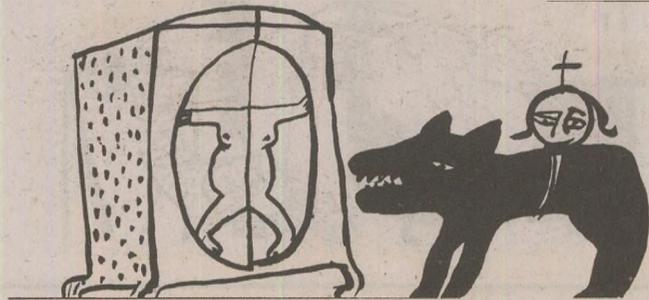
Pomenind biografiile ce s-au scris despre tatăl său, Lidia Stăniloae nu uită să vitupereze pirateria editorială de după 1990, care n-a cruțat nici opera Părintelui-Profesor. Alături de protagonist, omniprezent ca tată, soț, și apoi ca bunic, dar mai ales ca reper spiritual, chiar și în cei cinci ani de detenție de la București și Aiud, figura mamei ocupă un loc central, cu nimic mai prejos decît unele evenimente din viața autoarei, cum ar fi căsătoria, divorțul, nașterea fiului Dumitraș, dosarul ei politic și exilul în Germania, începînd cu primăvara lui 1984, unde se află și-acuma și unde această carte a fost scrisă (Freiburg) și terminată la 14 mai 1999. Lidia Stăniloae a avut șansa să fie alături de tatăl său în momente cruciale, cum ar fi călătoriile aceluia la Sfântul Mormânt sau în SUA în 1982, cu care prilej se va întâlni cu Mircea Eliade. Memorabile sunt paginile și scenele cu Părintele-Profesor, bolnav terminal, operat doar ca să se constate o metastază ireversibilă; portretul senectuții, de-a dreptul cutremurător, este demn de pana unui romancier. Dumitru Stăniloae s-a stins cu puțin înainte de a împlini 90 de ani, în seara zilei de 4 octombrie 1993. Așa cum este ritul, părinții

Galeriu și Bordașiu au venit să-l spele și să-l îmbrace în odăjdii, fața fiindu-i acoperită cu perimanul. Așa cerea rînduiala să aibă loc liturgia funebră ce s-a ținut în Biserica Patriarhiei, oficiată fiind de Preasfințitul Nifon și părintele Drăgușin, precum și înmormântarea ce a avut loc la Mănăstirea Cernica.

Declinându-și din capul locului orice intenție de a se substitui specialiștilor în materie de dogmatică sau teologie, Lidia Stăniloae crede că tatăl sau a fost nu numai un mare teolog, ci și un om de mare omenie, iluminata de lumina sfințeniei.

Geo VASILE

critică literară

↑ ntâmpinată cu zâmbete ironice ori contestată în chiar premisele coagulării ei, considerată găselnița publicitară a unor critici cu ambiții de mentori (care ar fi inventat fenomenul pentru a se pune pe ei înșiși în valoare), generația poetilor „milenariști” are câteva nume pe care numai spiritele răuvoitoare sau complet opace la poezie le pot ignora. Marius Ianuș și Ruxandra Novac, Claudiu Komartin și Dan Sociu, Teodor Dună și Dan Coman, Elena Vlădăreanu și Zvera Ion sunt voci distincte în literatura ultimilor ani și autori care diferă unul de altul până într-atât încât e greu, dacă nu imposibil, să le găsești o notă comună, supraindividuală, un specific generaționist de toți inhalat și exhibat. Generația 2000 pare mai mult un termen-umbrelă, adecvat varietății de poetici și tendințe, pluralității de coduri artistice. Într-o mai mare măsură decât la componenții promoțiilor anterioare, lumea fiecăruia dintre acești poeți e una personală, de uz propriu, cu margini bine trasate; și greu reducibilă la idei critice preconcepute. „Aerul timpului”, contextul Tranziției, limbajul determinant, realismul, expresionismul și alte asemenea elemente de analiză sunt cu totul insuficiente pentru a prinde substanța volatilă a poeziei tinere, structura ei de sensibilitate. În fond, orice experiență lirică autentică își inventează reperele, cerând criticii un serios efort de adaptare.

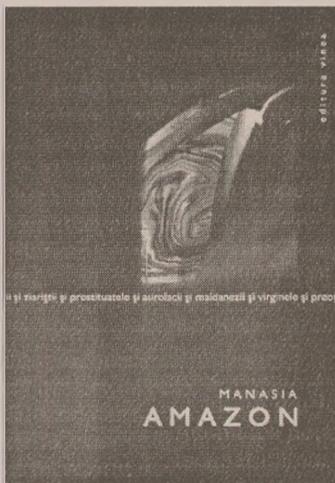
Nu altfel stau lucrurile cu volumul *Amazon* al tânărului Ștefan Manasia, poet clujean discret în manifestări, „cuminte” socialmente, atât de discret și atât de cuminte, încât debutul său editorial (*Amazon și alte poeme*, Editura Tritonic, 2005) mi-a scăpat. Nu l-am citit și nu l-am comentat în serialul de cronici dedicate debuturilor, din „Adevărul literar și artistic”; o fac acum, profitând de inițiativa Editurii Vinea de a repăși cartea, în colecția intitulată *Ediția a doua*. Ceea ce atrage imediat atenția în versurile sale este ceremonialul cu care vizionarismul înfășoară și desfășoară realul. Cadrul este cu totul obișnuit, fără urmă de pitoresc, lumea traversată fiind una apropiată până la familiaritate. Un râuleț, Nadășul, „ca o pastă îngălată”, Ostrovienul „toxic și sfânt”, Dâmbu Rotund și Jupâneștii, Mănăsturul apar, fără prea multe fașoane, din realitatea imediată, topindu-se de obicei în pasta biografică a poeziei, în „lumina primelor amintiri”. *Amazon* din titlul volumului nu este un element de decor suprarealist ori un ingredient exotic care, adăugat la cele autohtone și regionale, să dea o sinteză simbolic-geografică. Îmi pare metafora centrală, structurantă, cuprinzând în meandrele și adâncimile ei căutările autorului și sugestiile poeziei sale. Este „cursul negru al sângelui”, „cerneala reagră, strălucitoare și oribilă” cu care poetul își transcrie experiențele lăuntrice, iluminările, pornind de la cele mai banale scene de viață pentru a le transcende spectaculos. Precum într-unele din versurile de tinerețe ale lui Mircea Cărtărescu, dar cu o superioară plasticitate vizionară, „descrrierile” sunt de fapt derapaje bine controlate în fantastic, sub o lumină spectrală, „lichidă, nelumească și înspăimântătoare”: „țaranul săsăia ca un șarpe. căinele scheuna. manasia traversa/ podul gustând deja mireasma căminului, călăuzit asemenea/ piloților de luminile de aterizare// căminul ancora în nămol ca un portavion strălucind în/ dimineața turbure, emanând o căldură stranie, ametoitoare,/ călăuzindu-și noul venit printre siruri de ouă de libărci/ fosforescente ca niște neoane, printre costumele portocalii ale/ ceferiștilor (...) atent la lumea aceea, manasia se uită într-o parte, salutând/ cu multă afecțiune la rându-i, până ce lumea,/ rotundă și aurie, umplută cu săpun, explodează// și se auzi un pleoscăit și se auzi un schelălăit când manasia/ și primul ceferist își uniră privirile într-o limbă de șarpe./ limba încremeni// țaranul se depărta apropiindu-se de cei doi// îndărăt nadășul gâlgăia// un braț nevăzut îl chema pe căine-n adânc. el își mieuna/ tristețea și, mieunându-și-o, se rotea. printre gunoaie și/ ferigi. valuri de noroi. bidoane de bere și cola săgetau luciul/ ca niște fregate. desenau în torent chipul morții” (*Amazon*). Încercarea unui căine orb de către stăpânul căruia nu-i mai folosește este scanată lent, clipele fiind dilatate și gesturile descompuse în secvențe cinetice halucinante. Fundalul realist, jegos, valurile de noroi cu gunoaie și ferigi,

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMĂNEASCĂ

Nirvana

Ștefan Manasia, *Amazon*, Editura Vinea, București, 2005, 80 p.

bidoane de bere și coca-cola reprezintă suportul de pe care imaginația se înalță, într-o spirală caracteristică. Visele „s sofisticate” și „uimirea cu care totdeauna am cuprins lumea” sunt lentilele poetului, instrumente ori dispoziții lirice cu care el caută interstițiile realului, pentru a-l pătrunde și modifica din interior. Fiecare fapt, cât de mărunț, și orice fărâma de realitate capătă semnificație, elementele ajungând (ca în elegiile abstracte ale lui Nichita Stănescu) să facă una cu conștiința ce le percepe și integrează. Din acest punct de vedere, poemul de maximă relevanță e complicatul, laboriosul *Ancoră-de-pescuit*, unde, mai întâi, asistăm la „alianța secretă” cu un păianjen, „osmoza dintre creierul uman și cel primitiv/ dintre visele sofisticate și impulsurile de lumină albastră/ dintre uimirea cu care totdeauna am cuprins lumea/ și încântarea cu care ochii lui îmbrățișează prada”; după care, o dată cu rememorarea unui episod din copilărie, plonjăm în plină revelație. Din nou, versurile sunt memorabile prin intensitatea viziunii care le susține: „mă trimiseseră pe deal, eu și țărănușii, să culeg mure./ îmi legaseră o oală de pământ la brâu, cu un cordon./ ceilalți umpluseră, sporovăind, sacosele./ eu leneveam, gustând/ de pe fiecare rug. priveam rugii și bălăriile fantastice:/ trăiam o bucurie exasperantă,/ plantele erau eu erau mintea mea, peisajul ei reprezentat în concret./ știam asta și mă durea să n-o pot pune în cuvinte.// L-am descoperit într-o grădină, pe tijele uscate/ ce susțineau inflorescența unei buruieni./ întins, în toată splendoarea, în rețeaua anume/ compusă de el./ se deschidea ca o floare a venerii în brațele buruienii.// agresiv arogant aristocrat fără prieteni fără

dușmani/ dacă l-aș fi atins, nu m-ar fi mușcat.// o viespe uriașă lichefiată: picioroange de antracit/ pictate cu galben./ (deschis) floare a venerii în brațele buruienii./ aștepta pule de gândăcei și de muște./ pule de buburuze și de cărăbuși./ pulă de furnică și pulă de vaca-domnului/ trompe fastuoase de fluturi-curtezani:/ le dizolva măruntaiele (iată SYNTHEZA)/ ei acceptau cu voluptate și umilință (ASCEZA)/ vedeam în el voința divină, învățatura revelată./ îi pândeam pe ceilalți: mi-era teama de răutatea./ de insectarele, de neștiința lor sacra./ aș fi urlat și blestemat, au plecat./ fiara coborî de pe planta neobservată./ O cunoscusem: trăisem cea dintâi experiență adevărată./ am încercat să plâng, n-am izbutit./ voiam să mă sinucid, n-am făcut-o./ soarele se scufunda în calcarul translucid al dealului./ dealul sub mine lumina”.

Nimic obscen în evocarea directă a marunțelului, dar indispensabilului organ al gândăceilor și muștelor, buburuzelor și cărăbușilor; și, de asemenea, nici o inflexiune egolatră în crearea acestui personaj, *manasia*, cu un nume și o identitate proprii autorului. Poetul clujean se află la ani-lumină de violența lexicală a *fracturiștilor* și de atitudinea lor protestatară, detașându-se de propriul eu și transformându-se din subiect în obiect al poeziei pe care o scrie. Își privește protagonistul din afara, cu deplină luciditate, schițând rareori câte un profil ce ar putea fi considerat, cu greu, elogios („viața îi va fi parazitată de vise și lene, de venin și orgoliu./ de puritate și nepăsare”) și privilegiind tocmai momentele în care conștiința, strălucitoare, se dispensează de corpul-recipient. Proiectarea în Nirvana este posibilă, mai ales prin bucla ajutătoare a formației titulare, trupa de rock alternativ a lui Kurt Cobain care a sucit mințile unei întregi generații. Dacă anarhismul lui Marius Ianuș are culoare socială, dar conținut hiperindividualist, „profețiile” lui Ștefan Manasia iau forma, tiparul și lumina extazului pur: „îmi contemplam deodată aura anorexică:/ eram profeții grunge dumnezeii dezzechilibrați ai orașului/ chipurile noastre, pe dig, unul în fața celuilalt/ străluminau aceeași eczemă// (...) atunci eu și Cosmin Badea am avut revelația/ auzeam dilatându-se cochilia melcului acvatic/ simțeam unduirea hidrei a giganticei lipitori vișinii/ perisorii de pe antenele moliei cum captează feromonul înțelepciunii”. „Am văzut, pe dig — continuă ironic autorul —, buțile totemice ale grășanelor/ sub cremele hidratante, trupurile acelea ametafizice...”, dar poezia, laolaltă cu experiența transfiguratoare, deja s-a încheiat.

Un volum de mare forță al unui poet tânăr, puțin cunoscut încă, dar adevărat. ■

Radio România Cultural

Când vine vorba de cultură, o discuție care începe într-un fel se poate termina cu totul altfel

Ema Stere, Attila Vizauer și invitații lor celebri aduc vorba de cultură într-o întâlnire, posibil polemică

În fiecare zi de luni până vineri de la ora 12.00

Vorba de Cultură

vă propune mari teme mari preocupări mari obsesii ale zilelor noastre

fm

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105,8
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Mărgărita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

eseu

Agresiuni, încăierări și arme

Personajele literaturii române se află adesea, între ele, în stări conflictuale care culminează cu schimburi de lovituri mai mult sau mai puțin vătămătoare. Pentru ele se utilizează mâinile goale, dar și arme albe sau de foc.

Nu știm cum plănuiau ciobanii să-l ucidă pe stăpînul *Miorișei*, dar în remake-ul lui Sadoveanu e clar: cu baltagul. În schimb, unul dintre ucigași moare pe o cale neașteptată: sugrumat de cîinele victimei sale.

Un roman de Radu Rosetti se intitulează explicit: *Cu paloșul*. Același autor are în alt roman, *Pacatele slugerului*, un sluger bun țintaș, un fel de campion la pistol viteză. Performanțele atribuite de Rosetti slugerului, pe vremea unor pistoale cu cremene, sînt absolut incredibile.

Paloșul e utilizat eficient de Ștefan cel Mare împotriva trădătorului paharnic Ulea. La Delevrancea faza se petrece în culise. Domnitorul revine în scenă și se scuză oarecum pentru fapta sa de a folosi semnul puterii împotriva unui om neînarmat:

- Murise înainte de a-l izbi.

Un regizor contemporan ne-a făcut plăcerea de a vedea momentul pedepsirii. Ulea era și el înarmat și se apăra o vreme mulțumitor. Fantezia regizorală pusese în rolul lui Ștefan un actor foarte mare de stat, ca și Ulea de altfel, încît izbirea bătrînului voievod cu inamicul lua proporțiile unei încăierări între giganți.

În afara scenei o atacă și Țițu pe Zița cu șicul de la baston. Tot în culise se bat Popa Pripici și dascălimea în *Scrisoarea pierdută*. Jupîn Dumitrache îl capturează însă pe Rică în plină scenă, cu scopul de a-l întreba:

„— Ce poștești, măi, musiu?”

Spiridon e bătut de Dumitrache cu biciul: „Sfîntul Neculai”. Mai periculoasă decît șicul lui Țițu e spanga lui Chiriac, dar el, la conflict, nu o întreaptă spre Veta, ci spre sine. Pentru Rică ar fi utilizat însă pușca din dotare. Mița aruncă la necaz cu vitron. Restul personajelor caragialești se rezumă la palme pe care le încasează amicii infideli sau adversarii politici, chiar la cafînă central.

Cu excepția dureroasă a preotului din *Păcat...* care își ucide copiii incestuoși cu pușca din două focuri fără avertisment. Chiar mai crud se poartă Leiba Zibal în *O făclie de Paște* cu adversarul său, banditul Gheorghe, dar are scuză că aici conflictul se putea termina doar cu moartea unuia dintre partați.

Personajele lui Camil Petrescu sînt niște dueliști fără leac. Se bat cu „epeul” și pistolul ca dracii. Andrei Pietraru, în *Suflete tari* îl provoacă la duel pe un prinț, adversar net superior la scrimă, dar e cît pe-acți să-l ucidă ilustrînd zicala: „Să nu te bați cu unul care nu știe jocul, că e periculos”. Tatăl lui Gelu Ruscanu era cea mai bună spadă din București. Un personaj îi arată lui Gelu, cu nostalgie inexplicabilă, o cicatrice rămasă după un duel cu răposatul. Fred Vasilescu și Ladima, aflați la Techirghiol, se duelează în pistoale pentru un motiv nesperios. Din fericire trag deliberat în aer. Ștefan Gheorghidiu pregătește pistolul pentru soția infidelă și amantul ei. Pietro Gralla din *Act venețian* se bate în duel cu cine apucă, inclusiv cu Casanova. Această piesă a lui Camil e singura în care duelul e prevăzut efectiv în scenă, în actul III. Asta după ce, la finalul actului II, Alta Gralla își injunghie soțul ca să-l facă scăpat pe amant.

Mai original e duelul la Marin Preda. Într-o *Iliadă* rurală, doi tineri se bat în zori cu ciomegele la locul convenit dinainte, „în Pămînturi”, asistați cum se cuvine de secunzii lor. Miza e o Elenă virgină cu nume neobișnuit, Drina lui Palici. Stimulat de faptul că fata pare să îl prefere, Dugu își învinge adversarul, pe Achim, care îi era superior după calculul hîrtiei.

În lumea agrestă a lui Preda, ciomăgeala e un act curent care rezolvă radical conflictele. Niculae Moromete, copil încă, lovește cu măciuca un alt copil care voia să-l sperie deghizat în fantomă. Acesta se răzbună tot cu bîta. Fratele mai mare al lui Niculae, Achim, organizează un duel între acesta și adversar în care primul își ia revanșa. Începerea ostilităților este trîmbițată de fratele-arbitru astfel:

„— Repede-te în el, ...pe mă-ta de urît!”

Un tînăr, Birică, fură o fată. Fratele ei, Victor Bălosu

și Birică se bat pe cîmp. Miai e bătut de Năstase care înșela oamenii la cîntarul morii, Țugurlan, lovit inițial, revine în forță și îl bate pe Năstase, un jandarm pe Țugurlan. Țugurlan bate în final jandarmul și îi confiscă pușca. Un pîndar trage un cartuș de sare în Achim Moromete, acesta îi crapă capul cu nelipsita bîta și îi distruge pușca.

Ilie Moromete asistă impasibil cum fiul său Paraschiv își bate sora. Aceasta protestează, tatăl o lovește în cap. Ulterior, Ilie, își pregătește meticulos un ciomag și își bate fiii care pregăteau o trădare a intereselor familiei.

Este interesant la Preda că țărani se bat, dar nu recurg la arme, cu excepția ciomagului și a puștii cu sare. Consecințele nu sînt dramatice. Nici o victimă nu e nici măcar spitalizată. Baltagul sau cuțitul, cu care personajul lui Slavici își ucide soția în *Moara cu Noroc* nu funcționează aici. Ion al Glanetașului este ucis de rivalul său cu sapa. În replică, Udubeașcă este bătut periodic, dar se duce din nou la adversar și primește încă o porție. Nici o fractură, nici o comoție. E și asta un punct de vedere.

Mai violent decît Moromeții, la Preda, e un universitar, Petrini. Aflat la muncă silnică, își ucide torționarul aruncîndu-l într-un puț de mină. Cînd se eliberează, intră într-o echipă de deratizare și, incomodat de un țigan, îi mută falcile. Își bate nevasta și cînd ea leșină o violează. În final îl ucide pe soțul amantei sale, aruncîndu-l dintr-un teleferic. Chiar și invocînd legitima apărare, trebuie să recunoaștem că, pentru un intelectual, asistent al lui Blaga, performanțele nu sînt neglijabile.

Între armele albe folosite de personaje, pumnalul doamnei Clara în *Vlaicu Vodă* e justificat de epocă. Dar și tinerii legionari, mult mai tîrziu, în *Bietul Ioanide*, uzează de pumnale ca să ucidă demonstrativ un profesor, adversar al Mișcării. Crima se face asemeni omorîrii lui Cezar, pentru a excita imaginația. Tot stimulat de lecturi istorice, un copil dintr-o nuvelă de Titus Popovici decapitează un curcan cu sabia.

Personajele cazone ale lui A. Bacalbașa folosesc în aplicarea disciplinei militare pumnul, centironul, nuiaua.

Sau, la distanță, la exercițiile de cavalerie, pietre aruncate în soldați. În caz de conflict, superiorul are totdeauna dreptate, iar soldatul e pedepsit în moduri rafinate, între care mai original este „patru ceasuri cu căteaua”. Evident, este vorba de alergarea purtînd mitraliera de companie în spinare. Aceasta cîntărea după atestări vreo 15 kg pe puțin. Iată cum arma de foc ajunge arma alba.

Culmi ale violenței sînt atinse în romanul *Răscoala* de Liviu Rebreanu. Aici blîndețea tradițională românească se manifestă afit la răsculați, cît și la organele de represiune, încît, la lectură, cititorul e siderat. N. Iorga își declară stupefacția în fața paginilor crude. Un fiu de arendaș care necinstise o fată e prins și jugănit de tatal acesteia, castrator de porci profesionist, cu un briceag.

Mai tîrziu, descriind aceleași evenimente de la 1907, Z. Stancu se va lua la întrecere cu Rebreanu inventînd o armă de exterminare inedită: plugul cu care se trece peste corpul asupritorului, săpînd o brazdă în el.

Tot la Rebreanu, în *Amîndoi*, soluțiile de exterminare sînt originale: Solomia ucide prin strangulare cu o sîrma, iar cînd este arestată se sinucide cu un ac de par. În *Groapa* lui Barbu, hoții se taie de zor între rivali în chip tradițional cu șiful. Ei nu posedă arme de foc. Unul dintre ei se laudă că a tăiat o mahala întregă, dar minte.

În urma influenței turcești, în Țările Române se utilizează ca armă albă hangerul. La Sadoveanu, o boieroaică pregătește hangerul pentru a ucide un haiduc, pe Cosma Răcoare. Dar cînd îl vede renunța la intenția inițială. Frații Kirei Kiralina din balada dunareana ucid cu hangerele turcul care le răpise sora, dar și pe aceasta, prihănită de venetic. Haiducii umblă exclusiv înarmați. Manea și Toma Alimoș au arme albe cu care se taie reciproc. Dar *Andrii Popa* deține o pușca cu cartușe de tipul numit de vînători „trei la fund”. El mai are o armă inedită: murgul de patru ani care mușca din dușmani. Haiducul Pinteza, în principiu invulnerabil ca Sigfried, e totuși împușcat cu un glonț magic, din argint, singurul care îi vine de hac.

Preda Buzescu și hanul tatar se bat cu spadele care se frîng. După Bolintineanu, tatarul scoate o secure mică, dar adversarul ripostează cu o măciuca mare și rămîne biruitor. La Coșbuc, Mihai Viteazul poartă în schimb o secure mare, pe măsura lui, fiind înalt se pare de peste doi metri. Nu e de mirare că Pașa Hassan îl vede ca pe un munte și evită să-l înlînească.

Personajele literaturii noastre sînt destul de agresive și folosesc un arsenal variat. Dar nu se dau în laturi nici de la atacul „fără paloș, nici pistoale”, cu mâinile goale. Cel agresat constată ușor că amicul său e măgar, violent și n-are manieră.

Horia GĂRBEA

A murit SZÁSZ JÁNOS

Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor București anunță cu durere încetarea din viață a scriitorului SZÁSZ JÁNOS, (născut la Belgrad în anul 1927), personalitate marcantă a literaturii de expresie maghiară din România și a culturii române în general, care a îndeplinit funcții importante în conducerea Uniunii Scriitorilor din România, fiind secretar al USR în anii 1960-70.

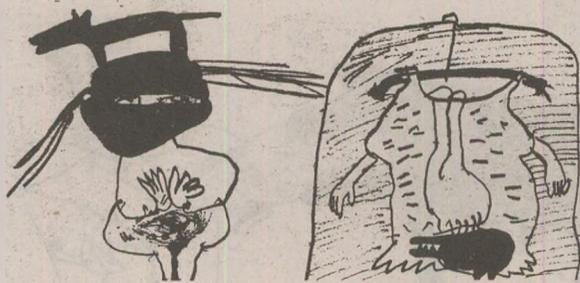
După debutul din 1946 cu poezie, SZÁSZ JÁNOS s-a afirmat ca poet prin mai multe volume cu adresare directă către cititor, dar și de meditație filosofică. Prezența lui în presa română și maghiară a marcat o punte între cele două culturi, ca și numeroasele și inspiratele sale romane apărute

în limbile română și maghiară. A publicat mai multe volume de traduceri în limba maghiară din poezia și dramaturgia română.

SZÁSZ JÁNOS a cunoscut un succes de public însemnat cu romanul său *Mamaia by night* din 1968 și a semnat de asemenea piese de teatru.

Prin dispariția la venerabila vîrstă de 79 de ani a lui SZÁSZ JÁNOS, distins om de litere, apreciat deopotrivă de scriitorii maghiari și români, literatura noastră ca și cea maghiară suferă o pierdere ireparabilă.

Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor București prezintă sincere condoleanțe familiei îndurerate.

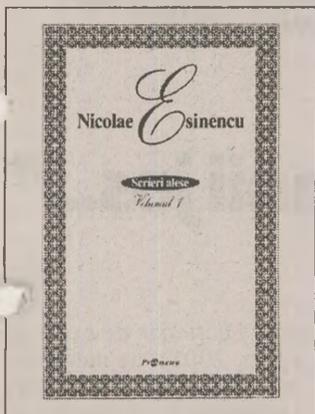

critică literară

Ion Simuț

Inconformistul subversiv

**Nicolae Esinencu,
Scrieri alese,
Volumul 1. Poezie,
Editura Prometeu,
Chișinău, 1999,
480 p.**

Scriitorul basarabean Nicolae Esinencu (născut în 1940) a debutat în 1968, simultan în poezie, cu volumul *Antene*, și în proză, cu nuvelele din *Sacla*. Concurența dintre cele două genuri se va păstra de-a lungul evoluției sale, una dintre cele mai interesante în peisajul cultural de dincolo de Prut. Doritor de bilanț, autorul prolific și-a adunat selectiv o mare parte din creație într-o serie de *Opere alese*: în volumul I se află poezia, în volumele I și III proza scurtă, în IV romanele, iar în V dramaturgia (I-IV, 1999; V, 2002). Istoria literară de la Chișinău îl plasează în generația lui Grigore Vieru, alături de alți șaizeciști, cum sunt Liviu Damian, Pavel Boțu, Anatol Codru, Gheorghe Vodă, Dumitru Matcovchi etc., care, cu toții, au debutat cu cel puțin cinci ani mai devreme. Nicolae Esinencu ar fi ultimul venit în cadrul generației șaizeciste. Spiritul literaturii sale, anticonvențional și eliberat de primordialitatea militantismului național, e mai apropiat de ceea ce numim în literatura din România al doilea val șaizecist, adică Mircea Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Constantin Abăluță, Ovidiu Genaru. Aceștia nu mai au nimic de-a face cu efectele realismului socialist, de ale cărui constrângeri suferise primul val, ce debutase în anii 1957-1963. Prin inconformism și îndrăzneală reformatoare, Nicolae Esinencu e mai aproape de literatura pe care o scriu șaptezeciștii basarabeni Nicolae Dabija, Leo Butnaru sau optzecistul Arcadie Suceveanu. Modernismul lasă loc unor evidente infiltrații postmoderniste.

Poezia lui Nicolae Esinencu (așa cum o cunosc eu din selecția de autor din primul volum de *Opere alese*) a parcurs în mod evident trei registre stilistice înrudite. Volumele *Sens* (1971) și *Dealuri* (1974) cuprind miniaturi lirice, într-o formă de reverie ce-și epuizează repede resursele în câte o imagine memorabilă: „*Fâlfâie/ Perdelele curate/ Ale cerului.// O fi spălat rufele/ Mama/ La țară*” (Poem, p. 10). Confesiunea, fără artificii, are o direcție cuceritoare: „*Nu mă tem/ De ușa ce mi se închide./ Mă tem/ De ușa ce mi se deschide.// Nu mă tem/ Că vremea-i rece./ Mă tem/ Că vremea trece.// Nu*

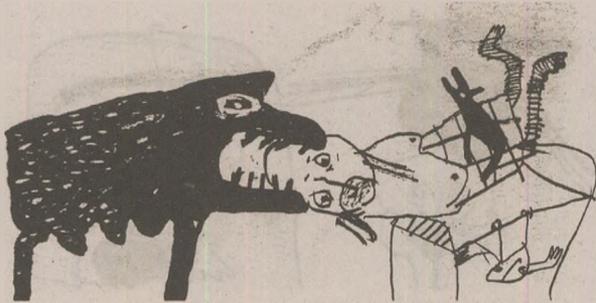
mă tem/ Că toate cad./ Mă tem/ că toate ard.// Nu mă tem/ Că voi muri într-o primăvară./ Mă tem/ Că n-are să mă doară!” (Mărturisiri, p. 10). Poetul inaugurează aici, în mic, un mecanism repetitiv al structurilor sintactice pe care îl va exploata mai târziu pe spații mari, transformându-l în manieră. În volumul *Sens* cele mai multe poeme sunt însemnări laconice despre mare și secvențe transfigurale ale trăirii într-un „sat albastru”. Sentimentalismul este cenzurat în definiții, ca de pildă „*Râul e timpul/ Care se vede cum curge*” (p. 27) sau în metafore obținute prin inversiuni sintactice ca operațiuni simple: „*Îmi spun:/ Timpul e un pumn de cireșe./ Îmi spun:/ Pumnul de cireșe/ E timpul meu*” (Cuget, p. 20). Sunt modalități ingenioase de a evita euforia tradiționalismului, pentru că patetismul declarativ este înlocuit cu observația familiară: „*Tata înfige/ De două ori coasa în iarbă/ Și-și ridică de pe frunte/ Pălăria.// Este, tata, cerul, este!*” (Neliniște, p. 25). Melancoliile au un desen rafinat: „*Cad petale.// Cine a spus mărilor/ Cuvinte/ Triste?*” (Merii se sădesc în fața casei, p. 40). Consemnarea lapidară a unei gestualități semnificative se păstrează și în volumul *Dealuri*: „*Țăranul trece pe asfalt./ Se uită înapoi/ Și se sperie - // Nici o urmă! (Țăranii, p. 51). Există amprente discrete ale unui patetism patriotic, tributul necesar plătit conjuncturii, dar caligrafia sentimentului estompează declarațiile despre „drumurile patriei” sau despre „trupul patriei”. Cunoșcând ceea ce urmează în poezia lui Nicolae Esinencu, e de mirare concentrarea lirică specifică acestei etape de tinerețe.*

Volumul *Copilul teribil* (1979) declanșează o colocvialitate nezăgăzuită. Poemele caută situații epice, evită metaforele și exploatează sorescian o anecdotică ineputabilă. Titlul primului poem de aici, *Stai să-ți spun*, va deveni titlul următorului volum, apărut în 1983, relevând aceeași plăcere a povestirii: „*Stai să-ți spun:// Ioana e o fată de la țară./ Ioana are o tanti la oraș./ Ioana a venit în ospetie la tanti./ Of, zice ea, azi un bărbat/ S-a urcat cu mine în ascensor!// Mai mult nu mă urc în ascensor!// Ioana face ce face, iese/ ? i iar se urcă în ascensor!// Of, zice ea, azi un bărbat/ S-a ținut de mine de la cinematograful/ Până la scara noastră - / Mai mult nu mă duc la cinema!// Ioana face ce face, iese/ Și iar se duce la cinema!// Of, zice ea./ Șoferul troleibuzului” etc. etc. Ioana se simte curtată agresiv în continuare de șoferul autobuzului, de bărbatul de la etajul întâi, de vânzătorul de la alimentară, de bărbatul de la etajul opt care coboară pe o frânghie, însă ea joacă mai departe același teatru. Simulează că se sperie, dar îi place. Poanta e că Ioana vrea buletin de oraș și se mărită cu șoferul autobuzului. Dar poemul (rezumabil și colportabil) nu se termină aici. Cu un al doilea „stai să-ți mai spun” poemul introduce o altă poveste despre o vizită a soțului împreună cu soția la un ospăț, unde are loc un conflict deschis și soția își palmuiește soțul din gelozie. Nu am săvârșit de astă dată o mare crimă împotriva poeziei povestind-o, căci miza ei e relatarea amuzantă a unor întâmplări cotidiene, întâmplări ce se pot derula la nesfârșit: „*Dar stai să-ți mai spun,/ Că era să uit!// Ai citit ziarul de ieri?!// Foarte prost faci/ Că nu prea citești ziarele!// Profesorul N susține:/ Cancerul a apărut pe planetă/ De când lumea/ A încetat/ Să rădă./ Ipoteză interesantă, nu?!// Dar stai./ Că voiam să-ți mai spun ceva!*” (p. 66-68). Poemul conversațional se încheie aici, dar observăm că ar mai putea continua mult și bine. Un narator hâtru și pisălog ne întâmpină în toate celelalte poeme ale acestei perioade, care continuă în același stil în volumele apărute până în 1989: *Cuvinte de chemat fetele* (1986) și *Contraprobă* (1989). Poetul se va strădui însă să depășească faptul cotidian și să valorifice premise mai bizare: „*Cum mergeam așa pe șes./ Mă trezesc în față cu o frânghie/ Prinsă de cer!*” (p. 69). Ocazia nu e speculată parabolic, ci anecdotic: frânghia e folosită pentru ca nerfericitul să evadeze din calea soției, care însă, autoritară și necruțătoare, va apărea imediat să scuture frânghia. Poemul *Borcane cu aer* (p. 72-75) înșiruie bizareriile poetice sub pretextul, mereu reluat, „la ce mă gândesc eu câteodată”, colecționând tot felul de „trăsnați”, ultima fiind „*Dacă aș rupe-o/ Acum/ La fugă/ Oare m-ar ajunge nevasta?*” Prin urmare, toate presupunerile sfârșesc în derizoriu și în opresiunea cotidianului. Și alte poeme se construiesc în jurul conflictului jucat dintre soț și soție. Important e ca textul să stârnească râsul, după*

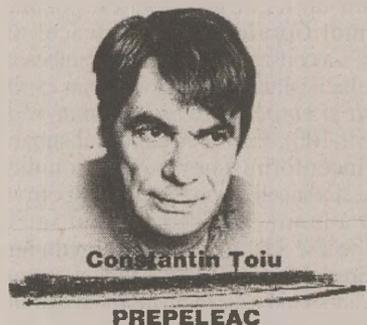
cum ne avertiza, ca într-un fel de artă poetică, poemul introductiv din volumul *Copilul teribil*. Sub aceasta imagine, de copil teribil, s-a consacrat în poezia basarabeana originalitatea lui Nicolae Esinencu: „*Mi-am pus capul subsuoară/ Și am ieșit și eu pe bulevard/ Să mai vad/ Ce face/ Lumea!*” (p. 98-100). Poetul cu capul subsuoară poate fi luat drept un inconformist nevinovat, un ludic, dar sub masca inocenței și a suculii el protestează împotriva unei anume alcătuirii a lumii. Inconformismul său e subversiv, prin refuzul de a se adapta regulilor prezentului. Textul poetic refuză el însuși drumul consacrat și-și asumă neseriozitatea aparentă, adoptând calea nebatută a umorului, a epicului cotidian sau bizar, conducând în mod voit spre zonele antipoeticului ca formă a libertății. Eliberarea de convenții (sociale, politice sau poetice) este, fără îndoială, rezultatul cel mai important al poeziei lui Nicolae Esinencu. Nu-i mai puțin adevărat că lupta cu convențiile poate duce la un conformism al inconformismului. Din păcate, prin multiplicarea la scară largă a aceleiași rețete, poezia lui Nicolae Esinencu nu scapă de un asemenea efect. Inflația anecdoticului duce la devalorizarea gestului antipoetic.

Neangajat și destins, ludic, un teribilist simpatic până în 1989, Nicolae Esinencu devine dintr-odată grav și alarmist, preocupat, cum nu a fost până atunci, de marile teme ale zilei. Volumul *Cu mortul în spate* (1993) se constituie ca un amplu poem (p. 356-380) despre suferința despărțirii Basarabiei de România. Poetul îi arată fiului dincolo de ape cea de-a doua jumătate a „patriei noastre”, părți care sângerează și nu pot respira decât împreună: „*Pe oriunde aș umbla./ Pe oriunde m-ar duce ochii și picioarele./ Mă întorc acolo, la poalele apelor./ Cad în genunchi./ Plâng și strig peste munți și peste ape:/ O, inima mea, despicați în doua!*”. Ne dăm seama abia acum câtă încordare exista sub masca teribilismului simpatic, câtă gravitate reprimată. În cele mai recente volume cuprinse în selecția de „opere alese”, *Disciplină mondială* (1995) și *De ce au murit dinozaurii* (1997), poetul își regăsește episodul umorului: „*Mă uit cu un ochi/ La soare -/ Toți se uita cu un ochi/ La soare.// Mă scarpin/ La călcâie -/ Toți se scarpină/ La călcâie.// O iau la fugă -/ Toți o iau/ La fugă.// De-o săptămână/ Stau pe loc/ Și turma e la mare/ Încurcătura.// Ce ar fi oare/ Sa m-arunc/ Într-o prăpastie?*” (Turma, p. 383). Poetul are din nou umor, dar nu e umorul degajat și locvace din perioada epica. E din nou concis, ca la început, dar nu e relaxat și visator ca atunci. În a treia sa ipostază (din 1989 încoace), poetul dobândește un ton dramatic, e un moralist încruntat, umorul său e trist, iar concizia, amară. Se simte împins dezastruos „spre marginea Universului” (p. 385). De luni până duminică se uită pierdut cum se învârtă o morișca (p. 385). Are senzația că trăiește într-o groapă, într-o izolare totală, și numai sărind în sus mai poate respira (p. 387). Parabola situației basarabene devine aici transparentă. În „armata națională” ostașul își așteapta glonte (p. 389). La ora de geografie, profesorii plâng (p. 390). Când vine cineva de vază, nu se știe dacă nu cumva oaspetele vine pentru o agresiune (p. 391). Poetul e alarmat că rusul „iar vrea Uniunea Sovietică” (p. 397). E foarte supărat că moldoveanul are o fire de rob, „*cum vede pe undeva un jug./ Văra capul!*” (p. 415). Protestul din poemul *Șobolanii* (p. 416) e virulent pamfletar. Dumnezeu însuși este apostrofat: „*Rusia vrea să aiba/ În toate țările lumii/ Câte o Rusie.// Și tu, Doamne,/ Îți tai unghiile/ Pe prag?*” (p. 426). E clar: umorul e înlocuit cu sarcasmul exasperării. Nu mai amuza, ci muștra sever. „Disciplina mondială” cade nefast pe umerii poetului, făcându-l să uite de clovneria, limbuția și teribilismul cu care submina ironic ordinea de altădată.

Îmi închipui formula poetică a lui Nicolae Esinencu la intersecția a trei modalități înrudite: Geo Dumitrescu, Marin Sorescu și Mircea Dinescu. Are câte ceva din calitățile și defectele fiecăruia: predispoziția epica de la cel dintâi, ironia, colocvialitatea și regia textului de la cel de-al doilea, atenția la public și spiritul polemic specifice celui din urmă. Cu toții au în comun specularea ludică a anecdoticului. În combustia internă a poeziei basarabene, în prefacerile ei radicale de după 1970, Nicolae Esinencu contribuie decisiv la desolemnizarea lirismului. ■

actualitatea

Chefalii

Constantin Toiu

PREPELEAC

Pe la grânz, sosieră în port chefalii. Veniseră mulți, aferăți și iuți. Înainte de vremea lor, cu aerul unei inspecții inopinate. Era pe la începutul lui mai și marea era friguroasă, urâtă. „Domnule, spunea maiorul de infanterie, care pescuia guvizi între cuburile uriașe de beton ale digului, chefalii ăștia sunt nemaipomeniți, umblă după oameni vara când inoți, te trezești cu ei lângă tine, nu știu ce-or fi având cu noi, eu crez că cine i-a făcut, a greșit, se-ntâmplă...”

Maiorul era un om vorbăreț, cum sunt bărbații umblați, pe la cincizeci de ani. Dacă și-ar fi scos chîpiul infundat până la urechi în cap, niște urechi mari, pleoștite, și n-ar fi fost chel, ar fi avut frizura unui bărbat cuminte care vine devreme acasă.

Alături, pe ciment, avea o servietă străvezie de plastic plină cu guvizi țepeni. Și cel mai caraghios lucru la mare este un ofițer de infanterie încheiat nasture cu nasture pân-la gât, cu cozorocul tras pe frunte și dând la guvizi...

Chefalii intraseră în portul Constanța fix la unsprezece și patruzeci și cinci, susținea maiorul, care pretindea că se și uitase la ceas. Că... o dată văzuse bazinul calm dintre țarm și dig, fierbând, clocotind de năvala lor. „Domnule, — făcea — bătând cu degetul în ecranul mare al cronometrului strâns pe încheietura brațului stâng de o curea lată de piele neagră, ... *fix la unșpepatrușcinci!* — (ca și cum natura chefalilor, care era să nu fie niciodată la timp, ori să nu admită nici o măsură de timp omenească, acum acceptase deodată timpul, sosind și ei precis ca acceleratul în gară). Chestia era că nu puteai să-i pescuiești. Erau iuți și nepăsători, lor păsându-le doar de viteză și de cine știe ce scop. Cu guvizii era altceva, complet altceva; și chefalii ăștia, dacă veniseră așa de grăbiți, veniseră așa, mai mult în vizită; cum, adică, să-i pescuiești?

...Tocmai prinsese una din vietățile acelea băloase despre care se poate spune că sunt orice, numai pești nu. Luase în mână guvidele, laș, moale, fără onoare, îi scosese strâmbându-se cărligul din botul hidos făcut numai să înhațe orbește orice, azvârlindu-l cu scârbă spre o găletușă roșie fără mâner. Dar el se nimerise să cadă alătura peste geanta străvezie de plastic, topăind pe ea, peste captura veche dinăuntru, zbatându-se deasupra câteva secunde bune înainte de a aluneca jos, pe betonul digului. Câțiva, din geantă, răspuseseră oarecum, ca și cum ei n-ar fi fost morți-morți, ci doar ar fi făcut-o până atunci pe morții.

Între timp, în apropiere, pescarii de la punctul piscicol își întinseseră năvoadele verzi, știa cât de putrede și de cărpite sunt, trecuse pe la ei odată.

„Chefalii ăștia, domnule, mai explica maiorul, au tactica lor și sunt de un curaj nebun-nebun. Mărșăluiesc, mărșăluiesc cu săptămânile, cu lunile, ca niște proiectile trase și care, când e să cază, fiindcă *orice cade la un moment dat*, sunt trase de alți trăgători care vin din urmă și le mai trag o dată și așa mai departe; toată marea-i a lor, ce marea... mările, oceanele, Atlantic, Pacific, oceane pe pământ avem, slavă Domnului, cum zice și fi-miu. Asta spunea și el, băiatul meu, care e mus pe Dobrogea, cred că, după calculele mele poimăine ajunge la Yokohama. Că am acasă un glob terestru mare cât un dovleac, cu măsurători cu tot. I-am pus înăuntru și un bec de 40, noaptea-l aprindem și mă uit cu nevasta la el... Într-o zi, mai de mult, se-ntoarce Gigel, că așa îl cheamă, cu Dobrogea lui, și zice... permiteți? nu vă plictisesc?... spuneți sincer... Venea taman din India, țigani ca la noi, cică... Și-mi spune... șefule, că așa mă ia el pe mine câteodată, nu că așa fi tacsu..., ci ca navigator principal... așa că zice, planeta, el nu zice niciodată pământ, zice planeta nu e cum crezi tu, hărțile se laudă când te uiți pă ele, și că atunci când dai de insule, de insulițe de-alea, după atâta apă și iar apă, de mici nici nu mai crezi că lumea ar fi și altceva, te și miri dacă ne oprim, și călcăm pă ele, știi cum sunt ele, ... *tăticule*,... — că am un fecior bun și mă ia și așa, cu respect — cum credeți că i se părea lui, când vedea iar pământ, și tăcu, așteptând. Tăcui și eu făcându-mă că mă gândesc.

Cum?, am întrebat serios. — Ca atunci — a zis — când își zbărcește calu-pielea, ca să alunge musca... ■

(va urma)

Locuțiunea *cu banii jos* a devenit indispensabilă în varianta informală a limbajului financiar actual: folosită intens în presă, în publicitate, în mesajele de pe Internet, ea pare a avea (cel puțin deocamdată) un avans considerabil în competiția cu numeroasele echivalente, mai vechi și mai noi: *cash*, *cu bani peșin*, *cu bani gheață*, *cu bani gata*, *cu bani lichizi*, *cu bani sunători*, în numerar. De altfel, dintre expresiile enumerate, una - *cu bani gata* — e destul de rară în limba de azi, iar alta — *cu bani sunători* — a ieșit cu totul din uz.

Cu banii jos (ca și majoritatea formulelor citate) are de fapt două utilizări principale, care s-au diferențiat mai ales în timpurile mai noi, datorită apariției unor forme de plată inexistente înainte: se referă atât la plata cu bani „concreți”, monede și bancnote (în opoziție cu plata prin card, securi etc.), cât și la plata integrală, în opoziție cu cea în rate sau prin credit. Elementele definiției din DEX („în numerar, cu plata pe loc”) pot fi de fapt separate și aplicate izolat (diferențiere care se întîlnește și în definirea termenului englezesc *cash*: „money in coins or notes”, dar și „money in any form as an available resource”, cf. *Concise Oxford Dictionary*, 1999).

Utilizările actuale pun în evidență sensurile diferențiate în context ale locuțiunii, mai ales prin indicarea formulilor antonime, a alternativelor: „cumpărarea se poate face *în rate sau cu banii jos*” (*Evenimentul zilei* = EZ 7.07.2006, 8); „am un prieten care vrea să-și cumpere un chevrolet lacetti sedan și mă întreba cum e mai bine să-l cumpere, *cu banii jos sau în leasing?*” (*forum.softpedia.com*); „te gândești dacă vei achita *cu banii jos sau pe credit?*” (*flanco.ro*); „există mai multe modalități de plată în afara celei clasice, «*cu banii jos*», cum ar fi: cărți de credit, securi sau bonuri de masă” (*eva.ro*). Adesea contextul furnizează și sinonime (e frecventă mai ales alternarea formulilor *cu banii jos* și *cash*), precum și explicații; se poate atunci vedea că formula familiară *cu banii jos* este mai economică decât o parafrazăre în limbajul de specialitate. Într-un articol de ziar, titlul „Pachetul de 5%, vândut *cu banii jos*” e urmat de textul care conține explicația: „cei care vor cumpăra aceste acțiuni vor fi obligați să plătească *sumele respective în mod integral la momentul cumpărării*, fiind eliminată varianta propusă de Executiv, care prevedea posibilitatea acordării unor credite în acest scop, cu dobândă subvenționată” (*Gardianul*, 26.05.2006).

Formula *cu banii jos* (neînregistrată ca atare de dictionarele noastre) este încă simțită de vorbitori ca aparținând registrului colocvial; de aceea, de multe ori, ea apare între ghilimele, semnalizându-se astfel amestecul registrelor stilistice. Expresia e suficient de sugestivă, prin concretețea imaginii, dar e alcătuită din termeni ai lexicului de bază, așa că e foarte posibil să fie treptat asimilată registrului standard. Dintre concurențele sale, *cash* este desigur unul de temut: e un cuvânt scurt, ușor de adaptat fonetic în română, cu uz adverbial sau de adjectiv invariabil; poziția îi e întărită de statutul său de termen internațional și de moda anglicismelor. Cuvîntul (care circula de mai multă vreme în română) a fost cuprins în noul DOOM (2005), cu indicație de pronunțare și cu două intrări, ca adjectiv și adverb și ca substantiv neutru (ipostază mai rară, dar nu lipsită de atestări recente: „Până la urmă, cardul va învinge *cash-ul* și pe piața românească”, *Ziarul financiar*, 25.03.2003). Sinonimul mai vechi al anglicismului *cash*, termenul de origine turcă *peșin*, atestat din secolul al XVIII-lea, devenit cu timpul popular și familiar, se mai

folosește, pentru pitorescul său, cu intenție stilistică: „Românii preferă plata cu bani «*peșin*». Românii le place să plătească în numerar și numai o mică parte din vânzări sunt efectuate prin intermediul cardurilor” (*wall-street.ro*); „Omul care le dă *bani peșin* sinistraților atunci când autoritățile împart firmelor prietene contractele pentru reconstrucția caselor” (EZ 21.07.2006). Dintre expresiile pitorești ale plății în numerar, circula încă și formula *bani gheață* — „tranzacția se va face în *bani gheață* și va totaliza 99.5 milioane de dolari” (*news.softpedia.com*); aceasta a fost foarte convingător explicată de Stelian Dumistracel,

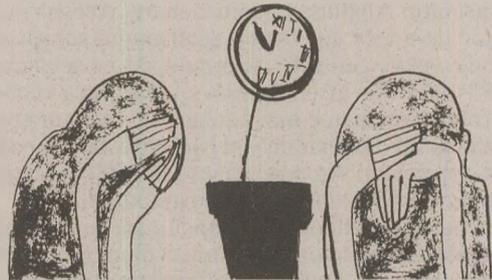
Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

„Cu banii jos...”

în *Pînă-n pînzele albe. Dicționar de expresii românești* (ediția a II-a, 2001), ca metaforă formată probabil în română, eventual prin calchiere, în orice caz legată de un persistent imaginar al „scurgerii” banilor și al „înghețării” lor, în procesul de acumulare. De altfel, și formula *bani lichizi*, la origine calc din franceza, se folosește încă destul de mult: „ai mereu nevoie de *bani lichizi*: pentru a plăti salariile, chiria, taxele. Un profit mare nu înseamnă că ai mai mulți bani lichizi” (*basepoate.ro*); „pentru a achiziționa echipamentul dorit, utilizatorii pot plăti numai cu carduri bancare, automatele nefiind «învațate» să accepte și bani lichizi” (*targetonline.ro*).

Cum se vede, sinonimia persista și chiar prosperă, fără a stîrni confuzii. Din seria de mai sus, *peșin* și *cash* sînt poate termenii cei mai interesați prin conotațiile lor culturale: cuvinte-pereche și cuvinte-emblema ale comerțului oriental și occidental, vechi și modern. Între ele, la mijloc de drum, își consolidează poziția și locuțiunea *cu banii jos*.

Erată:

Explicația corectă a fotografiei din nr. 30, p. 21 (stînga) este: *Aleko Konstantinov*. În același număr, la p. 32, rîndul 20 de jos se va citi: „Îl sărbătorește pe prozatorul Norman Manea (n. 19 iulie 1936)”.

scrisori inedite

Către Mircea Eliade

Monografiile consacrate lui Mircea Eliade (în România, America, Franța, Germania etc.) au drept „materie primă” corespondența emisă și primită de savant. Date, fapte, idei, întâmplări, proiecte, călătorii, judecăți de valoare sunt extrase din epistole și comentate — mai mult sau mai puțin meșteșugit. „Coloana vertebrală” a biografiilor eliadești e constituită din acest fantastic *corpus epistolar*¹ (numărul notelor de subsol referitoare la scrisori depășește celelalte trimiteri. Au rămas încă inedite peste o mie de misive avându-l pe Eliade expeditor sau destinatar. Considerând că viitorii exegeți vor găsi, în paginile neapărute încă, suficient material documentar, pledez pentru cunoașterea acestor mine informaționale.

România literară oferă deocamdată ospitalitate alăturatelor texte emise de Giuseppe Tucci, Raymond Queneau și Jaroslav Pelikan.

Giuseppe Tucci (1894-1984), orientalist și lingvist celebru, îl captivează pe Eliade din anii liceului. Primul articol pe care i-l consacră se intitulează *Taoismul — pe marginea cărții lui Tucci*.

Îl va întâlni la Calcutta, în casa profesorului Dasgupta, în ianuarie 1929:

„Neașteptat de tânăr, viguros, debordând de vitalitate, lucrând la mai multe cărți deodată - istoria logicii indiene, liturghia tantrică a zeiței Durgă, simbolismul templelor tibetane, venise să-l consulte pe Dasgupta cu privire la un detaliu de logică indiană budistă, al căror original sanscrit fusese pierdut și care nu supraviețuiseră decât în traducerea tibetană și chineză”².

Într-o zi, Tucci îi vorbește despre norocul pe care-l are ca să poată lucra, la 22 de ani cu Dasgupta.

Cei doi se vor reîntâlni în timpul reîntoarcerii în țară. Cu același vapor, Tucci de curând ales membru al Academiei Italiene se inapoia la Roma după o lipsă de șase ani, cu o imensă colecție de manuscrise și cărți rare, achiziționate pe parcursul expediției în Tibet.

„Ne plimbam pe punte și Tucci îmi vorbea de Institutul Oriental pe care-l plănuia. Nu va fi o simplă instituție academică, ci în primul rând un șantier în care vor putea lucra tineri savanți asiatici, și nu numai istorie antică și arheologie, ci și probleme de cultură și istorie contemporană. Trebuie să scoatem Asia din muzee și biblioteci, acolo unde o înfundaseră orientaliștii secolului trecut. Asia constituie un complex de civilizații vii”³.

În perioada bucureștenă, asistentul Catedrei de logică și metafizică a lui Nae Ionescu urmărea îndeaproape, cu interes, activitatea științifică a celui mai avizat și necontestat cercetător al buddhismului.

Nu-și poate stăvilii entuziasmul față de tânărul savant italian, cunoscător la perfecție al chinezei, japonezei, mongolei, sanscritei, ebraice și a celor peste 30 de dialecte tibetane. Puterea lui de muncă îl impresionează.

„Tânăr, palid, nervos, cu părul în permanentă dezordine, pare mai degrabă un savant din secolul romantismului decât un erudit modern. Nu are nimic din rigoarea exterioară, din omogenitatea și sicitatea omului de știință modern. Nu-l poți asculta fără să te interesezi imediat de buddhism. Nu-l poți privi un ceas fără să nu te apuce un dor nebun de muncă.”⁴

Vicisitudinile vieții vor face imposibilă o nouă revedere. Corespondența dintre ei (așa cum vom vedea) continuă. Eliade a tipărit (înainte de război!) două articole în publicația condusă de Tucci.⁵

Cele două cărți ale lui Eliade apărute în 1949 (*Tratatul de istorie a religiilor* și *Mitul eternei reîntoarceri*) atestă locul eroului nostru în primele rânduri ale savanților lumii.

Tucci îl invită la Roma în primăvara lui 1950 spre a conferența despre *Tantrism și șamanism* în cadrul Institutului de studii orientale de sub conducerea sa.

Citind *Maitreyi*, în traducere franceză, Tucci, ca și Bachelard va fi fascinat, mărturisind: „Ceva dintr-o Indie contemporană autentică se reflectă într-o operă literară europeană.”

Ce doi se vor regăsi în 1953 la Ascona, în cadrul *Eranosului*, unde s-a dezbătut tema *Simbolismul și semnificațiile religioase ale Pământului în diferite culturi*. Expunerea lui Tucci s-a referit la Tibet, iar cea a lui Eliade la civilizațiile arhaice și orientale integrate în perspectiva generală a istoriei religiilor.

În 1976, publicând volumul *Occultism, Witchcraft and Cultural Fashions* (*Occultism, vrăjitorie și mode culturale*) la Editura Universității din Chicago, i-l dedică:

„Lui Giuseppe Tucci, în amintirea discuțiilor noastre la Calcutta, între 1929-1931”

La moartea învățatului italian, îndurerat — va semna necrologul în *History of Religions* XXIV, 1984, noiembrie 2, p. 157-159.

Relațiile lor epistolare îmi erau de multă vreme familiare. Cu aproape două decenii în urmă am publicat în *Manuscriptum* șapte scrisori ale lui Tucci și una a lui Eliade.

Nu pot lăsa la o parte impresiile de lectură ale marelui orientalist date 7 august 1951:

„Am avut liniștea necesară ca să citesc cartea dumneavoastră despre șamanism, care mi se pare că poate fi într-un totu la același nivel ca *Tratatul de istorie a religiilor*, ați reușit cu adevărat să reconstituiți ritualul și experiența șamanică, izolând-o de formele paralele cu o precizie admirabilă, care este cea mai bună dovadă nu numai a doctrinei d-stră, ci a profunzimii d-stră de gândire.

Dumneavoastră știți că eu sunt întotdeauna foarte sincer și că nu intră în obiceiul meu să fac complimente fără rost: cartea d-stră este una din puținele care aduc o contribuție nouă și definitivă. Voi vorbi despre aceasta și în presa cotidiană, pentru că și publicul nostru cult a început să se intereseze de aceste probleme. Rămân mereu nerăbdător să cunosc proiectele d-stră pentru noul an; aș vrea să le cunosc înainte de octombrie, în așa fel încât să fiu în măsură să pregătesc programul activității de anul viitor”⁶.

Apelativele inițiale ale răvașelor lui Tucci (cele de față, ca și cele publicate anterior) sunt: *Dragă Mircea, Dragă Professore, Dragă prietene, Ilustre și drag prieten, Dragul meu coleg și prieten*. Deși formula de adresare variază — permanent întrevădem cordialitatea relațiilor.

Scrisorile din 1955 se referă la Congresul al VII-lea de istorie a religiilor, condus de Pettazzoni. Se vede că, la acest eveniment, Eliade, departe de a fi fost un figurant, a jucat rolul liantului dintre participanții italieni și cei francezi.

Comunicarea ținută de el — despre *Zborul magic* îl impresionează profund pe Joachim Wach, care-l invită să țină niște cursuri la Universitatea din Chicago. Într-adevăr un... *Zbor magic*, așteptat cu înfrigurare de un deceniu.

În timpul pregătirii Congresului și respectiv în toată schimbarea de scrisori cu Tucci — eroul nostru a fost trezit într-o noapte de un miros de cadavru: negul pe care-l avea de mulți ani la subțioară se infectase și săngera, amestecat cu puroi. *Jurnalul* și *Memoriile* prezintă în câteva pagini „evenimentul”. Acest fapt existențial survine în perioada când redacta un studiu erudit: *Mort et initiation*.

Transcriu din *Jurnalul inedit* un paragraf neîncredințat de autor tiparului.

Gândindu-se la propria moarte, nu e disperat. Îi pare doar rău că nu vor fi scrise niciodată lucrările planuite:

„Continuam să regret că am avut acest ghinion de a mă opri în pragul celor 50 de ani. Ce părere sublimă îmi făceam în acel moment, de cărțile pe care nu le-am scris, în special de volumul al II-lea din *Traité*, de *Nostalgia Paradisului*. Mi-am adus aminte de ce-mi spunea o dată Cioran de destinul României moderne: n-a fost să fie! Am zămbit. Îmi părea rău. Încă 5-6 ani de activitate și aș fi avut timp «să spun esențialul»...

Operația care i se face la Spitalul Curie reușește! „Temerea” se destramă. Parcele au fost mai îngăduitoare, dându-i încă trei decenii. *Esențialul* a putut fi spus!

Raymond Queneau (1903-1976) e cunoscut în special ca poet suprarealist și romancier. Istoriile literare se referă la ironia ca dominantă a scrierilor sale. Queneau folosește argoul și limbajul cotidian. Cele mai des citate volume ale sale: *Un... rude hiver* (1939), *Pierrot, mon ami* (1943), *Zazie dans le métro* (1959), *Les fleurs bleues* (1965).

Memorialistica eliadistă se referă de câteva ori la Queneau, pe care-l prezintă cu simpatie. Raymond Queneau

a fost redactor al Editurii Gallimard și, în special în această calitate, a avut mai multe întrevăderi cu Eliade. Încă din vara anului 1947 i-a solicitat scriitorului român un studiu introductiv pentru o monumentală *Istorie a literaturilor*. După patru ani manuscrisul e depus, dar celebra *Encyclopedie de la Pléiade* va vedea lumina tiparului de-abia în 1956. Capitolul introductiv din această lucrare de referință, intitulat *Littérature orale* aparține lui Eliade. Din acest an datează misiva reprodușă alăturat. Proiectul acestei *Istории a religiilor* — după știința noastră — nu a fost realizat.

Capitolul *Mituri și simboluri* (repartizat lui Eliade) conține titlurile *Tratatului de istorie a religiilor*, apărut în ianuarie 1949.

Jaroslav Pelikan (1923-2006) e mai puțin cunoscut în România de către marele public, deși specialiștii îl consideră drept unul din cei mai importanți istorici ai creștinismului din secolul al XX-lea.

Renumit poliglot, prestigios savant, el e autorul câtorva zeci de tratate și lucrări, traduse în toate limbile de circulație.

În românește au apărut la Editura Humanitas: *Fecioara Maria de-a lungul secolelor* și *Isus de-a lungul secolelor*, iar la *Polirom* s-au publicat trei din cele cinci volume monumentale din *Tradiția creștină*.

Jaroslav Pelikan a murit în mai 2006, rapus de un cancer pulmonar.

Venit în toamna anului 1956 la Universitatea din Chicago, Eliade se împrietenește din primele zile cu acest „istoric al teologilor creștine”, cu 16 ani mai tânăr ca el.

Memorialistica evocă extraordinara atmosfera ce domnea la Facultatea de Teologie din Chicago, acum jumătate de veac:

„M-au impresionat de la început amabilitatea și, în special, toleranța confesională a colegilor mei. Majoritatea aparțineau diferitelor tradiții protestante, dar erau doi unitarieni, un israelit, un «agnostic» [= ateu?] și un budist... Cu timpul se vor adăuga încă un profesor evreu și câțiva catolici. Un asemenea pluralism religios, greu de închipuit într-o facultate europeană de teologie, suscita interminabile dialoguri și asigura autenticitatea colaborării dintre diferite departamente [...]. N-am uitat multa vreme acele zile glorioase de octombrie, pădurile de arama și lacul sumbru, pe malul cărui îmi plăcea să mă plimb cu noii mei prieteni: Jaroslav Pelikan, Robert Grant, Nathan Scott”⁷. Mutându-se în 1962 la Universitatea din Yale (unde a fost și decan), Jaroslav Pelikan păstrează în continuare legăturile cu Eliade. Corespondența sugerează că „departarea” a cimentat prețuirea reciprocă a celor doi.

Textele alăturate prezintă probleme teologice, pedagogice și organizatorice, precum și un amănunt autobiografic, cu implicații folclorice. Amuzant este că, pe lângă informații științifico-didactice, găsim indicații precise despre ora plecării și sosirii curselor de avion, precum și programul dejunurilor oficiale.

Scrisoarea lui Tucci din 1936 se află în original în arhiva mea. Toate celelalte (Tucci, Queneau și Pelikan) le am în fotocopii.

Mircea HANDOCA

¹ Există — până în prezent — nouă volume (peste 4000 de pagini): *Mircea Eliade și corespondenții săi*, Ed. Minerva, 1993; Natale Spineto: *L'histoire des religions a-t-elle un sens?* [Corespondența cu Raffaele Pettazzoni], Ed. de Cerf, Paris, 1994; *Europa, Asia, America*, [Corespondența emisă, A-H, Humanitas, 1999]; *Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. II, Minerva 1999; idem, vol. III, 2003; *Europa, Asia, America*, vol. II și III, Humanitas, 2004; *Dialoguri întrerupte*, corespondență cu Ioan Petru Culianu. Ediție îngrijită și note de Tereza Culianu-Petrescu și Dan Petrescu, Prefața Matei Călinescu, Ed. Polirom, 2004; *Întotdeauna Orientul* (cu Stig Wikander), editor Mihaela Timuș, Ed. Polirom, 2005. Aduagum volumele omagiale și de corespondență ale altora (Jung, Scholem, Cioran, Sergiu Al-Ghorge, Gh. Bulgăr etc.). Publicațiile săptămânale sau lunare, din țară și străinătate, au tipărit masiv această corespondență. **România literară** a găzduit și ea, de peste zece ori, *inedite de și către Eliade* (nr. 39/1994, 5/1995, 39/1996, 31/1997, 19 și 43/1998, 18, 29, 40/1999, 20/2000, 37/2003 etc.).

² Mircea Eliade, *Memorii*, ediția a III-a, Ed. Humanitas, 2004, p. 169.

³ Idem, p. 205.

⁴ Mircea Eliade, Tucci, în *Vremea*, VII, nr. 322, 21 ianuarie 1934, p. 6.

⁵ *La yoga et la spiritualité indienne*, în *Asiatica*, iulie-aug. 1937 și *La Concesione delle libertà*, în *Asiatica*, 1938.

⁶ *Manuscriptum*, nr. 3, iulie-aug.-sept. 1988, p. 182.

⁷ *Memorii*, op. citat, p. 494.

Prof. Mircea Eliade
Str. Palade 43
BUCUREȘTI

*Je voudrais sa
vous avez accu*

s c r i s o r

Tucci, Quer Mircea

Roma, 5 octombrie 1936

Dragă Professore,

Vă mulțumesc pentru încântătoarea D-stră scrisoare din iunie trecut; mă bucur să aflu că veți fi la Roma în primăvara viitoare, cu atât mai mult cu cât, în această perioadă, voi fi la reîntoarcerea din Japonia, pentru a mă pregăti pentru o nouă expediție în Tibet — și voi avea plăcerea de a vă revedea.

În așteptarea întâlnirii, aș vrea să vă rog să pregătiți pentru revista noastră *Asiatica* un articol despre *Yoga*.

Sper, dragă Professore, că nu ne veți refuza onoarea de a vă număra printre colaboratorii noștri.

Vă mulțumesc anticipat și vă rog să primiți expresia prieteniei mele.

Giuseppe Tucci

Aș vrea să știu dacă ați primit volumele "Indo-Tibetica" pe care le-am publicat și care au fost editate de Academia noastră. Veți găsi poate lucruri utile pentru cercetările D-stră despre *Yoga*.

Prof. Mircea Eliade
Str. Palade 43
București

[Antet tipărit]
Istituto italiano
Per il
Medio ed estremo-oriente
Il presidente

Roma, 14 ianuarie 1955

Dragul meu Coleg,

Vă mulțumesc foarte mult pentru amabila trimitere a cărții d-stre despre *Yoga*, pe care am găsit-o de-abia la înapoierea mea la Roma, din expediția nepaleză. Amintirea d-stră și marele interes pe care-l prezintă lucrarea d-stră au fost binevenite. Sunt în toiul lucrului, fie pentru sarcinile care mă așteptau aici, fie pentru a pregăti relatările preliminare asupra rezultatelor expediției care au fost, din fericire, foarte fructuoase. V-am scris în ajutorul plecării mele, la 13 iulie trecut, despre seria de conferințe despre *Simbolismul religios*. Am găsit la înapoierea mea multe lucruri de făcut pentru că suntem pe cale de a primi acordul fie a numeroaselor personalități invitate, fie a Dnei Bernard. În orice caz, probabil că atât Expoziția, cât și conferințele vor avea loc imediat după Congresul de Istorie a Religiilor, care va avea loc la sfârșitul lunii aprilie. Va trebui deci să avem în vedere săptămâna care urmează lui 28 aprilie. Voi avea ocazia să vă scriu în curând, pentru a preciza numeroase amănunte, încă în suspensie; dar nu vreau să întârzi să primiți mulțumirile și amintirea mea cea mai cordială.

Giuseppe Tucci

D-lui Prof. M. Eliade
62 bis, rue de la Tour
Paris 16, France.

Roma, 24 februarie 1955

Dragul meu coleg și prieten,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 17 februarie și pentru constanta d-stră ofertă de colaborare de care nu mă îndoiesc vreodată. Sunt de asemenea foarte mișcat de felul atât de sincer și spontan de a vă expune punctul d-stră de vedere și ceea ce numiți "situația" d-stră. Vederile d-stră sunt cât se poate de juste și n-ar fi posibil să nu le acordăm cu ceea ce spuneți. Contăm, așa cum știți, pe tactul și sensibilitatea d-stră pentru a sfârși cu bine o misiune care trebuie să pară cu siguranță astfel. Din partea noastră vom face tot posibilul să nu jignim susceptibilitatea savanților francezi, cu care suntem la curent.

Am informat deja pe Dl Puech în legătură cu datele și celelalte amănunte. Vă rog să luați legătura cu Institutul nostru în privința sosirii d-stre.

Mă bucur nespus să vă revăd atât de curând și, așteptând această plăcere, vă strâng mâna cu cea mai afectuoasă cordialitate.

Giuseppe Tucci

D-lui Prof. M. Eliade
45, rue de Val d'Or.
Saint-Cloud, S. et O. France.

Roma, 21 martie 1955

Dragul meu coleg și prieten,

Iată ultimele detalii legate de Congresul asupra *Simbolismului cosmic*. Înainte de a vă prezenta o idee asupra programului, care va trebui să fie urmat *in principiu*, în afară de rețușurile necesare, doresc să vă informez că am stabilit să dăm o recepție la Institutul nostru, *vineri 22 aprilie*, în

onoarea participanților la Congresul Internațional de Istorie a Religiilor, de acord cu Președintele hotărât de Congres. Această recepție va trebui să coincidă cu inaugurarea Expoziției noastre, făcând astfel un singur eveniment cultural și monden. Dl Profesor Puech, după înțelegerea dintre noi, va trebui să prezinte expoziția prin câteva cuvinte introductive. Congresul nostru, așa cum s-a prevăzut, va avea loc de la 25 la 28 aprilie.

Așa cum vedeți, e vorba de un prim proiect, care va putea fi modificat urmând exigențelor și v-aș fi recunoscător să-mi spuneți ceea ce gândiți. Pentru moment, cea mai cordială amintire și gândurile mele prietenești.

Giuseppe Tucci

D-lui Prof. M. Eliade
Paris, Franța

Roma, 17 mai 1955

Domnule Profesor și dragă Colega,

Doresc mai întâi să vă mulțumesc mult pentru contribuția d-stră la congresul despre *Simbolismul Templelor*, asigurându-vă de asemenea că vizita d-stră ne-a lăsat o amintire deosebit de plăcută. Voi fi într-adevăr foarte fericit dacă, intensificând legăturile între savanții francezi și Institutul nostru ne-ar fi posibil să repetăm inițiative culturale analoage.

Permiteți-mi, cu această ocazie, să vă amintesc să ne trimiteți textul comunicării d-stră, căci dorim să publicăm în curând culegerea cu contribuțiile care au fost atât de apreciate în lumea culturii, artei și în mediul universitar. În cazul că doriți să adăugați ilustrații, nu aveți decât să ne informați și le vom publica cu plăcere.

Vă rog să primiți Domnule și dragă Colega amintirea mea recunoscătoare și cele mai calde salutări,

Giuseppe Tucci

D-lui Prof. Dr. Mircea Eliade
62 bis, rue de la Tour
Paris 16, France.

Roma, 15 iunie 1955

Dragul meu coleg și prieten,

Vă mulțumesc călduros pentru amabilele trimiteri, foarte așteptate amândouă. Vă suntem obligați pentru textul comunicării D-stră la Congres despre *Simbolismul Templelor* și pentru articolul D-stră *Făurari și alchimiști*, de un interes cu totul ieșit din comun. O veți vedea tipărită în următorul număr al revistei *East and West*, pe care îl va îmbogăți.

Reînnoind mulțumirile mele, vă rog să credeți în cordialele mele sentimente prietenești

Giuseppe Tucci

P.S. Următorul număr va apare la sfârșitul lui august

D-lui Prof. M. Eliade
45, rue de Val d'Or
Saint-Cloud / S. et O.
France

D-lui Prof. Mircea Eliade
5707 Woodlawn Avenue
Chicago 37. III. U.S.A.

Roma 25 iulie 1967

Dragul meu prieten,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 13 iunie și pentru cuvintele prea elogioase cu care mi-ați confirmat primirea Raportului Preliminar. Apropos de remarcile asupra "ideologiei megalitice" și a problemelor legate de aceasta, sunt subiecte asupra cărora aș vrea să mă întrec cu D-stră. Din nenorocire, în caz că veți veni în Europa toamna aceasta, nu mă veți găsi deoarece voi pleca spre sfârșitul lui iulie pentru a relua lucrările și săpăturile în regiunea Swat. Sper să mă înapoiez spre sfârșitul anului și atunci s-ar putea prezenta o ocazie favorabilă pentru a ne întâlni. În orice caz, voi fi totdeauna fericit de a fi la curent cu proiectele și deplasările D-stre.

Mulțumesc încă o dată și toate urările mele cele mai prietenești. Cu bine

Giuseppe Tucci

[15.II.1929]

Mr le Professeur
Mircea Eliade
Fundatia Pentru Literatură și Artă "Regele Carol I"
39 Bulevardul Lascăr Catargi
București
România

YALE UNIVERSITY
THE DIVINITY SCHOOL

JAROSLAV JAN VELJEAN
Tutu Rumi Professor of Ethnological Studies
409 PROSPECT STREET
NEW HAVEN, CONNECTICUT

January 5, 1963

Dear friend and colleague -

Now that it is official, I am writing to congratulate you upon your appointment as Sewall L. Avery Distinguished Service Professor.

You know of my admiration and regard for you, and I rejoice that the University of Chicago has now done itself this great honor.

I shall continue to follow your scholarly career with deep affection and respect.

Dylwia joins me in sending you and Christine our congratulations and good wishes.

Fraternally,
Jaroslav

17 februarie

Dragă Domnule,

Vă rog să găsiți alăturat planul *Istoriei Religiei* despre care v-am vorbit (nu e chiar un plan, ci un pur plecare).

I, II, III, IV pentru Generalități (circa 200 p.) Res constituiu corpul însuși al volumului (sau mai curând volume).

Orice critică din partea D-stră va fi binevenită, ca și sugestie privitoare la posibilități colaboratori.

Vă rog să primiți, dragă Domnule, expresia celor bune sentimente

Raymond Que

Proiect de plan pentru Istoria Religiilor

Este înțeles:

1) Că este vorba de o Istorie a Religiilor și că pu de vedere trebuie să fie istoria.

2) Că studiul religiei va fi realizat în cadrul Antropo

3) Să se țină seama de existența volumelor cons Istoriei Filozofiei, Sociologiei etc.

4) Ultimul capitol, de exemplu, nu trebuie să imp asupra Geografiei umane (unde va fi tratată repartitia a - și numerică - a diferitelor religii,

Două volume vor fi consacrate Istoriei Religiilor 2600 de pagini Pleiade. Va trebui ca tăietura într două tomuri să cadă în așa fel ca fiecare volum să a titlatură precisă.

- I.
Religie și Mitologie
Religie și Folclor
Religie și Magie
Religie și Misticism
Religie și Filozofie

II.
1) Studiul Religiilor și Istoria Religiilor. Met (comparativă, sociologică, psihologică, fenomenolog

2) Ce este Istoria Religiilor

III.

(Bibliografie pentru Mana, stabilită de H. Ch. Pue

Truce

Mr. L. Professor

n e d i t e

și Pelikan

Eliade

crul.
 imnezeu.
 ul, Diavolul.
 ncepția asupra lumii.
 erul.
 iltul.
TURILE TRECERII.
 crificiul.
 igăciunea.
 catul și Iertarea.
 orte și nemurirea.
 vinația (astrologia etc.).
 țierea (cultele secrete)

ituri și simboluri
 rul — zeii cerești.
 arele — culturile solare.
 ina — mistica lunară.
 ele — simbolismul acvatic.

ele.
 mântul — femeia și fecunditatea.
 egetația — reinnoirea.
 gricultura și fertilitatea.
 ațial sacru: templul, centrul lumii.
 mpul sacru.
 iturile: mitologie și funcțiune.
 ctura simbolurilor.
 gile primare (ritualiste)
 eistoria (?)
 țiptul.

mer, Asiro — Babilonia, Canaan, Fenicieni.
 eta și Asia Minoră, Etruscii.
 do-europenii (Hitiții, Vedismul, Celții, Slavii, Grecia,
 i).

ina arhaică.
 ntoismul.
 manismul.
 ligiile secundare (raționaliste) (aparute între secolele
 al V-lea).

menofiți.
 oise și Israel.
 anismul.
 rțismul (și aspectul religios al stoicismului și al
 smului).

inismul.
 idismul primitiv.
 ioismul.
 onfucianismul.

ligiile terțiare (profetice) născute între sec. I și al III-
 consecințele lor din secolele al IV-lea — al X-lea.
 daismul, Esenienii, Samaritenii.

itramismul.
 andeismul.
 reștinismul, Ezeziile creștinilor.
 nosticismul.
 anicheismul.

hotihyacan (Quetzalcoal) și Maya. (Itzamna)
 lamismul.
 induismul.
 udismul chinez.

eligiile cuaternare (liturgice și mitice) (născute între
 ele X și XV)
 vismul medieval și husidismul
 olicismul.

rtodoxia greacă și rusă.
 isericile orientale.
 raelismul. Druzi.
 amaismul.

inctetismul chinez.
 induismul (urmare)
 eligia aztecilor (și peruvianilor?)
 iper-religii și micro-religii (din secolul al V-lea până în
 ncastre)

Catolicismul roman (de la Contra-reformă la viziunile
 Papei Pius al XII-lea).

Protestantismul
 Francmasoneria
 "Catholicismele": jansenismul, biserica franceză, Vingtras etc.
 Sectele aberante: Deukhobers, Shakers, Father Divine,
 Martorii lui Jehova, Christ de Montfavet etc.

Spiritismul, Antoinismul etc.
 Babismul, Bahaimul, Sikhismul etc.
 Caodaimul, Vaudon, Cargo etc.
 Religiile ne-databile ale popoarelor africane, oceanice etc.
 Starea actuală a diferitor religii.

[Antet tipărit]
 The Federated Theological Faculty
 The University of Chicago
 Chicago 37 — Illinois

5 iunie 1959

Profesorului Mircea Eliade
 le D-na Șendrea
 1 Rue Boindod
 Paris 18, Franța

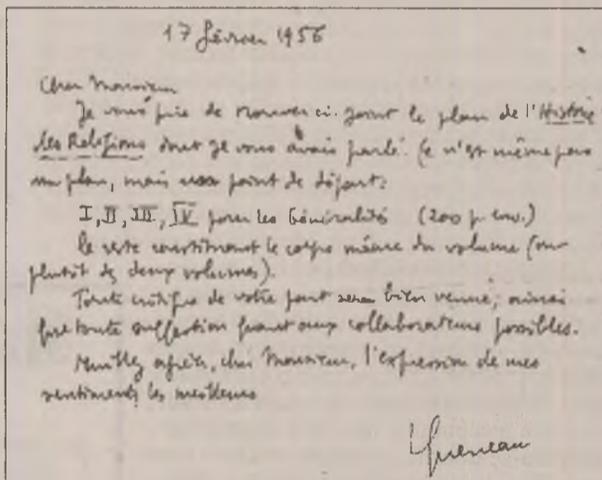
Dragă prietene și coleg,

Îți scriu această scrisoare în numele Comitetului Universitar
 care se ocupă cu centenarul lui Darwin. Așa cum știi, acest
 an marchează centenarul publicării *Originii Speciilor* a lui
 Darwin. Universitatea plănuiește un amplu program de
 comemorare a acestui centenar în noiembrie. Printre cei care
 vor veni se numără Julien Huxley, Sir Charles Darwin și mulți
 alți savanți de renume internațional.

Sâmbătă, 28 octombrie, va fi un program cu implicații
 darwiniste pentru studii religioase și teologice. Tu și cu mine
 am fost invitați să fim conferențieri teologici. Mai am puțin
 și predau o conferință despre "Creație și Cauzalitate în Credința
 Creștină". Tu ești rugat să predai una despre "Evoluție și
 Dezvoltare în Studiul Religiei".

Această lectură trebuie să examineze influența ipotezei
 evoluției asupra studiului religiei primitive și moderne. Trebuie
 să indici cum gândirea evoluată, indiferent dacă vine de la
 Darwin sau nu, a modelat întrebări și ipoteze în istoria religiilor
 pe tot cuprinsul secolelor al XIX-lea și al XX-lea.

Sincer, sper că va fi posibil pentru tine să accepți
 această sarcină. Alți membri ai Facultății de Teologie pregătesc
 eseuri despre Darwin, nu pentru o conferință în acest program,

ci spre a le include într-un volum ce va fi publicat de Editura
 Universității din Chicago, avându-l ca editor-șef pe Decanul
 Brauer. Eseul tău și al meu vor fi incluse de asemenea în acest
 volum, după ce vor fi predate Institutului în noiembrie.

Marțea viitoare, eu și Sylvia vom veni în Europa și plănuim
 să ne petrecem o mare parte din timp în Italia. Din moment
 ce nu știu ce planuri ai, alături în plicul de față și un
 itinerariu în speranța că va fi posibil să ne întâlnim când vom
 fi în Elveția sau Italia.

Abia aștept să primesc un răspuns afirmativ de la tine și
 îți transmit cele mai bune urări.

Cu sinceritate,
 Jaroslav Pelikan

[Antet tipărit]
 Yale University
 The Divinity School
 Jaroslav Jan Pelikan
 Titus Street Professor Ecclesiastical History

5 ianuarie 1963

Dragă prietene și coleg,

Acum, că este oficial, îți scriu pentru a te felicita pentru
 numirea ca Sewell L. Avery Distinguished Service Professor.

Îți este cunoscută admirația și atenția ce o am pentru d-ta
 și mă bucur mult că Universitatea din Chicago și-a făcut
 singură această mare onoare.

Voi continua să urmăresc cariera d-tale universitară, cu
 aceeași afecțiune și respect.

Sylvia mi se alătură ca să-ți trimitem ție și Christinei
 felicitările și bunele noastre urări.

Frațește,
 Jaroslav.

[Antet tipărit]
 Yale University New Haven Connecticut
 Profesorului Mircea Eliade
 The Divinity School
 University of Chicago
 Chicago 37, Illinois

10 noiembrie 1964

Dragă Mircea,

Îți scriu pentru a te invita să predai o conferință sub
 auspiciile Departamentului de Studii Religioase, aici la Yale,
 în timpul acestui an academic. Dacă este posibil, ne-ar plăcea
 să avem conferințe în timpul trimestrului din toamna
 anului tău la Chicago sau cât de curând posibil după asta.

Pe lângă conferința ta, membrii Departamentului sunt
 bineînțeles nerăbdători să petreacă un timp cu tine și să-ți
 ceară sfatul în legătură cu propriul nostru program despre
 Istoria Religiilor.

Conferința va fi sub sigla Woodward Lectureship și se
 va adresa publicului larg universitar. Sunt sigur că, indiferent
 la ce lucrezi acum, va fi aproape de subiect.

Firește, Sylvia și eu vom fi încântați de probabilitatea
 venirii tale și vom fi bucuroși să te primim în noua noastră
 casă.

Onorariul prevăzut pentru Conferințele Woodward este
 de 200 \$, inclusiv cheltuielile conferențiarului. Dar, dacă este
 o problemă în legătură cu onorariul, te rog să fii sincer cu
 mine și eu cred că va fi posibil să fac un aranjament.

Sper că vei putea să introduci și această conferința în
 orarul tău și aștept cu nerăbdare anticipată venirea ta.

Cu sinceritate,
 Jaroslav [Pelikan]

28 mai 1966

Carissime & clarissime,

Sylvia și cu mine așteptăm cu nerăbdare venirea ta și vom
 fi mindri să organizăm ceva în onoarea ta la Yale.

Ar fi convenabil dacă ai putea veni cu "zborul" 340 United
 Air Lines, care pleacă din Chicago la 11,05 A.M., sâmbătă
 12 iunie și ajunge la Hartford la 1,50 P.M. Ne vom întâlni
 acolo. Așa cum probabil știi, va fi un dîneu cu panglică neagră
 la casa Președintelui, la care te voi însoți și eu. După deschidere,
 luni dimineața — va fi dejunul la 12,15, ceea ce va face posibilă
 urcarea în avion care pleacă din Hartford la 3,10 P.M.
 și ajunge în Chicago la 4,11 P.M. — luni (United Air Lines
 no. 261).

Îți pun în plic și o carte poștală pentru un răspuns rapid
 de la tine.

De asemenea, vom fi în Chicago în după amiaza zilei
 de 3 iunie, pește o săptămână — te vom suna în cazul în
 care ești acolo. (Îți trimit această scrisoare și la Middletown,
 și la Chicago, pentru a fi sigur că "te prind" între călătorii).

Regretăm doar că Christinel nu va putea să vină, dar
 asta ne dă o scuză pentru a putea ține o petrecere cu șampanie
 altă dată.

Cu sinceritate, Jaroslav [Pelikan]

30 ianuarie 1973

Dragă Prietene și Coleg,

Am citit cu mult interes lucrarea ta despre *Mandragoras*
 în noua revistă a Universității din Chicago și am comandat
 între timp și o copie a *Zalmoxis*-ului tău de la Press. Este
 interesant că acest cuvânt vine dintr-o slovacă neschimbată,
 unde, de asemenea, a ajuns să însemne o persoană nervoasă
 sau neastâmpărată, ca în propoziția scriitorului slovac Janko
 Kral: "Palko Budinsky, mandragore smelá", i.e. un bărbat
 nervos și cutezător. Aș fi vrut ca bunica mea (născută în
 Serbia) să mai trăiască, pentru că sunt sigur că ea ar fi știut
 mai multe despre acest hommunculus al planetei
 [MANDRAGORA, M. H.]

Sper că această scrisoare să te găsească sănătos și continuând
 să muncești la fel de bine. Te rog transmite-le salutări tuturor
 colegilor și prietenilor noștri.

Semper
 Jaroslav [Pelikan]

literatură

Lecturi

Fetele singurătății

excedată de maculatura aluvionară a veleitarismului semidoct și calpuzan ce ne împresoară de pretutindeni.

Ceea ce mi-a suscitât aceste reflecții liminare, poate nu tocmai „în chestie”, dar care-și cereau imperios defularea, este tocmai o lucrare de real interes care riscă să rămână într-un nemeritat con de umbră înainte de a avea parte de o receptare adecvată. Autoarea, Diana Câmpan, lector la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, este absolventă a Universității de Vest din Timișoara, unde și-a susținut și teza de doctorat (*Literatura lui A. E. Baconsky – de la lirismul utopizant la contra-utopie*) sub coordonarea profesorului și criticului Cornel Ungureanu. Cu o bogată activitate de cercetare, colaboratoare a principalelor reviste de cultură din Transilvania și Banat, Diana Câmpan a fost validată recent membră a U. S. R. în temeiul volumelor publicate până acum, *Utopiile răsturnate și confesiunile mascate ale lui A. E. Baconsky* (Ed. Dacia, 2003), *Încrustații în lemnul cărților* (Ed. Imago, 2005), *Introducere în cercetarea filologică* (Ed. Univ. „1 Decembrie 1918”, Seria „Didactica”) și, cel care ne reține atenția acum, *Singurătăți suprapuse* (Ed. Imago, 2004), purtând subtitlul „Studii de literatură comparată”.

Mă tem că subtitlul acesta e inoportun și derutant, putând duce la impresia că ar fi vorba de una dintre acele onorabile dar aride „culegeri de studii” care fac substanța bibliografiilor academice de uz intern. În realitate, Diana Câmpan oferă reflecției cititorului un eseu rotund și unitar, în care, cum însăși mărturisește, întreprinde demersul, temerar în complexitatea lui, „[...] de a surprinde câteva modulații ale mitologiei singurătății în literatură.” O aspirație rostită cu modestie, dacă ținem seama de „produsul finit”, care este o veritabilă panoramă, elaborată pas cu pas, cu ardelenească sistemă, a ipostazelor singurătății, așa cum s-au configurat ele în principalele repere literare ale lumii. Determinarea și premisele acestei cărți se află chiar în răul (de azi al) veacului, când „[...] proximitatea s-a deteriorat ca esență și a devenit o necesitate strategică retragerea în sine a ființei - în sine, cu sine și... pentru sine.” Gest din care s-a născut poate „cel mai consistent mit al modernității: SINGURĂTATEA” (subl. aut.). Dar autoarea poartă în sine și fibra eticizmului transilvan, neascunzând că a urmărit prin demersul său și o intenție melioristă și anume aceea „[...] de a deschide/re-deschide gustul pentru lectura suficient de profundă a marilor texte ale lumii încât să declanșeze meditații personale asupra destinului ființei și asupra filosofiei intrinseci traseului nostru existențial. În fond, intenționăm să tragem un delicat semnal de alarmă privitor la necesitatea de a ne întoarce la propria noastră interioritate, descoperindu-ne, analizându-ne, recompunându-ne esențele și prin raportarea la constructele simbolice propuse de literatură, religie, filozofie sau mitologie.”

Intenție care se realizează cu tact, insidios, fără nici un derapaj într-o retorică didacticistă, potențial ucigătoare a oricărui *diletto* al lecturii. Demersul autoarei se concentrează asupra relevanței construcției pe care o elaborează. Dintru-început recunoaște că a rezistat tentației de a căuta începuturile „mitului singurătății”, limitându-se doar la „o răpide ochire”, cum ar zice Negruzzi, asupra timpurilor premoderne, a antichității, cu insistență asupra spațiului Greco-latin, și a erei creștine până la Nietzsche, de la care începe drama inadaptării omului modern. În viziunea autoarei ar exista două arhetipuri: „insinguratul biblic”, cel din clipa tragice Sale chemări - „Eli, Eli...” - și Don Quijote, care „pare să nu fie altceva decât exilatul în cea-mai-rea-dintre-lumile-possibile. Boala lui este boala celui care simte că trăiește în plină utopie răsturnată.” Sunt identificate în acest demers preliminar o singurătate apolinică, una alienantă, alta „căutată, secvențială, necesară”, o singurătate sacră, a asceților, în fine singurătatea „plină” a celui ce, după o aserțiune a lui C. Noica, există laolaltă cu ceilalți și prin ei. Toate acestea constituie un sistem de referință a „stării de a fi singur”, pe care Diana Câmpan îl detaliază punctual în capitolele următoare: exilul, boala, detenția, absurdul existențial, totalitarismul. Un capitol interesant este dedicat dandysmului. Unicitatea ex-centrică a fenomenului este percepută ca o consecință „a rupturii față de

Ceilalți și a abandonului de sine în cea mai acida dintre singurătățile posibile” - o singurătate înfiorătoare și, de cele mai multe ori, „asumată în mod tragic”.

Toate aceste fețe ale singurătății sunt devoalate de Diana Câmpan prin ample incursiuni în marile repere literare ale modernității. Operele capitale ale lui Camus, Thomas Mann, Marcel Blecher, Dostoievski, Kafka, Zamiatin, Huxley, Orwell, Ray Bradbury, Arthur Koestler, A. E. Baconsky, Soljenițan, Eco, Baudelaire, Karl Joris Huysmans (pe care îi citez în ordinea „intrării în scenă”) sunt explorate cu subtilitate și pasiune în detaliile cele mai relevante pentru tema în discuție. O surpriză în acest context ar putea-o constitui analiza pertinentă, cu evidentă implicare afectivă, a capodoperei lui Hemingway, *Bătrânul și marea*. Zic surpriză, pentru că bătrânul Hem nu mai e în voga, părând definitiv clasat în zona marginală a realismului factologic. Diana Câmpan nu se sfiște să-l readucă în prim-plan, relevând în Santiago, pescarul solitar, un ales, un exponent al singurătății pline, al verticalității în singurătate, „proiectat spre a comunica posibilitatea de supraviețuire și de împlinire a ființei cautoare de sensuri.”

Apare astfel un accent stenic în dezvoltarea unei teme predominant sumbre și, nu știu dacă intenționat sau nu, în această notă își încheie Diana Câmpan întregul eseu, cu capitolul *Oameni de cărți, coperti de singurătate*. Este vizată aici singurătatea ca *modus vivendi*, singurătatea constructivă, iar pentru revelarea acestei ultime ipostaze sunt explorate în aceeași manieră comparatistă cu care au fost întreprinse toate analizele operelor citate, două cărți: *Romanul adolescentului miop și Un om sfârșit*. Ceea ce se numește singurătate în romanul lui Eliade - remarca autoarea - este, de fapt, „carapace protectoare, care primește și un contur mitic: mansarda, biblioteca.” Și, mai departe: „Personajul care râvnește, aproape bolnavicios, instinctiv, la singurătate, are și rarul privilegiu de a face aceasta singurătate spornică [...] Dacă singurătatea doare, dar potențează cunoașterea (la Mircea Eliade) sau este luxuriantă, dar destramă imaginea celorlalți (la Papini), se pastrează un numitor comun al celor două opere existențiale simbolice: fuga spre Carte.”

Diana Câmpan nu este o stilistă, dar cultiva o expresie fluentă, elegantă și clară, care conferă lecturii acea capacitate de delectare de care aminteam la început. Adevărata importanță a acestui eseu, care face din el o lucrare de referință în domeniu, stă însă în pertinenta analizelor prin care sunt sistematizate și validate mai vechi opinii, fiind totodată propuse semnificații și puncte de vedere insolite în problematica mereu actuală a singurătății ca motiv cultural.

Radu CIOBANU

Diana Câmpan

SINGURĂTĂȚI SUPRAPUSE

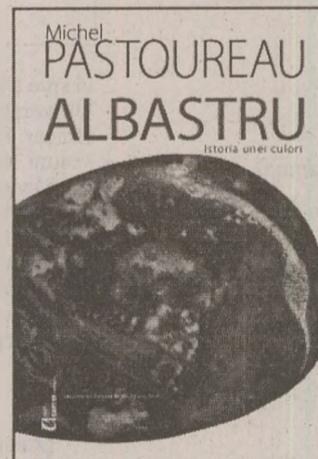
IMAGO

Diana Câmpan, *Singurătăți suprapuse, Studii de literatură comparată*, Sibiu, Editura Imago, 2004.

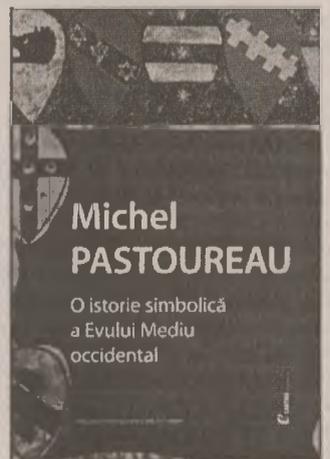
Nu e un secret faptul că „universitățile” apărute după 1989 în orașe fără nici o tradiție în domeniu, uneori chiar fără vreo tradiție culturală notabilă, sunt percepute ca inflaționare și, ca atare, lipsite de orice prestigiu. Nu demult, un ziar județean inducea prezumția de impostură, definind o astfel de instituție, nu fără temei, prin sintagma „fabrică de doctori”. Cu atât mai stimabile sunt atunci acele universități care, în puținii ani de când ființează, au reușit să-și configureze un corp academic alcătuit din oameni, îndeobște tineri, talentați, studiosi, laborioși, discreți și onești, capabili să confere instituției pe care o slujesc un autentic prestigiu. Din păcate, cu o ireprimabilă vocație a bibliotecii, dar lipsiți de orice vocație a vedetismului mediatic, ei produc lucrări care au parte de cele mai multe ori de o receptare precară și nedreaptă, în flagrant contrast cu valoarea lor. Cum bine zicea Dan C. Mihăilescu într-un interviu din seducătoarea *Dilematecă* (mai 2006), „Este o lume întreagă de specialiști ai discreției robotitoare, de care mass-media nu vrea să știe, sau, mai degrabă, nu are timp să le afle și să le [sic] cultive.” Viețuim evident într-un climat de gravă confuzie a valorilor, în care lucrarea acelor „specialiști ai discreției robotitoare” este constant

CARTIER în toate librăriile bune

Michel PASTOUREAU

ALBASTRU
Istoria unei culori

O ISTORIE SIMBOLICĂ A
EVULUI MEDIU OCCIDENTAL

Difuzare: S.C. „CODEX 2000”, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel./fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

cronica ideilor

Allan Bloom nu poate fi un nume care să stîrnească simpatie în rîndul universitarilor americani. Are gura slobodă a unui trădător de breaslă și luciditatea neiertătoare a unui profesor apostat. Iar argumentele lui, dovezi seci și strivitoare ale unui spirit obișnuit cu polemica, au acea verosimilitate periculoasă pe care numai cei care au trăit o viață în campusurile universitare o pot căpăta. De aici necruțarea analitică cu care acest răzvrătit, disecînd atmosfera ideologică din facultățile americane, îi depistează aberațiile și excesele. Allan Bloom e profetul laic al unei înfrîngerii totale și ireparabile, dar al unei înfrîngerii cu atît mai greu de recunoscut de americani cu cît locul în care ea se petrece nu este un cîmp de bătălie, o campanie electorală sau o bursă de valori, ci o instituție pe care toți ne-am obișnuit să o privim ca pe un model: universitatea americană. O instituție impozantă și prestigioasă, strălucind sub aura exigențelor intelectuale, dar o instituție a cărei reputație nu mai poate ascunde degradarea iremediabilă a unui învățămînt pe care nu-l mai poate însufleși. O instituție împinsă în pragul dezastrului în ciuda aparențelor de înflorire în care se complac susținătorii ei.

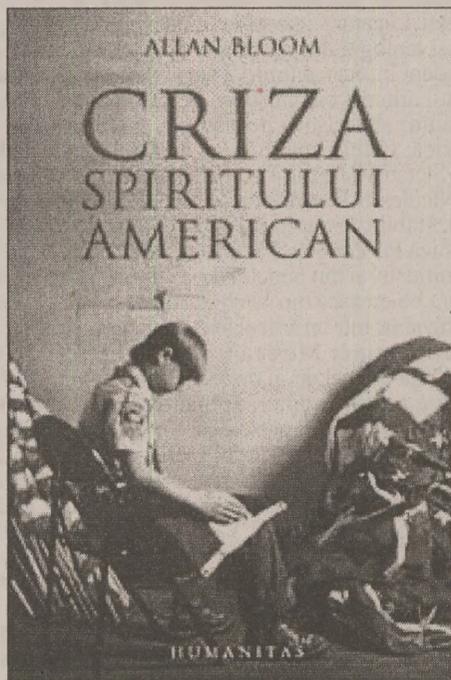
Cauza acestei surpări este ideologia, iar efectul ei este imbecilizarea tinerilor americani. Oricît de aspre ar părea aceste verdicte, ele răzbat cu limpezime din tonul funebru al *Crizei spiritului american*. În această privință, în orice altă societate decît cea americană, Allan Bloom ar fi încasat o grindină de invective și blasfemii, al căror deznodămînt ar fi coincis cu compromiterea lui profesională: ar fi fost pus la stîlpul infamiei și i s-ar fi dezvăluit morbidele preferințe antidemocratice sau nocivele apucături conservatoare. Numai că Allan Bloom nu poate fi atacat pe această linie; este un democrat convins și un spirit liberal, dar în același timp un intelectual a cărui vocație rațională nu-l împiedică să se pronunțe împotriva valului de îndobitocire pe care corectitudinea politică l-a insuflat în incinta universităților de peste ocean. În plus, profesor la Universitățile din Chicago, Yale, Cornell și Toronto, un fel de *spiritus rector* sub a cărui îndrumare s-au format numeroase promoții de clasiști și filozofi politici, Allan Bloom este orice altceva, dar nu un diletant în materie de ethos universitar. Îi cunoaște calitățile, îi știe performanțele, dar totodată îi simte scăderile și îi intuește panta sinucigașă pe care a apucat-o în ultimele decenii. Despre această pantă sinucigașă este vorba în cartea *Criza spiritului american*. Mesajul ei de bază, dacă e să-l rezum într-o singură propoziție, este scandalos. El sună astfel: democrația e bună, dar nu în universități.

Premisa pe care se sprijină Bloom în analiza ethosului universitar este aceea că spiritul uman nu poate propăși decît acolo unde autoritatea, ierarhia și disciplina sînt considerate trăsăturile firești ale oricărei educații. Fără autoritate nu există supunere, fără ierarhie nu există ordine, iar fără disciplină nu există posibilitatea unei formări individuale pe bază de constrîngere. Cînd aceste condiții indispensabile sînt înlăturate, instrucția lasă locul unei delăsări promiscue și respingătoare. Tocmai la aceste efecte se ajunge atunci cînd relativismul cultural, egalitarismul democratic și emanciparea tinerilor — toate consecințe ale grijii de a înlătura discriminările și diferențele — sînt lăsate să pătrundă într-un loc în care nu au ce să caute:

Sorin Lavric

Declinul universității americane

Allan Bloom, *Criza spiritului american*, trad. din engleză de Mona Antohi, postfață de Sorin Antohi, Humanitas, 2006, 502 pag.

fiind în privința valorii lor, stau așezate pe o orizontală axiologică. Punerea lor pe același plan atrage după sine neputința de a alege între ele. Dacă toate sînt la fel de importante, nici una nu mai este importantă, și atunci discernămîntul studenților, cînd e să aleagă între studiul unei culturi europene și cel al uneia asiatice de pilda, este pus la grea încercare. Cu timpul, o indiferență senină față de toate culturile se va așterne peste mintea lor. Căci dacă între două culturi nu poți face nici o diferență, cea mai convenită atitudine față de ele este indiferența. Și astfel, studenții americani nu mai studiază nici o cultura străină, nu mai învață nici o limbă străină și nu mai arată interes față de nici o valoare neamericană. Lucrurile nu ar fi chiar atît de grave dacă măcar fața de propria lor cultură ar dovedi o atenție aparte. Drama este că, învățați fiind că toate culturile au aceeași însemnătate, aderența sufletească față de cultura americană este anihilată. Ce motivație poate avea un tînar să studieze o cultura în a cărei superioritate valorică nu crede?

În al doilea rînd, egalitarismul democratic îi învață că prejudecățile privitoare la deosebiri culturale sau sexuale sînt principala cauză a învrăjbirii umane. Idealul ideologic ar fi apariția unui tip de student în a cărui minte să nu mai existe nici o prejudecată. Iar observația psihologică a lui Bloom cade ca un trîznec: un tînar lipsit de prejudecăți culturale sau sexuale nu mai are nici o credință și nu mai poartă în suflet nici un ideal. E o marionetă tolerantă, flască și îngăduitoare care nu se mai miră de nimic și care nu mai are nici o năzuință. Și astfel, lipsit fiind de entuziasm, recurge la singurele mijloace care, în lipsa unui tonus cultural ridicat, îi pot mări euforia: muzica rock, sexul și drogurile.

Ascultînd muzică, studentul trăiește o bucurie pe care nici o filozofie nu i-o poate da, făcînd sex gustă o voluptate pe care nici o artă nu i-o poate isca, iar prizînd droguri are parte de un extaz pe care nici o viziune religioasă nu i-o poate stîmni. Și cum viața cea mai bună e viața plăcută, fara chinul pus în slujba gîndului și fără efortul impus de citirea unei cărți, tocmai de aceea studenții nu mai citesc nimic, nu mai asimilează nimic și nu mai vor să știe de nimic. Muzică, sex și droguri, acestea sînt reperele constante ale orizontului cultural din campusurile americane, iar ele nu cer nici o disciplină și nu obligă la respectarea nici unei ierarhii. Și astfel, blazarea sufletească este inevitabilă și vlăguirea psihică e la ordinea zilei. Studenții sînt dezabuzați și apatici, asemenea unor ființe care, la vîrstă timpurie, au intuit că viața nu le mai poate oferi de acum încolo nimic nou. Sînt posesorii acelorași adevăruri despre viața ca și adulții, iar lipsa unor cunoștințe elementare de cultură generală nu le poate schimba aceste adevăruri. Totul sta în repetarea unor gesturi vitale pe care știu să le facă mai bine decît profesorii lor, biete spectre care și-au chinuit sufletele pentru a le preda niște cunoștințe în a căror valoare studenții nu mai cred de mult.

Și astfel, autoritatea profesorilor seamănă cu paravanul friabil al unei convenții desuete. În schimb, mult mai căutată este familiaritatea prietenoasă cu niște profesori pe care ajung cu timpul să-i privească ca pe colegii lor mai mari, dar niște colegi care, spre deosebire de ei, au avut nenorocul să-și irosească tinerețile învășînd. Ba mai mult, niște colegi mai mari care, pentru a-și justifica salariile, închid ochii la incultura lor galopantă, dîndu-le note de trecere pentru a nu-și pierde cursurile.

Potrivit lui Allan Bloom, ce se întîmplă la scara mică, în universitățile americane, este etalonul după care poți măsura, la scară mare, evoluția societății americane. Cum fără prejudecăți nu există entuziasme și cum fără constrîngeri nu există motivații, înlăturarea prejudecăților și desființarea constrîngerilor preschimbă America într-o comunitate omogenă și indistinctă, ai cărei membri și-au pierdut puterea de a mai crede în ceva. Modelele tradiționale au dispărut, iar morala a devenit relativă. Și merită să te întrebă dacă nu cumva intelectualii români, atunci cînd deplîng starea deplorabilă în care au ajuns universitățile românești, nu fac decît să intuiască fazele incipiente ale unui proces care în America se apropie de sfîrșit. Hotărît lucru, Allan Bloom nu e un nume la al cărui auz universitarii americani să simtă o prea mare simpatie. ■

în instituțiile superioare de învățămînt. Toate aceste efecte pot fi măsurate după colapsul mental căruia i-au căzut azi pradă studenții americani.

Potrivit lui Allan Bloom, relativismul cultural îi învață pe studenți că, între culturile naționale de pe planetă, nu există nici o deosebire ierahică, ci doar una de substanță. Cu alte cuvinte, culturile au alt conținut, dar nu altă valoare. De aceea, deși sînt diferite între ele, culturile nu pot fi așezate într-o scală calitativă, precum treptele unei scări în care înșiruirea lor să arate superioritatea sau inferioritatea unora în raport cu altele. Verticla e discriminatorie, de aceea toate culturile, egale

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

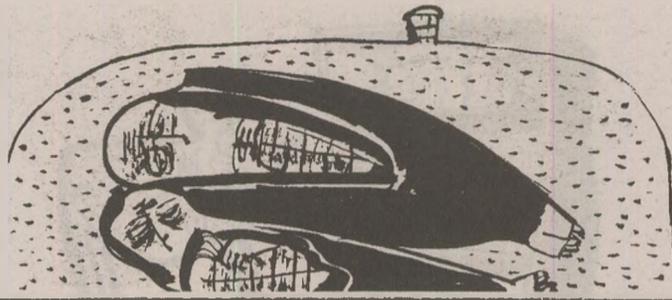
Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

genealogii

Din Ardealul de altădată

*

Frankfurt/Main 14 martie 1993

Dragă Mihai,

ți-am primit astăzi în 14 martie scrisoarea datată din 4.III.crt., ca întotdeauna cu multă plăcere, dar de astă dată și cu tot atâta întristare. În primul rând te văd îngrijorat de sănătatea mamei. Imi spui că ai consultat mulți medici care n-au izbutit să stabilească un diagnostic precis și să prescrie un tratament cu adevărat eficient. La București am avut un medic «de familie» care ne-a fost de mare ajutor în multe împrejurări, fiindcă, pe lângă priceperea lui profesională, s-a dovedit a fi un suflet bun, săritor, compătimitor, un adevărat prieten pentru bolnavii lui și pentru familiile lor: Dr. TEODORU, bul.Niculăe Bălcescu 35 A, sc.b, ap.12 sect.1. Ii voi scrie ca dacă ar fi eventual cazul să recurgeți la consultarea lui, să știe de prietenia noastră.

Apoi m-a întristat și faptul de a constata câte adversități se pot ivi în societatea noastră românească, în calea unui tânăr, la un început de carieră, când ar avea mai multă nevoie de a fi înțeles, sprijinit și ajutat. Istoria regilor noștri pentru care primiseși sarcina întocmirii unei genealogii, ar fi fost de mult necesară. Pentru mafioții care ne guvernează practicând cu eficiență dezinformarea, era desigur nedorită. Ar trebui inițiată și cu colaborarea unor istorici dintre cei emigrați, elaborată și editată afară din țară. La fel și o istorie științific documentată a Transilvaniei care să poată lămurii Occidentul cu privire la tot ce apare tendențios în cea maghiară. Pentru finanțarea unor asemenea lucrări, nu s-ar putea recurge la contribuția benevolă a românilor plecați din țară, cu toate că sunt în majoritate calici?!... dar au ajuns azi să fie mulți!

Pentru istoria Transilvaniei, Zenovie Păcleșanu – care a fost un om deosebit – își consacrase viața toată la strângerea unei neprețuite documentații. Un prieten comun, diplomat de carieră, Radu Cruțescu – mulțumită căruia memoriile bunicului său, generalul Locusteanu [colonelul Grigore Lăcusteanu] au văzut lumina tiparului – mi-a spus cât de importantă a fost această documentație și în general aportul lui Păcleșanu pentru susținerea drepturilor noastre asupra Ardealului, la conferința păcii de la Versailles.

Hotărârea constituirii unui asemenea material documentar, îl urmărise din timpul studenției, de pe vremea când era cetățean al Imperiului habsburgic. Diplomele universitare și le-a luat astfel de la ambele universități din Budapesta și din Viena, ca să poată avea acces până și la arhivele secrete ale bibliotecilor celor două capitale. În timpul primului război mondial fiind suspectat de a unelti împotriva Statului Chezaro-Craiesc s-a refugiat în țara românească cu ajutorul unui înalt prelat al Bisericii Unite, pentru a nu risca să fie judecat și osândit pentru înaltă trădare. Prețioasa documentație ce izbutise a constitui astfel cu riscul vieții, avusese grija s-o pună în siguranță în România. Intre cele două războaie mondiale, redacția ziarului <<Universul>> îi rezervase o rubrică pentru a începe publicarea zilnică a acestor documente, până ne-a invadat regimul comunist și au înflorit Sovromurile. Pare de neînchipuit ca un sincer patriot de valoarea lui Zenovie Păcleșanu să se fi putut întemnița de către propriii lui conaționali ca să-și sfârșească zilele în pușcărie, după ce-și consacrase viața toată cauzei naționale!... După ce a murit, văduva lui, și dânsa o dărză Doamnă ardeleană de cea mai demnă și nobilă obârșie, a fost neîncetat terorizată de perchezitii la domiciliu, iscodiri, cercetări, confiscări de bunuri și îndeosebi de documente, cât a trăit. Întrebată de mine care a fost soarta documentației întocmite de soțul dânsii, am înțeles din răspunsul ce mi l-a făcut confidențial, că ar mai exista undeva, bine pusă în siguranță.

Mă gândesc că, astăzi mai mult ca oricând, scoaterea la lumină a unui asemenea material pentru a contribui la combaterea științific întemeiată a unor argumentări tendențioase, ar fi binevenită dându-ne totodată prilejul de a aduce un pios omagiu întocmitorului ei.

Această scrisoare o voi trimite în copie și nepoților mei Ion Miclescu și Monica Miclescu născută Păcleșanu, pe care știu că ai avut prilejul de a-i vizita fiind la Paris și care, fără îndoială că ar sprijini cu sfaturi și îndrumări, ducerea la bun sfârșit a acestei acțiuni științifice, cu dragă inimă în memoria părintelui lor.

Cu drag,
[Semnat:] P.E.Miclescu”

De la aceste rânduri a pomit interesul meu pentru Zenovie Păcleșanu (numele de familie, provenind de la localitatea Păclia din județul Alba, este de obicei ortografiat sub forma „Păclășanu”), cărturar care înseamnă astăzi ceva pentru extrem de puțini. Face parte și el din lungă serie a nedreptăților și uitărilor din epoca totalitară, cărora, ce-i drept, după Decembrie 1989, li s-a făcut uneori dreptate, prin restituirea unor lucrări. Legătura nu este, la prima vedere, evidentă între istoricul și teologul din descendența spirituală a Școlii Ardelene, adept înfocat al unirii Transilvaniei cu România, și cunoscutul arhitect bucureștean, de stirpe nobilă și de gust rafinat, autor al scrisorii de mai sus. Explicația este una genealogică: fratele mai mare al lui Paul Emil Miclescu, inginerul Ștefan Miclescu, a avut din căsătoria sa cu Smaranda născută Niculescu-Dorobanțu, un fiu, domnul Ion Miclescu (n.1914), stabilit în capitala Franței. Domnia sa are drept soție pe fiica lui Zenovie Păcleșanu, Maria Monica. Faptul este semnificativ și din punctul de vedere al întrepătrunderii dintre elita boierească din Vechiul Regat și familii frunțase din Transilvania. Într-un articol trecut evocam căsătoria dintre profesorul inginer Mircea Iorga, fiul cel mare al lui Nicolae Iorga din cel de-al doilea mariaj, și Vera Bohățel, cobilătoare a unor neamuri nobile românești din Ardeal, precum Lemenyi, Circa și altele. Mai cunoscute sunt căsătoriile dintre Eugen Goga - fratele lui Octavian Goga - și Eliza Odobescu, nepoată de frate a lui Alexandru Odobescu, sau cea dintre scriitorul Octavian C.Țăslăuanu și Fatma Sturdza, nepoată de fiu a lui Vasile Sturdza. Exemplele ar putea fi încă numeroase și această alianță matrimonială Miclescu – Păcleșanu își va fi avut semnificația ei. Orice s-ar spune, cu toate diferențele de temperament, cu tot ceea ce va fi constituit specificul locuitorilor din diferitele provincii, în vechea societate românească, ardelenii au fost primiți cu brațele deschise și iată, s-au integrat prin căsătorii cu rapiditate în elită.

O soră a lui Ștefan Miclescu – evident și a arhitectului Paul Emil Miclescu – a fost Elena (Nelly) Catargi, ultima doamnă de onoare a reginei Elena, multe decenii persoana ei de mare încredere. A închis ochii la peste o sută de ani, într-o *maison de retraite* din apropierea Parisului, avându-i aproape pe domnul Ion Miclescu și pe soția sa. Prenumele ginerelui lui Zenovie Păcleșanu provenea de la bunicul său matern, genealogistul și heraldistul Ștefan D.Grecianu (1825 – 1908), căsătorit – după cum este, în general, cunoscut – cu Elena Bagration-Prejbeanu, fiică naturală a generalului Pavel Kisseleff. Pe linie paternă, Ștefan Miclescu era fiul unui remarcabil inginer, Emil Miclescu, director general al Căilor Ferate la cumpăna dintre secolele XIX – XX, și nepotul de fiu al unui puțin cunoscut, dar interesant boier revoluționar din Șerbeștii Vasluiului, Săndulache Miclescu.

Cine era însă Zenovie Păcleșanu, de a cărui personalitate – o știu și din conversațiile avute pe viu – era foarte interesat și chiar entuziasmat regretatul arhitect Paul Emil Miclescu, care în anii senectuții și-a fructificat amintirile în două volume de o scriitură grațioasă și plină de har, *Din Bucureștii trăsurilor cu cai* (1985) și *Noi povestiri desuete* (1991)? Recent apărutul *Dicționarul enciclopedic român* (vol.V, p.265) oferă câteva informații utile: Născut la Straja, în județul Alba, în anul 1886, a încetat din viață în detenție comunistă în 1958. Profesor la Seminarul Teologic din Blaj, apoi, între

1920 – 1922 director al Arhivelor Statului din Cluj, membru al Comisiei politice juridice a delegației române la Conferința de pace de la Paris (1946 – 1947). Nu demult, mergând pe urmele unui strălucit diplomat din echipa lui Nicolae Titulescu, Edmond Ciuntu, am avut ocazia să parcurg unele materiale din arhiva vechiului Minister al Afacerilor Străine și am întâlnit de mai multe ori numele lui Zenovie Păcleșanu care a parcurs o carieră în cadrul acestei instituții, ca director de departament. Legat de acesta s-ar putea de altfel configura un subiect interesant și de anvergură, având în vedere, de pildă, și evoluția unui alt diplomat de obârșie ardelenescă, V.V.Tilea, nepot de fiică al memorandistului Ion Rațiu: prezența și activitatea ardelenilor din Ministerul român de Externe în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Paralel cu cariera de la Externe a lui Zenovie Păcleșanu, care ar merita ea însăși un studiu aprofundat și bazat pe documente, el a creat o operă istoriografică ce i-a adus calitatea de membru corespondent al Academiei Române și aceasta încă în anul 1919, înaintea apariției a numeroase lucrări ale sale. Ele pot fi consultate la Biblioteca Academiei și ceea ce pare să le caracterizeze este insistența cu care a susținut drepturile românilor asupra Transilvaniei. În perspectiva zilei de astăzi, pasiunea acestui cărturar greco-catolic poate fi foarte ușor taxată drept “naționalist”, dar aceasta fără îndoială pentru că trăim pur și simplu într-o lume foarte diferită de cea a lui Păcleșanu. Ce trebuie gândit în legătura cu moștenirea acestui trecut? Trebuie să ne dezicem de ea, să o abhorăm, să o dezgropăm pentru a putea fi apoi acuzați de desincronizare și naționalism? Atitudinea față de trecut este în permanență – să o repetăm și cu acest prilej – puternic marcată de interesele prezentului și totuși omul de știință – dacă nu cumva omul în general care vrea pur și simplu să cunoască ceva – ar trebui totuși să tindă spre o cât mai mare eliberare de diferitele influențe și constrângeri ale felului de a gândi de astăzi. Poate că suna sau pare modern să privești în permanență trecutul cu ochii prezentului, dar în realitate aceasta duce spre o incompreensiune certă a ceea ce a fost. Numai încercarea de a te transpune în ziua de ieri – ca și optimismul gnoseologic pe care ar trebui să se întemeieze o atare operație – poate conduce la o oarecare clarificare.

În 1910, Zenovie Păcleșanu a publicat un studiu intitulat *Biserica și românismul. Studiu istoric*, iar în 1919, un altul – mai cunoscut – despre *Vechile Mănăstiri Românești din Ardeal*. Au urmat: *Alegerea Arhierilor. Notițe istorice* (1920), *Propaganda catolică între românii din Ardeal și Ungaria înainte de 1500. Studiu istoric* (1920), *Din istoria bisericească a Românilor ardeleni. “Teologul” vladicilor uniți (1700 – 1773). Studiu istoric cu anexe documentare* (1923), *Luptele politice ale Românilor ardeleni din anii 1790 – 1792. Studiu istoric cu anexe documentare* (1923), *Correspondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein 1746 – 1768* (1924), *Documente privitoare la istoria școlilor din Blaj* (1930), *Mișcările revizioniste în Statele europene în cursul anului 1931* (1932), *Problema statutului minorităților* (1935), *Un vechi proces literar (Relațiile lui I.Bob cu S.Klein, Gh.Șincai și P.Maior)* (1935), *Istoria creștinismului antic* (1937). În anii celui de-al doilea război a publicat o serie de scrieri – în germană, italiană și franceză – despre politica maghiară față de minorități. După cedarea Ardealului, publicistica lui Zenovie Păcleșanu a devenit mai bogată și foarte virulentă. Ceea ce este de înțeles: se prabușise idealul multor generații de români.

Articolele apărute în aceiași ani în “*Revista Istorică Română*” își păstrează și astăzi interesul: *În jurul Țării Românilor ardeleni în secolul XV* (1943), *Vechile districte românești de peste munți* (1943), *Din corespondența doctorului Ioan Rațiu* (1944). Nu peste multă vreme aveau să urmeze dizolvarea Ministerului Afacerilor Străine și închisoarea comunistă. În anul 1985, probabil ca o firavă încercare de a răspunde atotputemiceii propagande maghiare, a fost republicată în Statele Unite, lucrarea sa *Hungary's Struggle to Annihilate its National Minorities. Based on Secret Hungarian Documents*. Adică, cum s-ar spune, o picătură de apă într-un ocean. Întâmplarea a făcut ca după ce am așternut pe hârtie aceste rânduri să descopăr într-o librărie o reeditare foarte recentă – din 2005 – a studiului *Biserica și românismul*, ediție îngrijită și prefațată de preotul Ioan Tâmbuș de la Baia Mare.

Nu știu de ce, dar mi se pare că tocmai acum, când România se va integra – inevitabil – în Uniunea Europeană, este înțelept să încercăm a ne reaminti – la îndemnul mai vechi al strălucitului intelectual care a fost arhitectul Paul Emil Miclescu – de istoricul și teologul Zenovie Păcleșanu și de uitata sa operă.

Mihai Sorin RĂDULESCU

L i t e r a t u r ă

**Cu mulțumiri,
dlui Conf. Dr. Cătălin Vasilescu**

↑ n copilăria mea pentru durerile de burtă existau încă miraculoasele „picături Davila”. Copiii nu prea aveau voie să le folosească, dar, numărate cu mare atenție și parcimonie pe un cub de zahăr, le-am primit în câteva rânduri, iar efectul lor a fost uluitor: îți lua într-adevăr durerea cu mâna. M-am întrebat de câteva ori, mai activ în perioada scrierii cărții despre secolul 19, în care Davila e personaj-cheie, de ce nu se mai vând picăturile lui în farmacii. Răspunsul l-am aflat abia de curând, când am descoperit o carte a doctorului Voiculescu, „scoasă de Fundația Culturală Regală Principele Carol”: *Toate leacurile la îndemână*. Este prima carte medicală de Vasile Voiculescu pe care o citesc. Publicată în 1935, ordonată alfabetic, ca dicționarele, a avut succes: trei ediții în zece ani. Colecția „Cartea satului”, în care a apărut, conținea titluri din domenii diverse: istorie, folclor, sfaturi practice, iar grija editorilor era pentru ilustrații care să facă, pe neobservate, educație estetică sătenilor. Astfel *Leacurile* lui Voiculescu sunt puse sub o copertă cu o reproducere după *Mama și copilul* de Luchian, tablou aflat în colecția Zambaccian, cartea *Cei trei Regi* de Cezar Petrescu apare cu un desen de Lena Constante și „46 de vederi și chipuri după fotografii”, *Între gospodine* de Lucia Filimon-Ciulei are un desen de Aurel Jiquidi, alte titluri sunt ilustrate cu G. Petrașcu, Jean Steriadi, Demian, Mac Constantinescu ș.a., cu multe „figuri” în text. Din toată colecția însă, fără îndoială, cea mai utilă este cartea lui Vasile Voiculescu. Două motive îl fac pe doctorul-scriitor mai potrivit decât alții pentru o colecție tip „cartea satului”: mai întâi tinerețea lui medicală petrecută, ca „medic de plasă”, în satele din Regat (Gorj, Dâmbovița, Ilfov) și, apoi, o vădită preocupare pentru „dumirirea” țăranilor, ca redactor al rubricii „Ora satului” la radio, în 1930, adică la începuturile instituției. (În comunism, după ce autorul a fost închis, „Ora satului”, golită complet de rostul de ajutor și de emancipare pe care i-l dăduse V. Voiculescu, a continuat totuși să funcționeze, măcar cu numele).

„D icționarul de leacuri”, cum își numește medicul opul, nu e destinat numai vindecării, ci, simultan, și educației sanitare. Voiculescu nu are încredere în conștiința medicală a omului de la țară, iar cu prejudecățile și încăpățânările „pătimașului” s-a luptat direct: „Cât am fost medic de plasă am băgat de seamă că zadarnic îi vorbeam omului de boală, de pază și de îngrijiri. El nu punea preț și nu credea decât în sticluța cu doctorii sau în pachetelele cu prafuri pe care le scoteam din lădița cu leacuri. [...] Dacă-i dam numai povețe goale, el pleca oarecum păgubaș, parcă l-aș fi dus cu amăgeli, și nu făcea mai nimic din câte-l povățuisem. Dar cu leacul în sân se

Ioana Părvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

Alfabetul doctorului Voiculescu

întorcea acasă bucuros și dumirit”. Așadar, ca să asculte un sfat bun, bolnavul avea nevoie și de un stimulent concret. Speranța autorului este ca medicamentele și sfaturile pe care le oferă prin intermediul cărții să-i folosească omului ca și cum i-ar fi prescrise cu doctorul de față. Există, într-adevăr, un efect benefic al simplei prezențe a medicului, care liniștește orice durere și ameliorează instantaneu starea bolnavului. (Varianta comică a acestui fenomen prea puțin luat în seamă este rețeta *catindatului* cu dureri de dinți din *D'ale carnavalului*, ajuns pe scaunul spîterului: „măseaua, în interval de conversație, de frică, trece”). Multă trebuie să fi fost mizeria întâlnită de Voiculescu în anii de început al carierei sale dacă, la mai bine de un deceniu și jumătate de la revenirea în București, ca medic la Administrația Domeniilor Coroanei, gândul lui rămâne tot să-și ajute bolnavii, pe gratis, cu leacuri într-adevăr accesibile tuturor: plantele din „farmacia verde”, apa, zăpada, mierea, laptele, igiena.

Alfabetul doctorului Voiculescu se întinde de la ABUR, ACID FENIC, ACID BORIC, până la ZAHĂR, ZER, (OXID DE) ZINC. Iar în final un indice al bolilor, de la *Acreală în stomac* la *Zabale și zămbre*, te trimite direct de la suferință la remediu. Scrisă într-un limbaj simplu, cu grija de a folosi numele popular, cel știut la sat, al bolii sau al plantei de leac, cartea e ca o mică trusă de prim-ajutor. Strădania de a obliga oamenii la reguli de igienă și la o

hrănire cumpătată pe termen lung e dublată de cea de a-i face să se descurce pe loc când sunt în suferință.

C ele mai multe sfaturi medicale rămân foarte actuale și pentru cititorul secolului 21, adică după trei sferturi de veac. Asta, pentru o carte de medicină nu e puțin lucru, dar doctorul alege numai sfaturile elementare, în fapt tocmai acele reguli din a căror neglijare cei mai mulți oameni își fac un punct de onoare: proporția de aur munca-odihnă-mâncare, curățenia, nocivitatea exceselor. Articolul despre miere, de pildă, se întinde pe mai multe pagini și poate sta într-o carte despre alimentația rațională de azi. Pentru ca țăranul să înțeleagă de ce e mierea mai bună decât zahărul, doctorul îi vorbește, într-un microkurs de apicultură, și despre „taina mierii” și cum ia aceasta naștere, îi vorbește despre experiențele legate de vitamine sau lipsa lor, și chiar despre istoria mierii în medicina casnică. Apa, apele minerale, aerul, legumele sunt date și ele ca leacuri „la îndemână”, cu toate bunele recomandări însoțitoare.

Tabloul vieții de la țară, unde babele și tămăduitorii de ocazie oferă oamenilor tot soiul de ritualuri curative, de soluții fanteziste, rezultă și el din micile articole ale lui Voiculescu. De pildă: *Castravețele* „nu e leac, nici măcar hrană care să îndestuleze pe un muncitor. Din castraveți tăiați mărunt se scoate o apă cu care se spală frumoasele satului pe față, crezând că scapă de sbârcituri și pete”. Sigur că o asemenea utilizare nu-l interesează pe doctor, dar el își face datoria să spună, în treacăt, că, dacă nu dăunează, sucul de castraveți nici nu folosește la frumusețe (lucru pe care, probabil, industriile cosmetice nu l-ar recunoaște cu aceeași ușurință). În schimb, prejudecăți mai grave decât cea legată de spălarea pielii cu suc de castraveți, sunt mai energic combătute. La litera B, *Balega de vite*: „Nu e buna de nici un leac. Unii ung bubele cu balegă. Alții o plămădesc cu lut și o pun la scrântituri. Balega e primejdioasă, căci poate infecta rănille, mai ales că în cea de cal se afla microbii fâlcariței. Mulți bolnavi de reumatism țin picioarele ori mâinile în bălegar cald. Câteodată ei simt alinare, căci bălegarul are în el amoniac (v. liniment), dar primejdia de infectare e mare, căci microbii din murdărie pot intra în trup printr-o sgârietură nevăzută. Cu balegă se afumă bolnavii de năjit (otită supurată), dar leacul adevărat al durerilor și scurgerilor de urechi e apa oxigenată și picăturile de pus în urechi”. La fel de nefolositoare e păcura, folosită în popor ca dezinfectant, „dar avem atâtea leacuri mult mai bune, chiar pentru vite”. O altă prejudecată: „Sticla pisată, care se bea de către cei care au sculament, nu numai că nu lecuiește, dar este chiar vătămătoare. Pentru blenoragie sunt alte leacuri, pe cari le prescrie medicul (vezi permanganatul).” Sunt numite câteva medicamente și dezinfectante care trebuie să existe în casa „gospodarului” (de la apă oxigenată, iod, la antipirină, aspirină, chinină), dar se recomandă și procedee semi-medicale semi-culinare, ca fierberea în „baia Marie” (*bain Marie*). Plantele otrăvitoare sunt indicate respicac, la fel și cele folositoare, iar la unele apare formularea „se crede... însă e nedovedit”. De pildă laptele cucului (planta cu flori galbene, și suc galben) este „buruiană otrăvitoare”, însă, „cu sucul ei se ard negii”, iar jirul „este bun ca întăritor. Cine nu are untură de pește, dă copiilor câteva lingurițe de ulei de jir pe zi”.

P icăturile lui Davila le-am descoperit la *Opium*, lucru care mi-a dat și explicația dispariției lor din farmacii. Opiumul „se scoate din capetele de mac. Este un leac care alină durerile, însă e foarte otrăvitor. De la farmacie nu se dă decât cu rețeta medicului. În casa poate să se găsească sub formă de *tinctura antiholerina* sau *Picăturile lui Davila* (s.m.). Un om mare poate lua de 3 ori pe zi câte 10, 15 picături la o lingură cu apa pentru alinarea durerilor de pânțec și vărsăturilor”. Desigur că în secolul 19, când epidemiile de holeră făceau ravagii, iar pentru dureri erau puține calmante, picăturile lui Davila fuseseră un adevărat miracol.

Cartea doctorului Voiculescu e scrisă în așa fel ca un lucru să devină clar pentru orice prost (dar și pentru orice deștept): sănătatea e cel mai important lucru! Vasile Voiculescu a trebuit să cunoască tot răul, toată mizeria și suferințele trupului ca să scrie o asemenea carte. Cât despre literatura lui, ea e un balsam sufletesc. Nu degeaba medicii din veacuri trecute aveau în grijă și vindecau deopotrivă trupul și sufletul. Nu degeaba medicii au fost și mai sunt unii dintre cei mai mari cititori de literatură. ■

Foto: Ioana Părvulescu

t e a t r u

L a începutul anilor '90, într-o toamnă luminoasă, tandră, dar care nu anunța nimic special în viața mea, am intrat în Teatrul "Radu Stanca" din Sibiu. Era răcoare și pustiu. Am urcat la etaj, am înaintat precaut pe niște culoare întunecoase căutându-l. Nimeni. Doar răcoarea, liniștea și întunericul. Să fi înțeles greșit? Mai mult simțind decât văzînd, am urmărit cum umbra prinde contur. Iulian Vișa mă privea. O făcea de mult. Cu ochii lui albaștri, pătrunzători, extrem de inteligenți. Și mi-a întins mîna. A făcut-o generos și ferm. El m-a trecut puntea în lumea teatrului. A fost una dintre cele mai importante întâlniri pentru mine, care s-a transformat într-o mare prietenie, adîncă și discretă, care a născut în mine un spirit de cîtorie și a menținut, dincolo de vremuri, de viață și de moarte, de umori și de nimicnicii, sentimentul pur și formidabil al prieteniei. Repede am înțeles că și aceasta este o enormă șansă pe pămînt, darul de a putea cultiva o prietenie, de a face orice ca să o porți mult, mult și să nu o curmi, așa cum, de regulă, rezidualul din noi ne ispitește să o facem.

M-a plimbat, apoi, peste tot în teatrul pe care îl conducea, un fost cinematograful pe care îl foloseau după intermedii. M-a plimbat în sală, în culise, am vorbit despre spectacolele lui de la Piatra-Neamț, de la Sibiu, de afară, despre exil, despre Esrig și despre Penculescu, despre întoarcerea în România, am răsfoit caietele program de o eleganță impresionantă, făcute tot de el, mi-am plimbat ochii pe afișe. Spiritualitatea lui Vișa era peste tot. Era conținută în noblețea cu care făcea teatru, cu care gîndea lumea, în delicatețea cu care mă privea, în conținutul consistent al ideilor fizice și metafizice. Și o descopeream în tihnă. Seara, cînd mă pregăteam să ies din vis, au apărut actorii lui: Virgil Flonda și Constantin Chiriac. El a zîmbit, iar chipul lui a primit o lumină ca o aură. Actorii lui... Am descoperit cu ei, în drumurile mele acolo, la Sibiu, care se îndesau pe măsura ce descifram codul relației lor cu teatrul, cu misterul, cu seducția, am descoperit, așadar, laboratorul. Am înțeles, privindu-i și ascultîndu-i de atîtea ori, metoda Kantor. Sau Grotowski. Regizorul-mentor-director și actorii lui însoțitori. Trupa și călăuză. Seducție și fidelitate. Iubire, dăruire și respect. Neconștientat. Era incredibil ce se întîmpla pe scenă la repetiții. Ce lumi, ce universuri se clădeau, se dărfiau, se înălțau. Iarăși și iarăși. Ca într-un basm fără sfîrșit. Performanța se instala ușor, în fiecare gest, într-o întoarcere, într-o privire. Niciodată, dar niciodată nu am aflat ce le spunea seara, cînd pleca cu cîte unul dintre actorii spre casă. Numai pe acest drum se formulau observațiile, nemulțumirile, se stimulau încercările, curajul aventurii. Sub semnul discreției lui s-au născut, la Sibiu, și sub ochii mei, miracole. Spectacole care se nasc, firesc, din ei, actorii și regizorul, din nevoile lor, din mesajul pe care simt că îl au de transmis, din ce și cum construiesc acum, mîine, peste doi ani. "Cartoteca", "Decameronul", "Chang-Eng"... Spectacolele lui Vișa de la Sibiu, de după întoarcere, care mă obsedează, care ocupă un loc confortabil în memoria mea afectivă, spectacole de o forță și de o modernitate pe care puțini s-au ostenit să le accepte atunci. Pentru că puțini s-au ostenit să se ducă la Sibiu. Bucureștiul continua să fie atracția numărul unu. Singura excepție, Purcărete și Craiova. Spectacole în care minunea înfîlnirii dintre actorii și regizorul devine concretă, palpabilă. Spectacole în care Flonda și Chiriac și toți ceilalți mi-au creat iluzia că pot să fiu parte din zborul lor. Nobil, rafinat, elegant.

Ceva ne-a unit atunci. Poate nici nu am înțeles exact cum și cît. Cînd Vișa a murit, am simțit că este o obligație morală, și nu numai, să-i ducem visul mai departe. Visul lui sublim despre teatrul din Sibiu, despre performanță, despre iubire și respect, despre moralitate și verticalitate, despre prietenie. Absența lui m-a legat de Flonda și de Chiriac. Altfel. Puternic, însă, chiar dacă, uneori, unii sau alții am uitat că valoarea profesiei sau a vieții nu stă în nimic contextual. Festivalul de la Sibiu, astăzi pe buzele lor, a fost prima formă a visului. Prima nebunie. Mare, cum spunea Virgil. Eram în camera mea de la Împăratul Romanilor. Atunci, nu ne pricepeam la festivaluri, conferințe de presă, protocoale, ce trebuie făcut, ce nu trebuie făcut. În fine, toată noaptea de dinaintea deschiderii primei ediții a Festivalului de teatru tînar profesionist, cum se numea atunci, am stat cinci prieteni și am umplut niște mape cu niște materiale pe care le credeam

Insuportabila lejeritate a ființei

Virgil Flonda

utile. Peste tot hîrtii, emoții, disperări. Toată noaptea, Virgil Flonda ne-a spus bancuri cu Ceaușescu, ne-a povestit turneele lor prin țară, bîlbele lor, cum a făcut el teatrul la Petroșani, după repartii, împreună cu cîțiva colegi, zeci de povești de la repetiții, de la filmări, poveștile de la restaurantul hotelului unde tocmai munceam, Împăratul Romanilor, a jucat, în transă, fragmente din rolurile lui de la Vișa, pe care le adorăm. Spunea mereu că ar putea să joace și acceleratul 442, București-Constanța, dacă Vișa i-ar fi cerut-o. Era inocent și bun, și cald, și generos, și inventiv, și fanatic, și fermecător, și tandru, și rebel, și ironic, și pătimaș, și dăruit, și curat, și ludic, și vertical ca un copil. Ne tăvăleam pe jos de rîs. Deși îl știa cel mai bine, și îi cunoștea reperoriul, ca să zic așa, cel mai formidabil spectator era Chiriac. Rîdea în hohote și rămînea mereu în urmă cu lucrul la mape, atrăgîndu-și întruna observații. Virgil Flonda a fost ca o Șeherezadă în noaptea aceea. Poveștile lui ne-au ținut treji. O noapte cît toată lumea asta. Și, cînd zorii s-au ivit, ne-am îmbrățișat și am plecat pe un drum și minunat, și teribil de greu. Un drum construit pe onestitate, pe devoțiune, pe ideea valorii, în teatru și în viață. Am jurat că ne vom spune adevărul, ce gîndim despre ce facem. Nu am călcat acest jurămînt, chiar dacă nu e ușor întotdeauna să-l respecti, chiar dacă, respectîndu-l, nu-ți atragi numai decît simpatia. Am înțeles, toți, că drumul e lung. Și nu ne-am pierdut mințile. Asta a și fost șansa noastră. Și a prieteniei solide și discrete în numele căreia s-a clădit totul. Virgil a fost, în ciuda aparențelor, factorul de echilibru, liantul. Întotdeauna.

Ce mă leagă de Virgil?

Puterea de a încerca cu orice preț să rămîi tu însuși. Fanatismul de a mai crede că teatrul încă mai înseamnă valoare și iubire, și miracol, și vis.

Exaltările copilărești și patetismele.

Ochii lui pe care am vrut să-i văd, de la un punct încolo, verzi, ca ai băiatului meu.

Primii pași ai lui Luca.

Sibiul.

Zîmbetul de o căldură rară.

Discursul anticomunist.

Onestitatea.

Iulian Vișa.

Constantin Chiriac.

Mioara, soția lui, un muzician și un om de o sensibilitate rară, care ne cucerea cu poveștile pline de umor și de farmec despre turneele Filarmonicii din Sibiu prin lume. Datorită ei, ne-am promis ca ne vom vedea, o dată ca niciodată, în Corsica...

Silviu Purcărete.

Telefonul pe care ni-l dădeam, fără nici o excepție, de Sf. Ilie, ziua în care s-a prăpădit Vișa. Anul acesta a fost singura dată, singura, cînd nu ne-am auzit. Eu eram la Avignon, el, în Germania, la tratament.

Drumul nostru ritualic la cimitir, la mormîntul lui Vișa, popasul sub copacul mare, umbros din preajmă. De curînd, copacul s-a tăiat.

Carmina Burana și spectacolul lor cu *Decameronul*. Mozart.

Milan Kundera și *Insuportabila lejeritate a ființei*, carte pe care i-am dăruit-o, în franceză, acum doisprezece ani.

Doamna Moga și băieții de la Librăria Humanitas din Sibiu. Am aflat de la ei că, înaintea plecării în Germania, au reușit să-i procure varianta în limba română, de la editură.

Autoironia.

Ochii lui din *Idiotul* și din *Cumnata lui Pantagruel*.

Asumarea neputințelor.

Încăpățînarea, bună de multe ori, dar care poate să joace și împotriva, așa cum recunoșteam amîndoi, cînd orbește simțurile.

Godot-ul formidabil al lui Purcărete, scos fara nici o explicație din cărțile teatrului, cum se cam întîmpla cu ce face Purcărete, povestea sentimentală a celor doi cloșari, fabulosul poveștii lui Didi și Gogo, fabulosul prieteniei dintre Flonda și Chiriac. Cu tot ce i-a unit și cu tot ce i-a făcut să nu se despartă, de fapt, niciodată.

Luna.

Împăratul Romanilor.

Telefonul din 12 iulie.

Zîmbetul lui.

Teatrul "Radu Stanca", pe care l-a iubit ca un nebul, ca un nebul, ca un nebul frumos și nobil, cu răsădă, cu uitătura de prinț rus, alb, pe care nu l-a dat niciodată pentru nimic în lume.

Teatrul.

Teatrul.

Teatrul...

"A fi sau a nu fi?", întrebarea celebră și grea a lui Hamlet, rolul cu care Virgil a absolvit școala de teatru. De multe ori, ne spuneam cît este de important să înțelegem că viața este un dar și că trebuie să fim atenți ce facem cu el. Cum trăim, este teribil dacă descoperim valoarea lui CUM. Cred că Virgil a avut șansa ca, de la un moment dat, să intre în lumea lui "cum". M-a întregat, acum cîțiva ani, ce regret cel mai mult. Rețineră de a spune ce simt față de oamenii pe care îi iubesc, i-am răspuns fără nici o ezitare. M-a luat în brațe. I-am promis că fac eforturi să nu mai adaug altele și altele și că mă străduiesc să părăsesc acel tărîm. Primul exercițiu l-am făcut cu el, atunci. Și mi-a ieșit!

Acum, VIRGIL FLONDA, un mare actor de talie internațională, de o rigoare și de un profesionalism cum tot mai rar se vede, Virgil Flonda prietenul meu discret și nobil, nu mai este... A fi sau a nu fi? Granița-i imperceptibilă. Cine mai pricepe asta în zgomotul de zi cu zi care ne astupă urechile și sufletele, și visele, și zborul?

Marina CONSTANTINESCU

arte

La Radio România Muzical

Festivalul de la Bayreuth

În adevăr, Societatea Română de Radiodifuziune, canalele *România Muzical* și *România Cultural*, și-au făcut un titlu de onoare din a transmite în direct, în zilele sfârșitului de iulie, în zilele începutului de august, principalele evenimente ale acestei impresionante manifestări artistice estivale care este Festivalul wagnerian de la Bayreuth. Mă refer la cele șapte spectacole ale primei serii de manifestări.

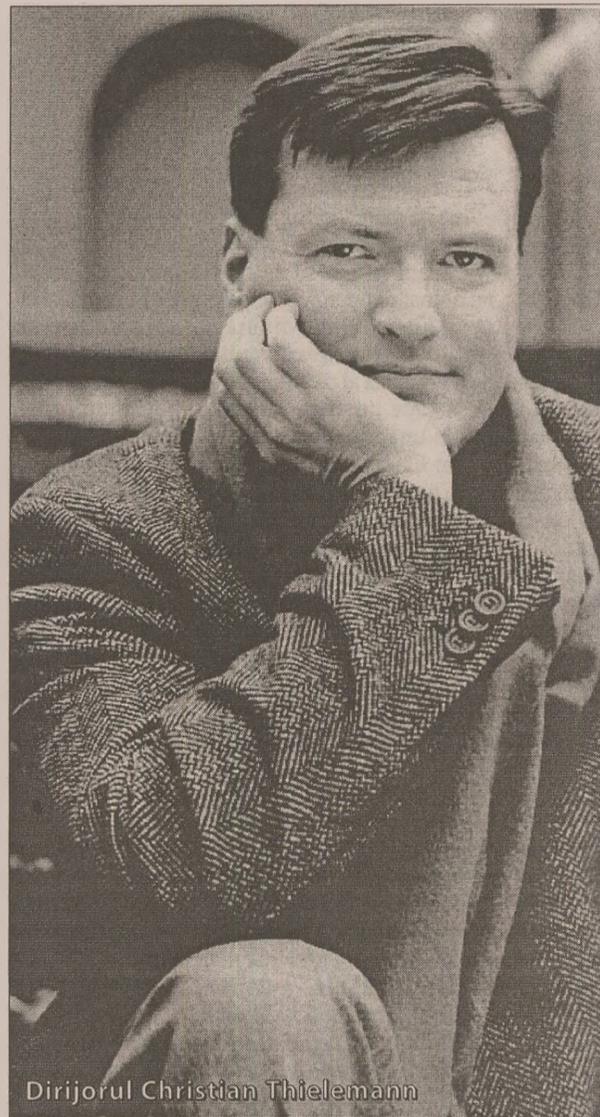
Întregul festival se extinde până spre sfârșitul lunii august și este găzduit – excepțiile au fost rare – în fiecare an, de mai bine de un secol, în celebra Festspielhaus, lăcaș imaginat de Wagner însuși în vederea desfășurării cât mai potrivite a noului tip de spectacol muzical dramatic conceput de el însuși. În vremea din urmă, spectacolele sunt oferite și preluate în cadrul Societății Uniunii Europene de Radio și de Televiziune. Evenimentul actualei stagiuni este reprezentat de noua montare a tetralogiei, cele patru spectacole ale acesteia – *Aurul Rinului*, *Walkiria*, *Siegfried*, *Amurgul zeilor* – fiind regizate de cunoscutul om de cultură, de octogenarul Tankred Dorst, poet, dramaturg,

de data aceasta director de scenă, personalitate artistică interesantă, care inaugurează cu acest prilej o carieră deloc promițătoare de regizor de operă. Marile publicații germane – atât „Spiegel” cât și „Süddeutsche Zeitung” – au remarcat, deja, caracterul static, lipsa de imaginație privind acțiunea scenică, totala libertate de mișcare acordată cântăreților actori. Este comentată, de asemenea, intenția privind marginalizarea zeilor Walhalei lui Wotan, iar aceasta în pofida viziunii lui Wagner însuși care privea – să o numim – societatea acestora drept o proiecție într-un alt plan a relațiilor tipic umane.

Conducerea muzicală aparține cunoscutului dirijor Christian Thielemann, personalitate puternică, considerată a fi port-drapelul unui anume specific național german în arta dirijorală a zilelor noastre. Rolul de cardinală importanță, Siegfried, a fost încredințat de această dată tenorului american Stephen Gould. Este un debut cu totul strălucit. Am putut să o constat pe parcursul transmisiilor, vocea este pe cât de robustă, pe atât de maleabilă. Este un glas cu prețioase accente baritonale. Este un artist care a acoperit la nivel de excelență aspectele atât de complexe ale rolului, gama extrem de largă a exigențelor ce reunesc datele vocale ale tenorului liric, ale celui dramatic, de asemenea pe cele ale tenorului eroic.

Celelalte momente ale primei serii de spectacole, „Tristan și Isolda” și „Parsifal”, aparțin montărilor preluate din precedenta stagiune de la Bayreuth; amintesc, această din urmă montare este una dintre cele mai controversate, este una dintre cele mai paradoxale puneri în scenă, regia fiind orientată pe direcția ideii atât de actuale a globalizării...; globalizarea imaginată-inclusiv în sfera credinței, a religiei! În stagiunea trecută, la Bayreuth, acest spectacol a beneficiat de conducerea muzicală datorată acestei copleșitoare personalități muzicale a timpului nostru care este compozitorul și dirijorul Pierre Boulez, cel care în anul 2005 a fost omagiat în marile centre muzicale artistice ale lumii cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. În acest an conducerea artistică a spectacolului a fost încredințată cunoscutului dirijor maghiar Adam Fischer. Festivalul wagnerian de la Bayreuth a debutat la data de 25 iulie, tot cu o reluare, cu *Olandezul Zburător*.

Revenind la evenimentele oferite de cele două canale culturale ale radioului nostru public...; trebuie observat că nu este vorba numai de realizarea propriu-zisă a transmisiilor licențiate de Radiodifuziunea bavareză, ci de poziționarea justă a evenimentelor drept acte de cultură prezentate și comentate la noi de un mănunchi de exegeți, de oameni de cultură, muzicieni, literați,

Dirijorul Christian Thielemann

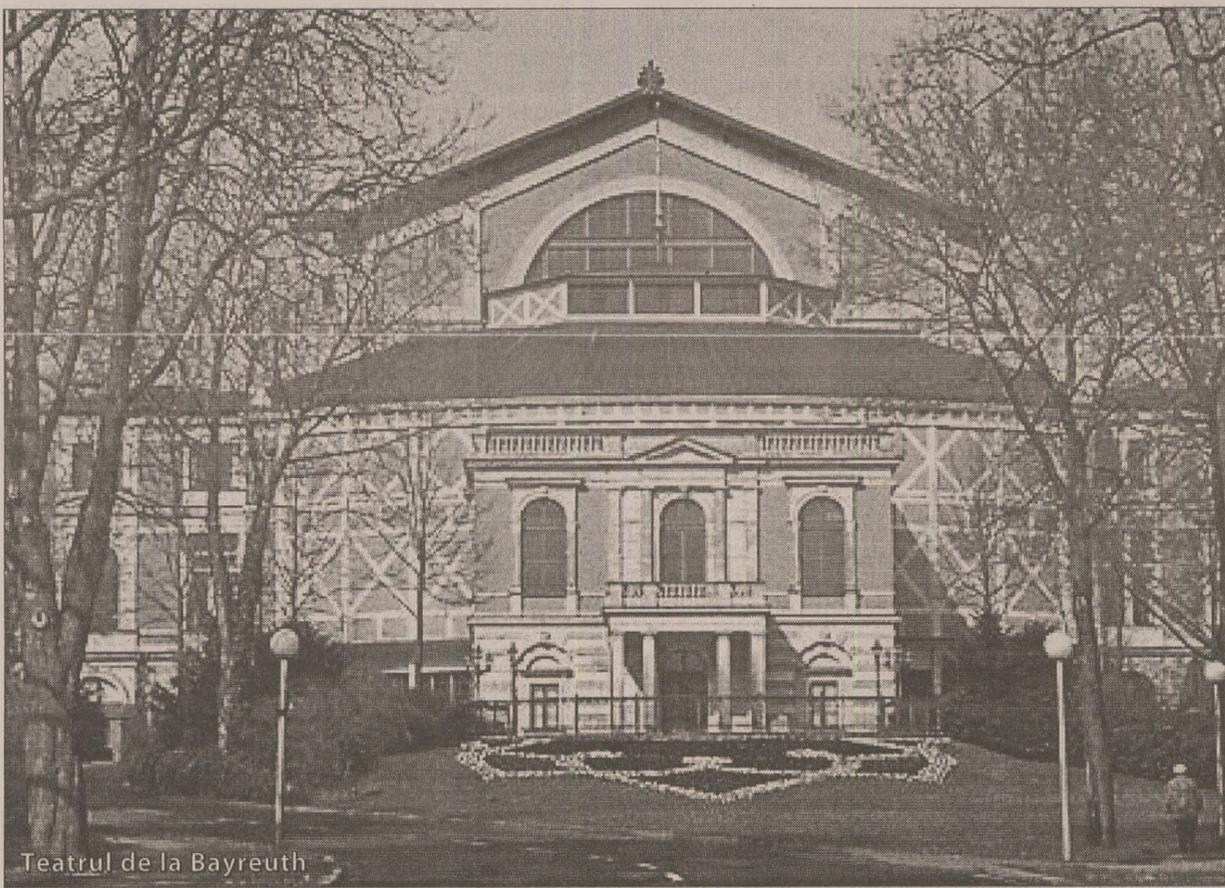
comentatori ai spațiului nostru intelectual artistic. Multe dintre spectacole au fost preluate în direct sau au fost imprimate în vederea retransmisiilor ulterioare de zeci de societăți de radiodifuziune din întreaga lume.

Desigur, evenimentul central al actualei ediții îl reprezintă reluarea marelui ciclu al tetralogiei *Inelul Niebelungului*, creație fundamentală a dramaturgiei muzicale wagneriene, poate cea mai importantă, mai puternică creație a literaturii romantice a genului în secolul al XIX-lea.

În marile pauze ale spectacolelor tetralogiei – pauze care la Bayreuth se extind pe durata unei ore întregi – ne-au fost oferite comentarii pasionante, de autentică altitudine intelectuală, comentarii și prezentări susținute de prof. dr. Cristina Vasiliu – de la Universitatea din București – aflată în dialog cu compozitorul și muzicologul prof. dr. Costin Cazaban de la Universitatea din Lyon. Comentarii de un excepțional interes în ce privește raporturile dintre mitologia scandinavă și libreturile operelor scrise de Wagner însuși au fost realizate de muzicologul Alice Mavrodin. Prezentări și comentarii cu totul pertinente, unele cu totul originale, au fost susținute de compozitorul Aurel Stroe de la Mannheim, de romancierul și filozoful Ion Vianu de la Lausanne, de o întreagă pleiadă de protagoniști ai actualei serii a spectacolelor wagneriene, artiști care au acceptat dialogul cu realizatorul Irina Hasnaș, din partea redacțiilor muzicale, iar aceasta în cadrul unor declarații oferite în exclusivitate Radiodifuziunii noastre publice. Pe parcursul orelor după-amiezii, ale seriei ultimei transmisii, cea de a șaptea, „Parsifal”, ultima operă wagneriana, a beneficiat de comentariile criticului de artă Dan Haulica.

Transmisiile propriu-zise au fost asigurate de redactorii emisiunilor muzicale, Luminița Arvunescu, Veronica Orha, Ligia Ardelean. Să o recunoaștem, această echipa de realizatori ai radioului public a creat pentru noi un eveniment a cărui percutanță tinde a plasa în normalitate contextul vieții noastre intelectuale și artistice. Îl apropiem de circuitul dinamicii celei mari, internaționale, a valorilor.

Dumitru AVAKIAN

Teatrul de la Bayreuth

arte

Am fost să-l văd pe Enescu. Mi s-a părut oarecum singur și trist. Pe lespede de piatră, tăiată parcă de mâna fratelui Brâncuși, pesemne că demult nu s-a mai pus o floare. Am vrut să-i ofer un măștișor. Mi-a mulțumit și m-a lăsat să înțeleg că ființa lui e rănită de faptul că sub numele său e încrustată doar ipostaza de violinist. Iată cum din neglijență, nepăsare, nepricepere, dilema enesciană se perpetuează și în mormânt. Căci și-a dorit să fie (re)cunoscut drept compozitor, nu numai ca interpret. Se pare însă că posibilitatea lui de a opta, cu alte cuvinte, divina lui libertate este în continuare încălcată de diletantismul celor cu creierele colbuite, mândri vrăjmași ai memoriei și demnității spiritului, mulțumiți de a face ceva ce nu pot în realitate face. L-am întrebat de una, de alta. Mi-a spus că din când în când mai iese cu Chopin la o „partita” de Bach, că mai comentează cu Cherubini ori Bizet avatarurile genului liric sau că dialoghează cu Poulenc pe marginea destinului muzicii contemporane. S-a făcut că ne-am luat cu vorba și am uitat să-l întreb dacă și-ar mai dori să se întoarcă la Tescani, acolo unde inițial intenționate să-și doarmă somnul de veci. Ne-am despărțit, nu înainte de a îndepărta promoarea de pe lespede-i rece, modestă (poate prea modestă), mulțumindu-i pentru mărinișă sa grație căreia m-am simțit, fie și doar pentru câteva minute, deasupra a tot ce se întâmplă în mod obișnuit. Rău sau bun. Departe sau aproape.

*

Când i-am cunoscut prin 1990, combatanții din „Emphasis” erau la vârsta când toți porii ar vrea să fie ochi și guri deschise ori când totul e luat parcă prea în serios, și totuși în zeflema ca într-un calvar don-quiotesco. Ar fi rupt un întreg crâng ca să-și prindă la butoniere câte o floare. Mai mult, s-ar fi răscolit instinctual asupra gustului colectiv, ca niște agitatori voluntari ai obiceiurilor neconsolidate. Pe scurt, ar fi fost dușmani potențiali ai tuturor marginirilor, în special ale acelor repertoriale. Între timp cei patru saxofoniști s-au acoperit de diplome, premii, granturi, stagii. Dar mai ales de experiență. Experiența ca început al înțelepciunii. Experiența ca memorie a unei sume semnificative de lucruri. Experiența ca rădăcină a convingerii conform căreia, prin investigare profundă, realistă, fenomenul muzical restituitiv poate fi modificat substanțial de către investigator fără a-i periclită verosimilitatea. În plus, cvartetul „Emphasis” a ajuns la o formulă remaniată în care Jean-Yves Chevalier (sax tenor) și Nicolas Woillard (sax bariton) reprezintă interfața dintre trecut și prezent, iar Bertrand Peigne (sax sopran) și Laurent Blanchard (sax alto) constituie noile fișiere ce întregesc un soft fiabil și competitiv. O formulă, i-aș spune, matematică prin voluptatea cu care particularizează dialectic orice abordare interpretativă ori prin voința statornică de a generaliza metodic o anume schemă de program, dispusă hamiltonian, pe un registru foarte amplu de gusturi și orizonturi de așteptare. Așa se face că „Emphasis”-ul este astăzi adeptul spectacolului total: muzică, teatru, coregrafie, plastică. Se cântă, se dansează, se declamă, se joacă ori se exersează pe orga de lumini. Totul în regia și scenografia fluidă și mereu surprinzătoare concepute de Florence Lopez. Rimski-Korsakov, Astor Piazzolla, Scott Joplin, muzici etnice ori șlagăre rock, folk, pop, de ieri și de totdeauna, sunt inserate în economia acestui nou tip de happening cu acea măsură ce-l absolvă deopotrivă de defectivități și surplusuri, dar și cu acea bunătate care vine, cred, dintr-un sentiment de cinste și noblețe sufletească. Cum cu multă cinste (altfel spus, cu un înalt grad de conștiință profesională) și consistentă noblețe (privilegiu ce-și trage seva din virtute, ca și din virtuozitate), Bertrand Peigne a asezonat aranjamentele sonore astfel încât maleabilitatea și productivitatea fiecărui membru al familiei celor patru saxofoane să facă obiectul unor tranzacții întrutotul profitabile între (re)surse și interese. Necredincios (cum din păcate sunt), dar și curios (cum aș vrea să fiu) m-am întrebat la final ce a reprezentat în definitiv concertul din Sala Jaques Brel: spectacol de revistă, teatru instrumental, cabaret-show sau concert pur și simplu? Ieșind în ploaia de afară m-au picurat cuvintele lui Proust: „Muzica este o lume ce pentru noi înseamnă ultravioletul pe care nu-l percepem decât prin ureche”. Oare să fie numai atât?

La Paris printre muzicieni (2)

*

Aproape toată viața a bricolat și a lustruit idei. În cele din urmă le-a părăsit sau, pur și simplu, le-a lepădat. A venit însă vremea să le transcrie și să le trieze. Să deschidă ușa de la camera cu provizii pe care le-a tot îngrămădit și care, oricum, amenință să se reverse ca o lavă incinsă de amintiri și de fapte, de grațioase eșecuri și teribile confirmări. Am aflat-o direct de la sursă după câteva ore de evocări și pomeniri, timp în care a celebrat (a căta oară?) fascinația taclalei, aparența dăruirii integrale în ritualul fertil al dialogului, discreția trăită și justificată ca refuz al ipocriziei, în fine, înțelepciunea unui septuagenar pe cât de pudic, pe atât de vulnerabil, cu alte cuvinte, imposibil de înduplecat în sfioșenia și în decența lui nevinovate, dar lesne de atacat și de lezat. M-am întrebat dacă, dincolo de bucuria de a fi împreună, de reperiile și referințele comune, se mai cuibărește ceva care, stilistic vorbind, ne-ar putea aduna și lega. Adevărul este că Radu Stan și cu mine suntem într-un anume fel foarte singuri. Doi răzleți care contemplă nepotrivirile din lume. Eu, mai mult bombănind și vătându-mă de consecințele unor angoase abisale. El, scrutând fiecare ungher al existenței, curios să înțeleagă deopotrivă întunericul și lumina pe care vreun cotlon al realității le poate reflecta. Exemplară este febrilitatea cu care își exersează aprehendarea muzicii noi. Prin acest univers sonor, oarecum ermetic, pentru mulți inextricabil, a trăit o anume cădere în gravitatea și profunzimea unui fenomen generator de reacții mefiente, dacă nu chiar futele sau ironice. Puțini sunt astăzi cei ce pricep muzica savantă contemporană. Ei bine, Radu Stan nu numai că o înțelege, dar o și percepe cu toate slăbiciunile, răutățile, ifosele, dar și cu performanțele, galanteriile ori potențialitățile ei. Încă de când era la București, întreprinderile sale au purtat amprenta incoativității. Fie ca bibliotecar la secția muzicală a BCS-ului, fie în calitate de cronicar al **României literare** sau comentator devotat al celebrelor „Concerte dezbateri” de la Sala Radio, intervențiile sale au avut în primul rând semnificația unor începuturi de acțiune, a unui „Holzwege” construit într-o pădure deasă, virgină. Așa se face că prin mâna lui au trecut partituri ale avangardei post-belice care astfel au putut intra în zona utilității publice; că muzica nouă românească s-a văzut adnotată în paginile unor prestigioase reviste de cultură; sau că opusuri de ultimă oră și-au inaugurat zborul în instanțe intens populate de spirite curioase, mânate de un pronunțat simț critic. Iar odată ajuns la Paris și înfășurat în veșmintele unui creator de opinie, mîntea sa ageră, scomonitoare s-a plasat, prevestitor, în aceeași alertă dâmbovițeană, în plus căpătând finețea scannerului. Astfel a pozat cam tot ce mișca pe la Editions Salabert, printr-o privire doar ceea ce a crezut că merită să fie pus la adăpost. Cu prioritate, partiturile lui Iannis Xenakis și Pascal Dusapin. Și iată că a sosit momentul bilanțului. Un moment în care tare m-aș bucura să prindă curajul de a nu mai amâna lupta cu Timpul și cu Spațiul, adică cu amintirile și cu selecțiile, demarând acel

suprem exercițiu de exorcizare care este cartea unei vieți. O carte pentru și întru arta sunetelor. La toate acestea am meditat pe când eram martor la recitalul lui Francesco Filidei pe cea mai mare orgă, se zice, din Europa. Un recital în care s-a văzut descendența protagonistului din școala coloriştilor germani și în care imaginile cinematografice din *Predella* lui Mauro Lanza ori balaurii omofoni din *Gmceoorh* de Xenakis au locuit nestingherit întinderile reverberante de la Saint-Eustache. Același Xenakis atât de asistat și de vernisat de către fratele Radu.

*

Pentru Claudy Malherbe, școala este ordine și chibzuință; o linie de fortificații a bunului gust artistic, iar în cazul său specific, o haltă pe drumul muzicii, așa cum o domnie, de pildă, e o haltă în mersul societății. De peste două decenii Claudy Malherbe este șeful unei asemenea halte, supraveghind toate trenurile ce trec prin teritoriul său de interes, un teritoriu care se confundă cu Conservatorul „Erik Satie” de la Bagnolet. Și nu e ușor să ții mereu steagul sus, semnificând deopotrivă elevilor și profesorilor acele direcții fertile întru relevarea fenomenului sonor grație stimulării unei intense practici individuale. Iar dacă vrei să dezvolți un sistem pedagogic cât de cât fiabil e musai să pleci de la știința metodică predării disciplinelor muzicale, adică de la singura premiză în care inovația și ludicul sunt obligatorii. Or, o asemenea știință ar fi neîndoielnic originală, dacă n-ar fi lipsită, din păcate, de un interes veridic. Ceea ce trebuie să fie nou și important este, cred, timbrul, tonul ce emană din intensitatea unei experiențe. Și, slavă Domnului, Claudy Malherbe e blindat cu o atare rutină fecundă, transmisibilă care, plecând de la felul său de a formula și de a exprima idei, face posibilă abordarea și conștientizarea deprinderilor artistice, chiar și la nivelul debutanților într-ale limbajului muzical. Aceasta înseamnă în primul rând talent pedagogic, dar și intuiție managerială. Un talent și o intuiție care te împiedică să simplifici o gândire dincolo de expresia ei originară (pentru că altminteri ar deveni banală), dar și să o amplifici peste limita ei de permeabilitate (în acest caz gândirea devenind deopotrivă difuză și confuză). Am discutat îndelung cu Claudy Malherbe despre originalitate în componistica muzicală, despre primatul ideilor insolite ori despre prioritatea de a face să intre în vibrație coarda care ești. Am fost de acord că vibrația propriului eu, cu cât este mai puternică, mai tare, cu atât postulatul existențial al compoziției este mai solid motivat. Într-un fel poziția compozitorului francez m-a mirat, căci Malherbe este un constructivist înrăit, un informatician al traseelor sonore, întemeind actul creației aidoma unui ritual în care softurile, programele, fișierele sunt formanți imperios necesari, de parcă ar fi personajele unui dans magic, inițiat și, într-un anume fel, sacru. Lucrul cu computerul determina o scriitură de un extrem rafinament și o exemplară minuție. Și chiar dacă este parte a școlii spectrale franceze, muzica lui Malherbe se revendică dintr-o prodigioasă tradiție impresionistă. Mai ales atunci când mizează pe peripețiile unui sunet ce se vântură cu întregul său hamașament, nu numai în spațiul urechii interioare, ci și al unui univers afectiv obiectivat. Grație, spontaneitate, savoare, complexitate, forță, iată dominantele unei creații ce a avut câteva modele notorii, precum Gerard Geay, Jean Baudrillard, Yvonne Despartes, Max Deutch sau Iannis Xenakis, modele pe care, întâmplător sau nu, Claudy Malherbe i-a avut, în anumite momente ale formării sale, drept mentori. I-am restituit de mai multe ori *Fievres* pentru ansamblu cameral; i-am ascultat cu interes *Blanc-noir*, *Grise* pentru 11 instrumente și *Metro* pentru orchestra acompaniata de ambianța metroului parizian. De fiecare dată când i-am interpretat sau i-am audiat muzica, am fost sechestrat de feroarea gestului compoizistic, precum și de finețea alcătuirilor armonice și contrapunctice. Mi-l imaginez pe Claudy în fața ordinatorului: nemișcat și mut în așteptarea configurațiilor pe care memoria artificială le exhiba prompt, și sec, în fracțiuni de secundă. Niciodată nu se simte mai compozitor ca atunci când tace, cercetează, judecă și selectează. În acele momente, partitura pe care tocmai o elaborează devine mai sonoră și mai întinsă decât marea.

Liviu DĂNCEANU

art e

Am prezentat cartea *Despre ucenicie*, a lui Mihai Sârbulescu, atunci când a apărut, în 2002, la Editura Anastasia. Consistentă carte de interviuri, de fapt discuții mai ample, uneori cu doi sau chiar cu trei interlocutori, pe care pictorul Mihai Sârbulescu le realizează cu treisprezece pictori din prima linie a artei noastre de astăzi, *Despre ucenicie* a devenit din ce în ce mai greu accesibilă și tot mai căutată, în special de către studenți, acesta fiind și motivul reluării comentariilor pe marginea ei. Rînd pe rînd, se regăesc în paginile cărții, în ipostază de actori principali, pentru că unii revin și în contexte în care accentul nu cade pe prezența lor, Gheorghe Berindei, Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Constantin Flondor, Paul Gherasim, Ion Grigorescu, Mihai Horea, Florin Mitroi, Horia Paștina, Ștefan Sevastre, Afane Teodoreanu, Mircea Tohătan și Vasile Varga. Cîteva dintre acești artiști, Horia Bernea, Florin Mitroi, Vasile Varga, au dispărut între timp, devenind, ei înșiși, istorie, iar Paul Gherasim, ideologul din umbră și pictorul extrem de precaut, a pășit decis în spațiul public și a deschis, în ultima vreme, vreo trei expoziții.

Prezența constantă este aceea a lui Mihai Sârbulescu însuși, moderatorul și, în același timp, cel de-al paisprezecelea pictor care provoacă și, implicit, participă la ampla discuție despre ucenicie.

Pentru o mai bună înțelegere a naturii și a scopului cărții *Despre ucenicie*, unică pînă acum în literatura noastră de specialitate, unică atît prin intenția de a smulge mărturisiri directe unor personalități pentru care, cu vreo cîteva excepții, nu exprimarea narativă constituie partea lor tare, cît și prin consecința acestei provocări, adică prin profunzimea și acuratețea evocărilor, concepțiilor artistice și judecăților proprii, trebuie amintit faptul că Mihai Sârbulescu, pe lîngă faptul că s-a impus ca unul dintre cei mai consistenti artiști din generația sa, aceea de mijloc, a fost prezent permanent în presa de specialitate și în calitate de observator, de analist și de judecător al fenomenului artistic și al picturii, în special. Articolele sale, unele adevărate studii prin amploarea dezbaterii și prin rigoarea analitică, pot fi găsite frecvent în revista *Arta* din ultimile două decenii. Așadar, și aici intervine încă un element foarte important, discuțiile nu sunt purtate nici strict teoretic, din exterior, după cum nu sunt nici lipsite de o perspectivă culturală și istorică mai largă, aceea pe care activitatea gazetărească a lui Mihai Sârbulescu o acoperă și o susține cu multă dezinvoltură. Într-un asemenea cadru, al relației colegiale și al parteneriatului profesional, discuțiile se desfășoară egal, fără crispă, dar și fără acele divagații, absolut inevitabile atunci cînd comunicarea dintre parteneri nu se realizează în parametri exacți ai acelorași coduri. Din aceeași pricină, care privește apartenența profesională a moderatorului însuși, selecția interlocutorilor este făcută cu o foarte mare exactitate și într-o perfectă cunoștință de cauză, scop nefiind acela de a realiza o panoramă a picturii noastre de astăzi, de a oferi o imagine multidirecțională a acesteia, ci doar unul aparent modest și lipsit de gesticulații largi, adică de a identifica un anumit tip de trăire artistică și de opțiune estetică-doctrinară. În consecință, Mihai Sârbulescu se oprește la mai multe categorii de personalități; fie perfect definite prin ele însele, cu o operă proprie solid articulată și așezată, în datele ei mari, în conștiința publică – și aici ar intra Horia Bernea, Horia Paștina, Sorin Dumitrescu și Ion Grigorescu-, fie prezențe discrete, cu apariții în public foarte rare, dar cu o operă puternică și inconfundabilă, respectată chiar în absența unei cunoașteri extinse, cum ar fi Mihai Horea, Florin Mitroi și Ștefan Sevastre, fie personalități puțin cunoscute de către publicul mare, discrete pînă la fuga din lume și la solitudine, a căror operă este doar presupusă, ele participînd la expoziții cu multă parcimonie și doar în doze homeopatice, cazul lui Afane Teodoreanu, Gheorghe Berindei și Vasile Varga. Mircea Tohătan și Mihai Sârbulescu, cei mai tineri din

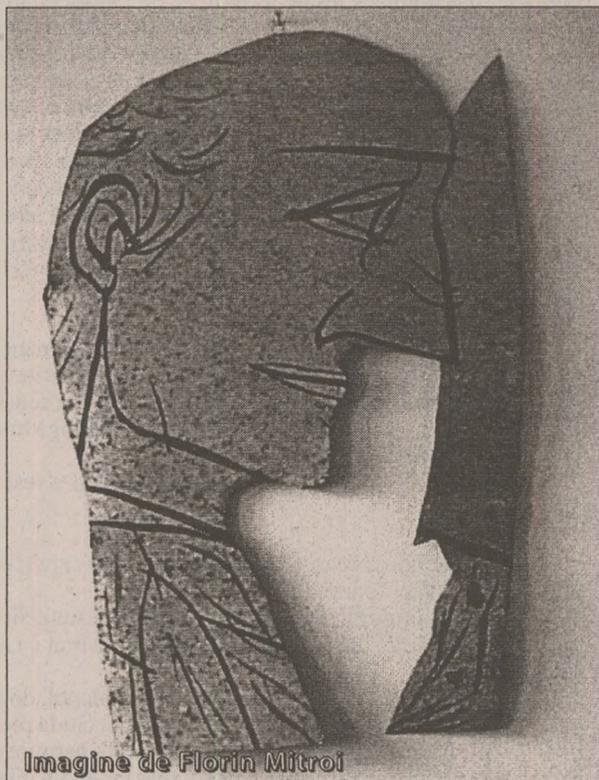

Pavel Șuşară

CRONICA PLASTICĂ

Ucenicul neascultător

grup, au o operă deja constituită și o prezență publică normală, adică nici una prea agresivă, dar nici una fără semnal și fără consecințe. Într-o situație specială este Paul Gherasim, ideologul tăcut și mentorul din umbră al întregii grupări. Dacă Afane Teodoreanu, Gheorghe Berindei și Vasile Varga au mai expus, totuși, cîte ceva, în ultimul deceniu, acest fapt s-a datorat influenței lui Paul Gherasim și programului galeriei Catacomba. În peisajul picturii noastre contemporane, Paul Gherasim are, cel puțin pentru gruparea de factură spiritualistă din cadrul grupului Prolog și, mai apoi, din ambianța Catacombei, autoritatea unui veritabil patriarh. Subiect al unor mitologii ad-hoc, amestec ciudat de rafinement, discreție, omniprezență și dogmatism, teoretician al umilinței și al smereniei, dar, deseori, practicant al unui orgoliu surd și al unei vehemențe abia șoptite, el este cunoscut mai mult prin autoritatea sa morală și prin aceea de orchestrator de imagini, de creator de atmosferă artistică prin organizarea unor expoziții

Imagine de Florin Mitroi

minimaliste, cu vidul încorporat, decît prin aceea, propriu-zisă, de pictor extrem de rafinat, uneori pînă la implozia și la resorbția cromatică, dar fără feromoni și fără calități mnemotehnice. Semnalele picturii sale ies din orizontul memoriei așa cum propria-i culoare iese din suportul ei material pentru a se volatiliza imediat, asemenea unui parfum greu, într-o atmosferă încetoșată și fumegîndă.

Datorită acestei selecții riguroase și bine calculate, cartea lui Mihai Sârbulescu reușește să construiască una dintre cele mai libere și mai profunde imagini ale mediului artistic, ale universului fizic și moral în care artistul se naște și se formează, și, finalmente, ale unei persoane determinate, în permanență pregătita să-și uite identitatea civilă pentru a se muta cu totul în realitatea și în ficțiunea creației. În nici un alt domeniu artistic percepția tactilă, materială, a creativității, înțelegerea lumii artei ca univers determinat și posibilitatea efectivă a refugiuului nu sunt mai reale și mai pregnante decît în cazul artelor plastice și, în particular, în acela al atelierului de pictură, prin natura lui mai ordonat fizic și mai coerent simbolic. Discuțiile sunt conduse în așa fel încît fiecare dintre parteneri este pus în situația de a balansa permanent între memorie și actualitate, între anii formației și cei ai maturității, între faptul tranzitoriu, istoricizat, și obsesia creației înalte, dacă s-ar putea chiar desăvîrșite. De multe ori, căldura evocărilor și rememorarea unor fapte mărunte, a unor întâmplări în care au fost implicate deopotrivă mari personalități ale artei românești ca Tonitza, Pallady, Eustațiu Stoescu, Rescu, Dărăscu, Steriadi, Catul Bogdan, Ciucurencu etc., și mărunți politrucci ai deceniilor cinci-șase, conferă pasajelor o autentică forță epică, după cum considerațiile despre artă, despre actul creației, despre limbaj și despre tehnici, ridică discursul la cota înaltă a unor adevărate cursuri academice. Puterea de admirație și limpezimea judecăților, rigoarea travaliului și traierea utopică, modestia reală și profundă, alături de inflamarea ingenuă a unui ego încă nemîntuit de vanități, toate conviețuiesc într-un firesc desăvîrșit și fără cel mai palid semnal că s-ar putea crea o stare conflictuală. Cum provocarea lansată de Sârbulescu privește constant problema *uceniei*, a devenirii, a formației – școlare, dar, mai les, launtrice –, este foarte interesant de urmărit cum sunt percepute cadrele formării și cum se articulează opiniile asupra acestui parcurs. Dacă Florin Mitroi, de pilda, vorbește cu o enormă căldură despre un om și un profesor excepțional, anume Catul Bogdan, dacă Mihai Horea și Sevastre își evocă și ei profesorii, chiar temporari și, oarecum, exteriori, Sorin Dumitrescu invocă un proiect academic, și anume o Academie de artă răsăriteană, iar Paul Gherasim se limitează exclusiv și smerit la Creator, la natură, la pictura rupestră și la arta paleocreștină, fără a aminti nici măcar numele unui singur profesor. Din punctul de vedere al conștiinței de sine și, în subsidiar, al sistemului de autoevaluare, la un pol s-ar găsi Florin Mitroi, Horia Paștina și Ion Grigorescu, oameni de o modestie înaltă, aristocratică în sensul cel mai profund al cuvîntului, iar la celălalt, prin ricoșeu, tăcut, auster și hieratic, Paul Gherasim, cel adîncit în natură și bine acordat pentru a recepționa mesajele dumnezeirii și, într-un mod mult mai zglobiu și mai simpatic, Ștefan Sevastre care, deși nemulțumit pînă la capăt de profesorii din Academie, își identifică parteneri demni în istoria artei: stabilește relații privilegiate cu Poussin și cu Rembrandt. O lucrare de parcurs, din vremea studenției, în care a fost obligat să introducă și un difuzor ca reper proletar „în final (...) amintea de Poussin, ca rezolvare”, iar o altă lucrare, „...un desen cu un subiect pe linia realismului socialist – un ranit care intră în casa cuiva și felul în care este întîmpinat” este, nici mai mult, dar nici mai puțin, „O compoziție în cîteva linii, cu tensiuni cumva rembrandtine”. Asta e, ca și părinții, nici colegii de eternitate nu ți-i alegi, ei sunt o fatalitate. Însă dincolo de orice afirmație sau atitudine cu care cititorul nu este de acord sau cu care ar putea intra chiar în conflict deschis, *Despre ucenicie* este o carte remarcabilă, vie și profundă în aceeași măsură, melancolică și încurajatoare fără a fi, însă, nici sceptică și nici arogantă. Pictorul, ca om și ca făptură creatoare, ca ființă limitată și ca vis neîntrerupt, are aici una dintre cele mai bogate înfățișări din întreaga noastră literatură despre artă. Iar textul însuși, redactat cu multă grijă, are și el calități expresive intrinseci, fără ostentație și fără fasoane. ■

m e r i d i a n e

Almudena Grandes s-a născut la Madrid, în 1960, și a urmat cursurile Facultății de Geografie și Istorie, dedicându-se apoi scrisului. Primul ei roman, *Las edades de Lulú*, a obținut Premiul Sonrisa Vertical în 1989 și a avut un succes uriaș, fiind tradus în peste douăzeci de țări. Un an mai târziu are loc premiera filmului omonim, în regia lui Bigas Luna. Toate cărțile ei ulterioare – romanele *Te llamaré Viernes* (1991), *Malena es un nombre de tango* (1994), *Atlas de geografía humana* (1998), *Los aires difíciles* (2002), *Castillos de cartón* (**Castele de carton**, 2004) și volumele de povestiri *Modelos de mujer* (1996) și *Estaciones de paso* (2005) – au avut un considerabil succes de critică și de public. Gerardo Herrero a regizat ecranizările romanelor *Malena* și *Los aires difíciles*, iar filmul *Aunque tú no lo sepas* al lui Juan Vicente Córdoba a avut la bază povestirea ei, *El lenguaje de los balcones*.

Palmaresul literar al Almudenei Grandes include Premiul Cálamo, Premiul Crisol, Arzobispo Juan de San Clemente (acordat, în trecut, unor scriitori ca Mario Vargas Llosa, José Saramago, Javier Marías) și Premiul Julián Besteiro pentru Arte și Litere.

Debutul fulminant al Almudenei Grandes, cu *Vârstele lui Lulu*, bestseller erotic care a revoluționat literatura spaniolă, a impus-o drept una dintre cele mai originale scriitoare tinere ale lumii hispanice. *Castele de carton*, cel mai recent roman al autoarei, finalist al Premiului Internațional Rómulo Gallegos în 2005, este o poveste despre artă, sex, dragoste și moarte. Despre un trio amoroș – doi băieți și o fată – și paradisul visat, care devine paradisul pierdut.

María José Sanchez crede că vocația ei artistică este să picteze monstruoșitatea vieții; Jaime González, extravertit și cuceritor, vrăjitor al penelului, poate reproduce opera oricărui maestru, dar nu reușește să-și găsească stilul personal; Marcos Molina Schulz, cel mai frumos și cel mai talentat student din facultate, este inapt să se bucure de darurile cu care este înzestrat. Împreună, vor alcătui un *ménage à trois*, de o senzualitate extremă, dar inocent prin sinceritatea sa. În Madridul anilor '80, perioadă exuberantă și deschisă tuturor posibilităților, când Spania savura libertatea dobândită după dictatura franchistă, trăind „fără teamă și fără vină”, María, Jaime și Marcos sunt protagoniștii unei povești de iubire în care sexul, arta și dragostea își dispută rolul principal. Un miracol irepetabil, la fel ca tinerețea invincibilă care îl face posibil. Un castel de carton, prea șubred ca să reziste asaltului realității, geloziei și ambiției.

Romanul *Castele de carton*, din care publicăm un fragment, este în curs de apariție la Editura Humanitas, în „Raftul Denisei”, colecție coordonată de Denisa Comănescu.

Trei e un număr aparte. Lunea aceea a început ca oricare alta. Ianuarie era pe sfârșite, era foarte frig și încălzirea funcționa prost, dar și asta era normal, eram de-acum căliți, știam să ținem penelul între degetele amorțite, să ne dominăm pielea degerată și lipsită de sensibilitate, articulațiile atât de fragile ca păreau ouă gata să se spargă la prima mișcare. Mă duceam la cursuri cu mitene și încotoșmănată într-un șal de lână mare și gros ca o pătură, care-l făcea pe Jaime să glumească pe seama mea, îți mai lipsește doar o mansardă la Paris, fato, ce nasol, aspră e calea artei, dar, ca toți ceilalți, se bucura și el de temperatura din bar, un fel de saună tropicală în care blestematul cazan al clădirii își revărsa capricios toată căldura. În asemenea zile, tăria dată pe gât la plecarea devenea aproape o obligație, o

paranteză de confort ce echilibra frigul atroce din sălile de curs și cel doar cu puțin mai blând de pe stradă. Și acolo a început totul.

— Ce-ai zice să mergem să mâncăm undeva?

Jaime s-a uitat mai întâi la Marcos, apoi la mine. Stăteam toți trei la capătul unei mese mari, unde mai erau și alții, așa că nu m-am gândit că oferta se limita la noi doi, nici măcar că mă includea și pe mine, căci era o idee inedită. Niciodată nu ieșiserăm în oraș la masă împreună după cursuri.

— Don Aristóbulo mi-a trimis deja banii pe luna asta, bașca darul de Bobotează de la nașul meu. Asta înseamnă că sunt bogat. Dacă vă mulțumiți cu un hamburger, vă invit...

Don Aristóbulo era tatăl lui Jaime, al altor trei băieți și a încă patru fete, cărora nici gând să le plătească o școală la Madrid. Cu băieții era mai generos, dar la limită: Jaime n-avea niciodată un chior, deși era cel mai mic dintre ei. Asta nu părea să-l deranjeze prea mult, știa să se descurce, singura soluție era pesemne să studieze, era al șaselea din opt frați și, la nici o lună după venirea la Madrid, găsise deja doi elevi pe care-i medita la desen tehnic. Dacă nu vorbea bine de taica-său și se referea la el doar cu particula „don”, de parc-ar fi vorbit de un străin, asta era din alt motiv. Don Aristóbulo era judecător și lucrase ani în șir într-un Tribunal de Ordine Publică. Și asta tare-i plăcea fascistului de el, pot să vă jur, ne-a zis odată Jaime. O trimisese în judecată chiar pe fiica cea mai mare, pentru activități subversive, și-o condamnase la închisoare fără probleme, asta doar ca să-și proclame public integritatea și adeviziunea la Regim. Jaime nu l-a iertat niciodată pentru asta, deși disprețul pe care-l manifesta nu-l împiedica să trăiască pe spezele lui.

— Ei, mergem să mâncăm sau nu?

— Mergem, eu unul sunt de acord, a spus Marcos.

— Dar pe tine nu te invit, să fie clar, tu ești bogat, afurisitul... O invit doar pe Jose.

Nici n-am apucat să spun ceva, nu era nevoie.

— Ești cu mașina, nu-i așa? m-a întrebat Jaime în timp ce ieșeam din facultate. Perfect, mergem la Princesa, atunci. O lași în parcare și în felul asta sunt și eu la doi pași de casă.

Organiza totul, ca de obicei, însă nu-mi închipuiam până unde avea să ajungă în seara aceea cu aptitudinea lui de lider. Când am deschis mașina – un Ford Fiesta roșu cu două uși, caroserie fătoasă și motorul făcut praf, căci îl moștenisem de la mama, o șoferiță atât de proastă că vreo două companii de asigurări nu mai voiseră să aibă de-a face cu ea – Marcos s-a așezat în spate, cu toate că avea picioarele mult mai lungi decât Jaime, care s-a așezat lângă mine la fel de firesc. Amănuntul m-a făcut să zâmbesc, dar n-am zis nimic, printre altele pentru că îmi luasem carnetul de nici un an și condusul mă absorbea pe de-a-ntregul, mai cu seamă atunci când aveam martori. Deocamdată nu conduceam mult mai bine decât maica-mea, motorul se îneca de fiecare dată când urcam o pantă, dar am ajuns la Princesa fără probleme. Cu parcare a fost mai rău. Singurul loc liber era la nivelul trei, flancat de o camionetă așa de mare că-ți făcea frică și de un Mercedes nou-nouț care ocupase jumătate din locul liber.

— Vrei să parchezi eu? m-a întrebat Jaime când mașina din spate a început să claxoneze fără ca eu să mă fi decis încă ce să fac.

— Dacă nu te deranjează...

Am ieșit, el s-a urcat în locul meu. A reușit să manevreze într-un spațiu minim, a îndreptat mașina de câteva ori și a lăsat loc liber pe ambele laturi, astfel că a reușit să iasă pe stânga, iar Marcos pe dreapta, fără să atingă macar caroseria vecinilor.

— Trebuia să-mi închipui, am spus când mi-a restituit cheile.

— Ce?

— Că tu conduci foarte bine. Că e un lucru care ți se potrivește și-l faci foarte bine.

— Și nu e singurul, dragă, fii convinsă că nu e singurul, a început să râdă Marcos, luându-mă de braț ca să ieșim.

La Burger King nu se servea nici un fel de alcool, doar bere. După ce-am ales meniul cel mai ieftin, în ciuda protestelor lui, căci nu puteam să uit tradiționala penurie a fiului de judecător, am cerut o Coca-Cola, iar el s-a uitat

Avanpremieră editorială

Almudena Grandes

Castele de carton

la mine chiorâș.

— Nu-mi place berea, îmi pare rău, m-am scuzat eu.

— Vezi? ăsta e un lucru care nu ți se potrivește.

— Nu, e vorba doar de bere... Vreau să spun că alcoolul îmi place. Whisky, Cuba Libre, coniacul...

— Ești o tipă trăsnet, Jose, a spus atunci Marcos dintr-un foc, fără să-și aleagă cuvintele și privindu-mă drept în față, după ce până atunci nu scosese o vorba. Ești drăguță, deșteaptă, amuzantă, simpatică și ai talent. Ești cea mai bună, deși nu-ți place berea.

— Just – s-a uitat și Jaime la mine, dar cu o expresie diferită, zâmbitoare, ironică. De-aia te-am invitat. Și noi suntem niște tipi trasnet.

— Corect, a aprobat Marcos și am râs tustrei. Așteptați-mă un moment, mă duc la toaletă.

S-a ridicat și m-am uitat după el, l-am urmarit cu privirea până s-a făcut nevăzut pe culoarul din fund, era atât de frumos, avea un corp atât de perfect, de armonios, că n-aveam cum să nu-i admir trapezul impecabil al spatelui, proporția picioarelor în același timp puternice și zvelte, brațele delicate și expresive. De când îl cunoscușem, îl comparam în secret cu toate modelele masculine care îmi pozaseră la facultate, iar concluzia era că mi-ar fi plăcut să-l desenez, să-l pictez cu două aripi mari și albe, un scut și o spadă strălucitoare, ca pe un arhanghel furios și inocent, puternic, dar ignorându-și forța.

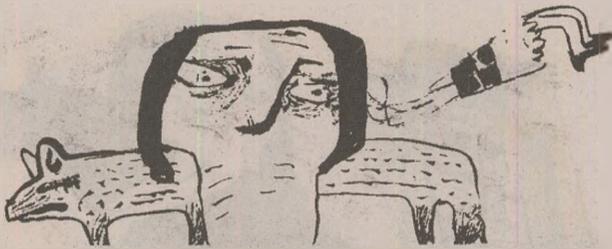
— Îți cam place, nu?

Glusul lui Jaime m-a făcut să tresar. Am întors capul și l-am văzut foarte aproape de mine, cu bărbia sprijinită într-o mână și o privire răutăcioasă. Mi-am calculat răspunsul. E adevărat că Marcos îmi placea, îmi plăcuse de când îl văzusem prima dată. Nu era dragoste, nici durere, nu fusese o străfulgerare ca o lumină care te orbește; era un sentiment bine definit, o atracție fizică pură și totuși nuanțată, la început limitată de tacerile lui, de capsula aceea impenetrabilă în care nu încapea decât el, amplificată mai apoi de admirație, de o invidie care era doar admirație, conștiința talentului care la el dădea pe dinafară iar mie-mi lipsea. Oricum, nu mi se paruse nimic grav. Nu disimulam, dar nici nu credeam ca e atât de vizibil. Întrebarea lui Jaime mi-a pus în mișcare instinctul elementar de autoprotecție, care mă făcea să răspund ca nu, ceea ce simțeam pentru Marcos nu era dragoste, nici durere, răspuns prin care credeam că nu risc nimic, că n-aveam ce pierde, nici ce câștiga, așa că am fost sinceră:

— Da, îmi place. E foarte frumos. Mi-ar plăcea să-l pictez.

Jaime a izbucnit în râs la marturisirea mea sinceră.

— Și el te place – a adăugat încet, pe un ton confidențial –, dar pentru că e atât de timid... n-ar ști de unde să înceapă. Așa că m-am hotărât să-i dau o mână de ajutor.

meridiane

— O mână de ajutor?

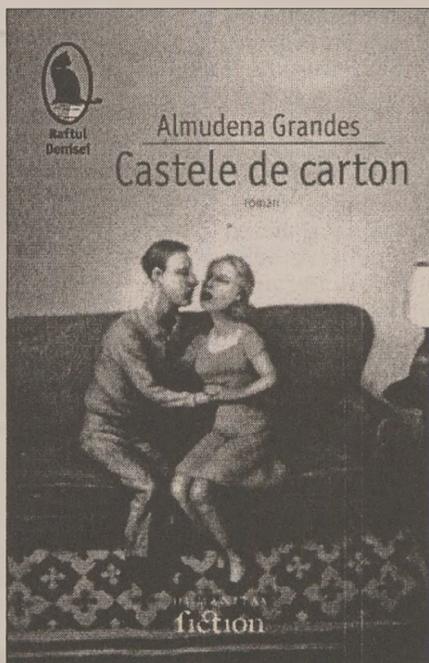
Atunci n-am priceput nimic. Aveam să pricep și mai puțin înainte de a înțelege totul dintr-un foc.

— Da, o să vezi — s-a întrerupt văzându-l pe Marcos care venea spre noi —, lasă-mă pe mine.

Numai că atunci am început să vorbim, nu mai știu cum, despre De Kooning, pe urmă Jaime a mai vrut un hamburger, a mai vrut și Marcos unul, și în timp ce mâncam ne-am apucat să ne forfecăm jumătate din colegii de an și discuția a devenit atât de familiară, atât de asemănătoare celor pe care le purtam zilnic la bar, încât vorbele lui Jaime, afirmația lui surprinzătoare, jumătate promisiune, jumătate amenințare, s-au topit treptat, s-au dezumflat ca un balon înțepat. Am ieșit din restaurant convinsă că ne vom lua la revedere și fiecare se va duce la casa lui, dar el m-a apucat de braț de cum am ajuns pe trotuar:

— Am acasă o ciocolată super, adusă de Miki din Maroc, și ieri, după ce-am încasat banii trimiși de Don Aristóbulo, mi-am cumpărat o sticlă de whisky, făcut la Segovia, dar tot whisky se cheamă că e... Cred că am chiar și gheață în frigider — s-a uitat întâi la Marcos, pe urmă la mine. Aveți un plan mai bun?

Jaime locuia foarte aproape de Piața Spaniei, pe o străduță care dădea în Cuesta de San Vicente. Taică-său, care o fi avut motivele lui să nu se încreadă nici un pic în el, ar fi preferat ca fiu-său să stea la un cămin bun, dar

argumentului disuasiv al prețului s-a adăugat existența unei camere libere în apartamentul închiriat de logodnicul uneia dintre surori. Băiatul era atât de studios și de responsabil că nici n-au apucat să conviețuiască o lună și jumătate: a luat un concurs și s-a lipit de un post în Murcia. Viitorul cumnat l-a înlocuit rapid cu un coleg de facultate, Joaquín, un sculptor asturian liniștit și retras. Împărțeau apartamentul cu proprietarul acestuia, Miki, etern student la Drept, care se ocupa cu vânzarea din ușă în ușă și dormea nopțile la iubită-sa.

— Așa că o duc ca în sânul lui Avram — a rezumat el situația în timp ce ne arăta casa, un apartament haotic situat într-o clădire arătoasă în care, firește, făcuse rost de camera cea mai mare. Mai ales că l-am convins pe traficant că dulapul în perete i se cuvenea lui...

Dormitorul lui Jaime era pe colț și avea două balcoane, mobilă puțină și obiecte multe, aranjate după un model surprinzător de strict. Stăpânul nu făcea curat, în schimb era un maniac al ordinii. Patul nu era făcut, dar nu erau haine pe jos, scrumierele erau murdare dar golite, cărțile n-aveau loc pe etajere, dar teancurile ce sprijineau pereții erau aranjate pe teme și autori. Pe o tablă foarte mare, sprijinită pe două șevalete, se găseau un pupitru, mai multe blocuri de desen așezate după mărime și trei cutii de carton cu câte trei sertare, din acelea în care se țin havanele. Acolo-și ținea creioanele, și avea extrem de multe, toate proaspăt ascuțite, unele atât de consumate că te și mirai cum de le putea mânuși cu degetele lui de plugar. Nu mai cunoscusem pe cineva care să aibă atâtea creioane și nici o ascuțitoare din acelea industriale, cu manivela și piulița de prins pe masă. Pânzele erau atent adunate lângă balconul care dădea spre răsărit, iar alături, pe o masă improvizată din lucruri adunate de la gunoi — suportul metalic al unei vechi mașini de cusut și o tablă formată dintr-un indicator stradal — erau borcanele cu pensule, peneluri, ulei de terebentină, dizolvanți, tuburile și borcanele cu vopsele, perfect aliniate. Marcos, care cunoștea casa, s-a dus direct acolo, a ales un tub de albastru ultramarin, numărul 07, din armata de soldați de plumb de pe partea dreaptă a mesei, s-a făcut că-l contemplă, apoi l-a pus pe partea stângă a mesei, printre peneluri și uleiul de terebentină. Jaime a reacționat imediat:

— Ce poți să mă enervezi, frumosule!

A luat tubul atât de repede c-ai fi zis că-l frige și l-a pus la locul lui, între alte două tuburi de albastru, produse de aceeași firmă, marcate 04 și 09.

— Ai văzut? E nebun, a spus Marcos după ce a râs pe săturate.

Jaime a făcut cât de cât patul, l-a acoperit cu o cvertură și s-a făcut că n-a auzit, după care ne-a spus:

— Așezați-vă aici, mă duc să caut pahare.

N-a zăbovit mult și a evaluat din pragul ușii situația: eu mă întinsesem pe pat, cu picioarele pe perete și spatele sprijinit de pernă. Marcos stătea pe partea opusă și frunzărea, țepăn, o revistă. Jaime i-a luat-o din mână și a pus-o la loc pe etajeră, după care a tras singurul scaun pe care-l avea ca să se așeze în fața noastră.

— M-am înșelat, nu e gheață.

— Nu contează, l-am consolatat și m-am apucat să tom whisky în pahare în timp ce el răsuca o țigară monumentală cu hașiș. Și pe-asta o făcea bine, al dracului de bine. Niciodată n-am mai fumat țigări ca acelea. Când am tras primul fum, parcă m-a lovit în cap un boxer profesionist.

— Maică-mă-sii! am exclamat.

— E bună, așa-i?

Jaime mi-a zâmbit de parcă ar fi vrut să-și toarne zâmbetul în ochii mei și să-l țină acolo, așa că am mai tras un fum înainte de a-i trece țigara lui Marcos.

— Mi se pare mie sau ești o vicioasă în toată regula, Jose?

— Nu te lua de ea, moșule, a spus Marcos, apoi i-a trecut-o lui Jaime.

— Nu se ia de mine.

Jaime a fumat, apoi mi-a trecut-o mie, am tras iarăși și înainte de a expira fumul i-am văzut ochii pironiți într-ai mei și atunci m-am gândit pentru prima dată că și el era dragut, în felul lui grosolan și țaranos, i-am găsit un șarm curios și profund în felul în care privea, aproape cu dulceață, nașpa, mi-am zis, m-am amețit, pe urmă a fumat Marcos și i-a trecut țigara lui Jaime, care continua

să mă fixeze. Așteptase să ia un fum înainte de a adauga:

— Sigur că nu, a fost un compliment. Ia-o, termin-o tu, mai fac una.

A doua a fost și mai reușită decât prima. Începeam să simt greutatea fumului, acea imponderabilitate cetoasă care-ți înmoaie pielea și mușchii, care-ți anulează dinții, unghiile de la mână și tălpile picioarelor, fumam și râdeam, spuneam prostii, le auzeam și le spuneam iarăși, le repetam, dar la un moment dat mi-am dat seama că ce se petrecea în seara aia, în camera lui Jaime, nu era ceva normal. Pe atunci eram o consumatoare frecventă, aproape experimentată, de hașiș. Fumasem de multe ori, în multe reuniuni, cu mulți oameni diferiți, niciodată o iarbă mai bună ca asta, dar totuși bună, uneori foarte bună, și niciodată nu simțisem așa ceva. Marcos, Jaime și eu fumam, beam, râdeam, o luam de la început și era ca și cum am fi învățat să împărțăm ceva, ca și cum toți trei am fi acceptat în același timp o legătură reciprocă, profundă și invizibilă, care ne transforma în victime obligate în același timp la o armonie specială, o singură persoană cu trei corpuri, trei capete, trei perechi de brațe și picioare. Fiecare mișcare a noastră, fiecare cuvânt, fiecare gest parcă era sincronizat, calculat, integrat într-o secvență perfectă care n-apucase să aiba un început și n-avea să ajungă niciodată la final. Hașișul nu produce halucinații, știam asta, totuși simțeam ca niciodată nu fusesem singură, că n-am să mai fiu niciodată singură, pentru că viața asta însemna, doar asta: să fumez și să beau, să râd cu Jaime și cu Marcos, dintotdeauna, pentru totdeauna. Eram amețită bine, pluteam dar eram trează, și mai ales eram mulțumită, foarte mulțumită. Atunci când Jaime s-a ridicat de pe scaun și s-a uitat la mine cu sprâncenele arcuite, a început să-mi fie dor de el. Nu eram sigură că doream să plece, dar nici n-am făcut ceva ș-a-l rețin.

— Va las un pic singuri... trebuie sa... În fine — a început să râdă. Marcos a râs și el, m-am molipsit și eu —, am ceva de făcut.

Ușa s-a închis și noi tot mai râdeam. Apoi Marcos m-a privit, mi-a zâmbit și s-a repezit la mine. Ce bine, mi-am spus, ce bine, în timp ce ne sarutam, ne mângâiam și ne dezbracam cu gesturi stângace, inefficiente și incurcate din cauza amefelii produse de drog, totul avansa încet, pluteam, aveam capul plin de fum și ne încurcam în mâncăci, nasturi și fermoare, dar n-avea importanța. Îmi plăcea atât de mult să mă sarut cu Marcos, să-l mângâi, să-l dezbrac, să-i simt buzele, mâinile, degetele, tot corpul lipit de al meu, ce bine... Până ce a fost clar că nu era așa, ceva nu mergea deloc bine. Niciodată în viața nu m-am dezmeticit atât de rapid.

Nu pot spune că Marcos mă decepționa, căci era la fel de frumos pe cât speram, poate și mai mult. Avea pielea netedă, strălucitoare, fină, fără alunițe, cicatrici sau asperități, picioarele lungi și puternice, mușchii exact cum trebuie, nici ascunși nici prea evidente, brațele armonioase, mâinile lungi, elegante, fine ca mânușile cele mai fine — și-atât. Atât și nimic mai mult. Iubitul meu era frumos ca un arhanghel. Și tot atât de inofensiv.

Cu sexul nu aveam la fel de multa experiență cum aveam cu hașișul, și toată se putea evalua în termeni cantitativi, căci de calitate, ca să spun drept, nu prea fusese vorba. N-avusesem decât doi iubiti, unul la șaptesprezece ani, de scurtă durată, celălalt un an mai târziu, și acela tot foarte puțin, iar eu îi părăsisem pe ambii. Îi alesesem prost, era doar vina mea, așa că trebuia să caut mai departe, ceea ce chiar și făceam, acumulam amănți de o noapte, de două după-amieze, de un weekend, niciodată mai mult. Uneori mă speria lipsa mea de constanță, incapacitatea mea de a mă angaja într-o relație serioasă, intensă, adevărată, cu oricare din băieții aia care păreau atât de deștepti, de amuzanți și ingenioși cât timp îi vedeam la bar și atât de insignifianți după-aia, alteori nu mi făceam probleme. Când îi cunoscusem pe Marcos și pe Jaime mă găseam într-o etapă de indiferență sentimentală, în care n-aveam nevoie de nimeni, nu mă interesa decât să pictez și să mă distrez, totuși, seara aceea fusese altfel. Îl admiram pe Marcos, fumam mult și am simțit că-l iubeam.

Prezentare și traducere de
Cornelia RĂDULESCU

După o jumătate de secol

Hispaniștii, care au parcurs teritoriul ficțiunii ce perpetuează prin limba imperiul de altădată, generează o dilemă în conștiința cititorilor pasionați: unii susțin că din America Latină vine tumultuos al doilea val de mari prozatori (Federico Andahazi, Antonio Skarmetta, José Carlos Somoza, ca să-i amintesc pe cei traduși recent în românește), alții cred că este prima oară când Spania concurează de la egal la egal și depășește în cursa marii literaturi continentul sud-american, prin originalitatea unui Javier Marias sau Enrique Villa-Matas.

Fericită dilemă pentru cititori, de vreme ce, iată, editurile ne răsfață aproape simultan cu o nouă traducere a singurului roman al scriitorului mexican de la care începe realismul magic (Juan Rulfo, *Pedro Pedro Páramo*, Editura RAO, 2006, traducere de Ileana Scipione, în colecția „Opere XX”) și cu prima traducere a unei scriitoare extraordinare din Columbia, căreia opera lui Márquez și cartelul drogurilor de la Medellín nu i-au epuizat resurse și notorietate: Laura Restrepo are legătură și cu literatura și cu gherilele.

Ultimul ei roman, *Delir*, considerat cel mai bun din tot ce a scris până acum, apare la Humanitas, în colecția „Raftul Denisei”, tradus de Gabriela Ionescu. Romanul, distins cu un prestigios premiu spaniol, Alfaguara (2004), și cu altul italian, Grinzane Cavour pentru literatură străină (2006), i-a obligat la elogii pe scriitorii care au înnobit Nobelul cu talentul lor uriaș: Gabriel García Márquez și José Saramago.

La distanța unei jumătăți de secol, cele două romane – *Pedro Páramo* (1955) și *Delir* (2004) – probează două lecții magistrale de ficțiune. Cei doi autori și-au șlefuit talentul fabulos de povestitori, învățând tot ce se putea de la predecesori, și abia după aceea și-au cizelat propriul stil. Juan Rulfo făcea o mărturisire (plasată de traducătoare ca motto al prefetei), care poate fi citită ambiguu atât ca imensă umilință, cât și ca orgoliu suprem: „Singurul meu merit este acela de a fi uitat cum scriu scriitorii”. Parafrazându-l, am putea afirma că Laura Restrepo are meritul de a fi uitat formula prodigioasă a realismului magic.

Prezența Purgatoriului

Puține biografii de scriitori produc tulburarea pe care o stârnește destinul Juan Rulfo, care și-a trăit prima copilărie ca șir al mai multor tragedii: uciderea tatălui, moartea mamei în urma unei boli, asasinarea mai multor rude. Prima sa experiență fundamentală, de care nu se va mai putea desprinde niciodată, este singurătatea absolută a ființei în fața morții. Nici o altă trăire nu suportă comparație cu asta, nimic nu va putea lecui trauma: nici scrisul, nici măcar neobișnuita iubire pentru o fată de 13 ani a cărei creștere o așteaptă răbdător pentru a o lua de soție, nici viața de familie, nici fiii pe care îi are.

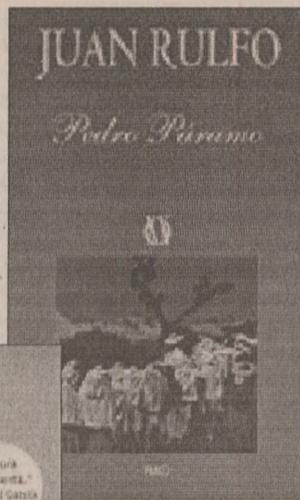
Cei morți îi rămân mereu pe aproape, un simț neobișnuit le face prezența perceptibilă. Și o asemenea conviețuire face din viața și creația lui Juan Rulfo o cumplită încercare. Mi-l imaginez trăind cu conștiința că între lumea lui și lumea de dincolo ușa este întredeschisă și este înzestrat cu darul sau sensibilitatea de a-i percepe mișcările. Un întreg trecut plin de violență și de sânge, cu Revoluția și Cristiada, își trimite spre el istoriile, ororile și fantomele.

Un volum de povestiri din 1953, *Câmpia în flăcări*, precede romanul-capodopera *Pedro Páramo* (1955). La decenii după James Joyce, Virginia Woolf și William Faulkner, romanul cunoaște încă o inovație, mai tulburătoare decât virtuozitatea analizei psihologice. Cei trei mari autori din spațiul anglo-saxon au spulberat granița între viața exterioară și interioritatea personajelor. Juan Rulfo fluidizează altă graniță a ficțiunii, între lumea de aici și lumea de dincolo.

Pedro Páramo produce o experiență de lectură cutremurătoare: citești despre călătoria de întoarcere a eroului în satul mamei sale pentru a-i respecta ultima dorință, descoperi o așezare misterioasă, sub semnul întunericii și al vocilor, târziu începi să înțelegi, deși mereu simți tentația să nu crezi, că în satul Comala prezența

Cronica traducerilor

Realismul magic și lumea de dincolo

celor vii și glasurile morților nu se pot deosebi cu ușurință, tot așa cum nu se pot distinge ziua de noapte.

Romanul se conformează unui ritual al trecerii. Există o călăuză care îl conduce pe Juan Preciado până în Comala, apar mai mulți „inițiatori” care îl familiarizează treptat cu altă stare a lucrurilor, se aud vocile spunând fiecare o frântură de istorie, din aglomerarea atâtor frânturi se recompun întâmplări și destine, apare ca într-un mozaic viața unui întreg sat, peste care stăpânește umbra lui Pedro Páramo, cel aducător de nenorociri și supus el însuși nefericirii fără leac.

Poate că intensitatea experiențelor vine din cele două straturi ale sacralului religios, cel străvechi, dinaintea creștinării, și cel pe care l-a adus creștinismul catolic. *Pedro Páramo* trimite la *Divina Comedie* a lui Dante, dar și la un fond de legende și mituri ale unei lumi din care au rămas prea puține relicve. La o jumătate de secol de la publicare, produce tot un șoc asupra cititorului nepregătit. Asupra iubitorilor de proza latino-americană va avea un impact de altă natură, lectura echivalând cu un pelerinaj spre matricea realismului magic.

Coborârea în Infern

Laura Restrepo are o biografie altfel relevantă pentru lumea sud-americană și, probabil, pentru

condiția femeii, sortită luptei. Nascută la Bogota, în 1952, studiază literatura și filosofia, cu un masterat în științe politice, renunță la cariera universitară ca să intre în politică, se implică într-o acțiune de mediere între guvern și gherila M-19, trăiește mulți ani în exil: Spania, Argentina, Mexic. Revine în țară în 1989, după depunerea armelor de către gherila M-19, și se dedică scrisului: *Isla de pasión* (1989), *El leopardo al sol* (1993), *Dulce compañía* (1997) – Premiul France Culture pentru cea mai bună carte străină în 1998, *La novia oscura* (1999) și *Delirio* (2004).

Delir este romanul unei scriitoare care a absorbit până la nivel infratextual tehnicile introspecției, inovațiile aduse prozei de analiza de clasicii modernității (monologul interior joycean, alternanța vocilor în spiritul Virginiei Woolf, balansul faulknerian al timpurilor și al naratorilor). Scriitoarea parcă s-ar împotrivi fascinației pe care o exercita pentru toți autorii sud-americani realismul magic. Din zestrea fabuloasă adunată de o generație stralucită de romancieri vin tema singurătății ca bun comun transmis membrilor unei familii în trei generații, forța uluitoare a personajelor feminine, darul clarviziunii ce înspăimântă, sentimentul dannării.

Dar tot de aici pornește ambiția diferențierii: Laura Restrepo se sustrage capcanei pe care o constituie realismul magic, refuzând reluarea cu succes a experimentului, după cum o dovedesc cărțile fermecătoare ale Isabellei Allende. Cu riscul eșecului, caută alta cale a ficțiunii, reușește să o găsească și să și-o adjudece, confirmând încă o dată miraculoasa forță a acestui continent de a naște mari scriitori.

Delir se citește pe nerăsuflăte, în ciuda unei complicate structuri narative. De la primele pagini, cititorul pica în plasa celor trei fire epice, depănate și răsucite de mai multe voci. Mai întâi profesorul Aguilar povesteste despre întoarcerea dintr-o scurta călătorie, ca început al unui periplu halucinant: soția sa Agustina se află într-o camera de hotel, cu mințile rătăcite, și el trebuie să coboare în infernul nebuniei, să străbată culoarele coșmarului ca să o poată aduce înapoi, în viața și iubirea împartășite.

Aguilar are de aflat ce anume a declanșat demența Agustinei, investigația lui recuperează istoria unei copilării și a unei familii ce aparține aristocrației locului. Firul epic se despica în alte firușoare și firicele narative din care se întretes câteva istorii: istoria surorii care încearcă să își apere fratele mai mic și recursul la magie, istoria unui triunghi aproape incestuos, povestea fiilor supuși unei riscante educații virile și a umarilor ei catastrofale. Reversul poveștii îl dezvăluie altă istorie ce îl are ca narator pe Midas McAllister, primul iubit al Agustinei: drogurile și corupția ca sursă a averilor fabuloase, lanțul de complici (politicieni, aristocrați, agenți americani) cu marii traficanți, Bogota cu baruri și cluburi, ambițiile de toate felurile vizând scara socială, amestecul de mentalități și de coduri ce reglează relațiile umane. Într-un cuvânt, un paienjenis din pânzele și itele caruia trebuie să-și descâlcească Agustina adevărurile despre familia și viața ei.

Fundalul îl compune povestea bunicilor Agustinei, viețile celor două surori, Elena și Sofi, pasiunea muzicii și a iubirii. Un trecut bântuit și el de pierderea lucidității, de rătăcirii prin meandrele trecutului, de misterele unor apariții și dispariții, de o realitate onirică luând în stăpânire cotidianul. Romanul este construit astfel prin alternanța timpurilor: timpul mitic al bunicilor și timpul devenit istoria părinților și prezentul imediat al nebuniei pe care o au de înfruntat Agustina și Aguilar.

Secretul arhitecturii narative se vede abia în final: periplul lui Aguilar prin labirintul nebuniei în care s-a rătăcit femeia iubită este coborârea în Infern pentru a o readuce din lumea umbrelor. Infernul se află aproape, o sugerează Laura Restrepo, o mică fisura este suficientă ca să acapareze o singură ființă, apoi pe cei apropiați, și treptat lumea întreagă.

La distanța de jumătate de secol după ce Juan Rulfo a descris Purgatoriul sufletelor fără odihnă, Laura Restrepo explorează Infernul pe care îl alcătuiesc memoria și nebunia. Iată că scriitorii Americii Latine se încumeta pe caile umblate cândva de Virgiliu și Dante. Noua, cititorilor, ne rămâne speranța unui al treilea tarâm, spre care vom precede, poate, cândva pe calea altei ficțiuni.

Elisabeta LĂSCONI

meridiane

În derivă

● Germanul Jens Rehn (1918-1983), a fost ofițer de marina în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și a comandat un submarin torpilat de Aliați în 1943. Prin anii '50 a scris două romane, uitate pînă de curînd, cînd compatrioții lui l-au redescoperit ca pe un scriitor al mării de talia lui Joseph Conrad. De un succes apreciabil s-a bucurat în special reeditarea romanului *Nimic în zare*, a cărui acțiune se petrece în 1943, în Atlanticul de Nord, pe o barcă de salvare în derivă. Cele două personaje pe care soarta le-a alăturat în barcă sînt un american salvat din catastrofa unui distrugător și un neamț supraviețuitor de pe un submarin explodat. Foștii inamici se află într-o situație limită, ce se va sfîrși tragic: americanul rînit la braț va muri din cauza cangrenei, iar neamțul va sfîrși la cîteva zile după el, de epuizare și deshidratare. Cele două personaje își confruntă destinul cu o resemnare aproape metafizică, pierduți pe mare sub cerul enigmatic și vorbind despre absurditatea războiului. Stilul laconic, forța preciziei și a simplității, evitarea oricărui patos, descrierea cerului enigmatic și a mării indiferente la suferință, dau prozei o dimensiune suprarealistă și fantastică, mult mai apreciată de critica de azi decît de aceea din anii '50, încă proaspăt marcată de război.

Biografia unui gentleman

● Cu o frumusețe masculină clasică, o fire interiorizată și un talent actoricesc ieșit din comun,

Gregory Peck (1916-2003)

a domnit la Hollywood peste o jumătate de secol. Format în teatru, a debutat în rolul unui soldat rus, înainte de a aborda toate genurile de personaje în filme regizate de nume mari, precum Vidor, Hitchcock,

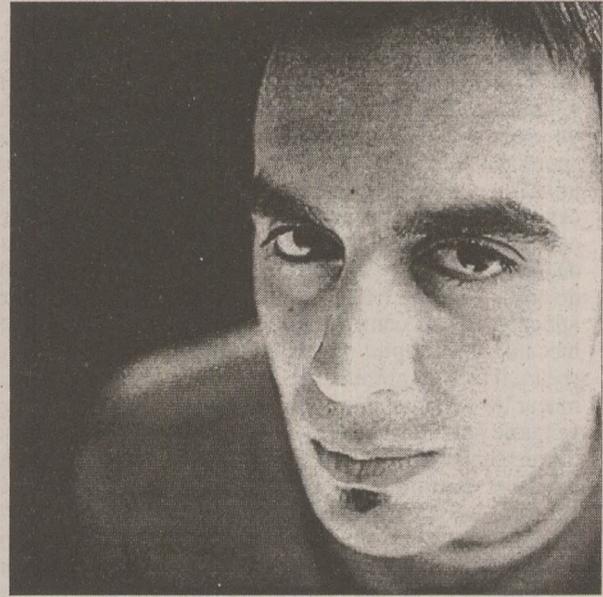
Minnelli, Huston ș.a. Democrat convins, angajat în lupta antirasistă, actorul a rămas fidel idealurilor sale pînă la sfîrșit. Biografia *Gregory Peck* scrisa de jurnalistul american Michel Senna urmărește viața și cariera acestui gentleman al vîrstei de aur a celebrelor studiouri, un om care n-avea nevoie de publicitate agresivă pentru a fi iubit de public.

Roman negru despre mediul universitar

● Romancierul și universitarul Pierre Christin a publicat recent la Ed. Métailié romanul *Petits crimes contre les humanités* în care imaginează o intrigă polițistă comică și crudă în mediul universitar francez, pe care-l cunoaște atît de bine. Eroul e un normalian strălucit, cu masterat și doctorand, care încearcă să găsească un post la o Facultate de Litere. Pe fondul crimelor, plagiatelor, luptelor pentru putere, el confruntă realitatea din învățămîntul superior umanistic din Franța: clădiri neglijate, ură între „mandarinii” din același domeniu, lovituri sub centură între colegi, goană după subvenții, burse, publicații și participări la congrese. Cu un umor à la David Lodge, Christin folosește prilejul de a vorbi „pe bune” despre situația tristă a facultăților umanistice și despre tinerii ajunși să studieze acolo, fiindcă, majoritatea, nu au fost acceptați în alta parte. Romanul feroce și ilariant e considerat de „Le Nouvel Observateur”, „mai eficace decît comunicatele sindicale” și mai convingător decît reportajele apărute în presă despre problemele absolvenților în căutare de lucru și ale studenților dezorientați.

Londostani

● După studii de sociologie și științe politice la Cambridge, absolvite cu rezultate optime, britanicul de origine indiană Gutam Malkani a fost angajat în 1997 la „Financial Times”, întîi ca stagiar și apoi ca reporter la Londra și Washington. Calitățile sale de jurnalist au fost atît de apreciate, încît la începutul lui 2005 a fost promovat redactor șef al publicației. Dar succesul său în carieră nu s-a redus la atît. În luna mai anul acesta, Gutam Malkani a debutat cu un roman, *Londostani*, care a atras atenția criticii și, de două luni de cînd a apărut în librării, e căutat mai ales de tineri. Deși se încadrează în tipul de „roman etnic” – o modă literară pomită din S.U.A. și care s-a extins repede pe bătrînul continent unde emigranții scriu despre comunitățile în care trăiesc, la periferia marilor orașe – *Londostani* n-are nimic de a face cu stereotipurile întîlnite la musulmanii, asiaticii și africanii ce-și povestesc dificultățile de integrare și căutarea identității într-o lume ostilă. Într-o cronică publicată în „New Statesman” din Londra, Gutam Malkani e comparat cu Irvine Walsh, autorul lui *Trainspotting* și e apreciat în mod special limbajul celor patru protagoniști, care trăiesc în comunitatea indopakistaneză din cartierul Hounslow de la periferia vestică a Londrei. Felul cum se exprimă acești tineri, într-un amestec bogat, vibrant și expresiv de argou, texte rap americane, prescurtări de SMS, cuvinte din hindi și pendjabi dă autenticitate și originalitate romanului care are ca temă violența bandelor de adolescenți și explorează subtil contradicțiile și complexitatea relațiilor între comunitățile de negri și indieni din Anglia. Nu e vorba doar de tensiunile între grupuri de culturi și religii diferite,

ci și între coreligionari cu idei opuse ce-și inventează propria lume, un amestec de cultura urbană modernă, tradiție alterată și ambiții occidentale. Descriind prin intermediul personajelor sale această lume de emigranți din Hounslow, Gutam Malkani o vede dinăuntru, cu afecțiune, dar nu ezită să-i pună în lumină și aspectele deloc idilice și deconcertante. Atît prin subiect cît și prin stil, *Londostani* e considerat de cronicarul de la „New Statesman” un debut foarte promițător.

Învîrtind în „melting-pot”

● Ultimul roman semnat de Anne Tyler, *Digging to America*, a devenit la puțin timp după apariție best-sellerul acestei veri. Întîmplarea a făcut ca el să fie lansat în plină criză internațională în jurul programului nuclear al Iranului, iar protagoniștii cărții sînt două familii din Baltimore, una de americani get-beget și alta de imigranți de origine iraniană. Prin intermediul lor, scriitoarea pune subiacent problema identității americane („ce înseamnă un adevărat american?”). O întrebare ce are ecou puternic în plină dezbateră asupra imigrației, de ambele părți ale Atlanticului, și în contextul „socului civilizațiilor”. Castingul americano-iranian al Annei Tyler n-a fost premeditat oportunist: soțul ei a fost un psihiatru și scriitor de origine

iraniană, așa că romanciera cunoaște bine diferențele culturale și dificultatea de a le trăi într-o țară ce încearcă să le topească într-un „melting-pot”. Aceste diferențe sînt subtil relevante prin comportamentul a două cupluri prietene în aceeași situație: soții Donaldson și soții Yazdan au adoptat fiecare cîte o fetiță coreeană. Primii au decis să păstreze prenumele coreean al copilului, pe care-l vor crește după regulile corectitudinii politice. Al doilea cuplu va da bebelușului un prenume american și-i vor inculca mentalitatea țării de adopție în care ei înșiși nu se simt pe deplin admisi. Anne Tyler a declarat în „Washington Post” că speră ca, în aceste vremuri amenințătoare romanul ei să îndemne la meditație și toleranță.

Cărțile copilăriei

● Din izolarea în care trăiește de aproape o jumătate de secol, într-o fostă casă parohială de pe valea Chevreusei, Michel Tournier e din nou prezent în librăriile franceze, de data aceasta cu un text despre lecturile copilăriei lui și felul cum aceste cărți ale vîrstei fragede ne marchează pe viață: *Les Vertes lectures* (Ed. Flammarion). Scriitorul acum în vîrstă de 82 de ani – a cărui operă de ficțiune e

aproape în întregime tradusă la noi – nota încă din 1977 în volumul de eseuri *Le Vent Paraclet* (*Vîntul Duh*): „Cred că lecturile copilăriei constituie pentru fiecare dintre noi un fond intangibil, o bază inatacabilă pe care ne-am construit, mai mult decît cultura și judecata literară, sensibilitatea și mitologia personală”. Autorii așa-numiți „pentru copii și tineret” sînt pentru Michel Tournier scriitorii în toată puterea cuvîntului. În *Lecturile fragede* el îi evoca pe Karl May, Jules Verne, Jack London, Rudyard Kipling și alții, cărora le datorează intrarea în viață, înțelegerea lumii și chiar formarea lui ca scriitor. Din acest punct de vedere, mărturisește că marele roman al existenței sale a fost *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia* de Selma Lagerlöf, prin intermediul caruia a descoperit cum se pot amesteca magia și cunoașterea, cum se poate pune fantasticul (Nils se micșorează pentru a putea călători pe spatele unei gîște) în slujba descoperirii lumii (peisajele și animalele țării sale). Cărțile pentru copii disimulează și aspecte negre ale vieții – de pilda încercările grele la care e supusă Alice în „ara minunilor, realismul social din romanele lui Dickens sau chiar din *Averea lui Gaspard* a contesei de Ségur. Autorul *Meteorilor* aduce un omagiu marilor povestitori și nu se sfiește să spună că *Vineri sau viața sălbatică* (versiunea pentru copii și adolescenți a romanului ce i-a adus Premiul Academiei Franceze în 1967 – *Vineri sau limburile Pacificului*) e capodopera lui, fiindcă a simplificat și clarificat povestirea. Afirmatie provocatoare, de vreme ce criticii sînt unanimi în a recunoaște că, dintre romane, *Regele Arinilor*, și dintre eseuri, *Vîntul Duh* sînt cele mai valoroase cărți ale lui Michel Tournier.

literatură

Sunt în continuare interesată de orice formă de poezie. Admit fără crâcnire poemele largi, consistente, masive, dar și pe cele silabisite într-o așezare filiformă pe verticală, fiecare vers reducându-se la dimensiunile unui singur cuvânt, și acesta de preferință cel mai scurt cu puțință, vreo conjuncție coordonatoare copulativă ori vreo prepoziție lăsată stingeră în spațiu și nemaîservind pe nimeni și nimic dintre cei și cele pentru care a fost inventată, a le/a-i fi de ajutor. Pentru cele câteva cuvinte ale poemului, poetul strică bunătate de hârtie scumpă. Manuscrisul va fi compus din o mulțime de coli, lăsând pe fiecare atâta spațiu alb ca laptele că teapucă ameteala când vezi poemul doar cât o musculiță înecată. Este dreptul autorului să scrie cum îl taie capul și cum îi face lui plăcere, neconstrâns de nici o regulă, nici măcar de punctuație ori de majuscule. Cei ce își clădesc versurile pe latul paginii, în rânduri care nu se mai sfârșesc, fiecare vers riscând să se reverse peste marginea din dreapta a colii și continuându-și discursul până pe la mijlocul versului următor, sunt și mai de speriat. Că nu se mai înțelege om cu personaă, că omul de rând, naiv și de bună credință se leapadă de citit, convins că „maestrul” a înnebunit, ori a scris cu intenția clară de a-l înnebuni pe el. Dragi colaboratori, mesajul meu către voi ar fi să vă reveniți în fire și să vă însușiți regulile de punctuație, să nu riscați să rămâneți necitiți din motive de disconfort la lectură. Rețineți că pentru a scrie texte superbe, fără punctuație, vă trebuie o măiestrie în plus pe care v-o apropiați printr-un exercițiu mai îndelungat decât pentru a scrie sonet! Pe vremea cenzurii, e drept că se folosea mai mereu și cu succes scrisul fără punctuație, cu scopul de a-l pune în dificultate pe cenzor, care nu trebuia să vadă în text șopârlele. Cititorul se specializase în a citi corect astfel de texte și să jubileze când constata că cenzorului îi mai scapau aluzii periculoase și mesaje politice, care-și atingeau astfel țintele. Dar și atunci, ne-am dat curând seama că uneori se făceau lucrurile cu voie de la poliție, cu scopul de a ne mai micșora presiunea psihică și riscul de a exploda periculos în alte forme de protest adevărat se mai atenua. Scriind în ziua de azi texte fără punctuație, stimăm mai ales tineri poeți ce n-ați trecut prin totalitarism și nici n-ați făcut pușcărie pentru idealul vostru, începeți, cât nu e prea târziu, să vă cultivați gustul pentru ordine, armonie și respect pentru regulile gramaticii, care nu s-o fi inventat din negura vremurilor doar de florile mărului. Renunțați de bună voie la babilonii, ca să nu rămâneți singuri, ca să aveți cititori care să vă iubească și care să vă caute, la ceasul gloriei voastre, pentru o îmbrățișare și un autograf pe cărțile voastre de succes din viitor. Stimată Medeea Iancu, studentă la Facultatea de Filosofie din Craiova, care scrieți de pe la 14 ani poezie și proză, și v-ați remarcat la Concursurile naționale de creație literară, din 2000 până astăzi, la Târgoviște, Herculane, Tg. Jiu, Rm. Vâlcea, redactoră la revista *Universitaria*, Craiova, membră a cnaclului *Columna* și cu o colaborare în *Adevărul literar și artistic*, ne trimiteți două din poemele dumneavoastră

Constanța Buzea

POST-RESTANT

cu intenția de a vi le publica, dacă, firește, considerăm și noi, cum complicat vă exprimați, „că împlinesc caracterul literar necesar”. Ne-ar fi plăcut să citim, în loc de *împlinesc caracterul*, mai bine *ating nivelul*. Sper că ne înțelegeți. Și ar mai fi un lucru de spus. În beneficiul confortului nostru la lectură, pentru data viitoare când ne veți mai trimite mesaje pe mail, vă rugăm să vă puneți mașinaria la treabă până la capăt, ca să ne ajungă sub ochi textele dumneavoastră cu semnele diacritice la locul lor. Pentru că se poate acest lucru și la Dumneavoastră cum și la alții, dacă vă dați numai puțin interesul. Vă vom transcrie mai jos amândouă poemele, însă exact așa cum ni le-ați oferit, adică fără diacritice și fără punctuație. Vă recomandăm mult calm și o lectură a lor cu glas tare, ca să vedeți ce aiurea sună. De ce n-ați prevăzut, un lucru de bun simț, de altfel, că nu suntem obligați să facem noi, redactorii, traduceri din româna deficitară a computerului în româna noastră cea de toate zilele, ca să vă receptăm mesajul liric. Primul text se intitulează *time transfixed*: „eram ca-ntr-o listening room, ma înțelegi nu? ca un mar grozav de verde/ sfidând între bleumarin și galben/ asta mi-era celula, ziceam cladisem bine trapta/ o singura fereastră fara usi nu exista usi monada mea era solida/ ca un pieptan ca un pamatuf de obraz ca un pahar ca un chibrit/ dar mai ales ca o oglinda aveam ochelari de apropiere sa cuprind/ ignoranta, doamne time transfixed/ unu fara un sfert aproape masor bine tradarea cu ochiul/ ceci el cela libertatea mi-o regasesc nimic nu-mi tulbura/ mersul este o trecere static catre mine./ doar o fereastră ca o listening room.” Cel de-al doilea text are un titlu lung de tot: *subglacial outlooc transfixed sau o des-facere a picturalului in cotidian*: „monada este o inchidere care deschide/ asa a facut negruta cand soarelece o privea sired din cutia pandorei/ cheia era limita care limita sfaturile ramasesera ca othreatened murderer/ usa este intre-deschisa intra victoria/ soarele mov murdar/ laptele imbratisaza podelele arta conversatiei este regretul ne situam/ pe

spinarea unei broaste testoase uriase calatorim des-fac ziarul/ un evadat ma priveste dintre randuri lucrurile devin sed cu o colivie pe genunchi sau/eurile mele clipesc mirate de o parte si de alta cortinele se odihnesc/ 21 sunt precum golconde fiinta se imparte in categorii ferestre si usi/ nu ne uitam niciodata sanii sau spatele eului pe care il zarim in oglinda.” Am devenit suspicioși, stimată colaboratoare, și vă vedem și unde nu există neaparat. nodurile în papură. De pildă scăparea, ori șiretenia, ori ce altceva, poate?, din formula dumneavoastră de final, pe care o transcriem intocmai: „Cu tot respectul de care dau dovadă”, care poate să însemne fie *Cu tot respectul de care sunt în stare*, fie *Cu tot respectul de care pot eu să dau dovadă de obicei*. Acestea fiind spuse, înem sa vă asigurăm că n-avem absolut nici un ghinpe împotriva textelor dumneavoastră. Ele suna mizerabil în limba computerului. Sperăm să nu va oripilăm cu propunerea noastră desuetă de a ne scrie de-acum înainte, cu puțin efort, desigur, dar merita să încercați. Ar fi să vă reveniți la sentimente mai bune și în direcția punctuației, care n-a fost inventată ca s-o ignore tocmai poezii din ziua de azi. Am putut deduce, și în condițiile vitrege pe care ni le-ați oferit fără milă, că aveți talent și că nu e bine să riscați punând la încercare răbdarea cititorilor. (Medeea Iancu, Craiova) ■

calendar

- 21.08.1723 - a murit *Dimitrie Cantemir* (n. 1673)
- 21.08.1925 - s-a născut *Toma Caragiu* (m. 1977)
- 21.08.1933 - s-a născut *Constantin Mohanu*
- 21.08.1934 - s-a născut *Elvira Sorohan*
- 21.08.1941 - s-a născut *Anton Grecu*
- 21.08.1947 - s-a născut *Ioana Diaconescu*
- 21.08.1972 - a murit *Nichifor Crainic* (n. 1889)
- 21.08.1982 - a murit *Dorina Rădulescu* (n. 1909)
- 21.08.1990 - a murit *Al. Cerna-Rădulescu* (n. 1920)
- 21.08.1991 - a murit *Eugen Jebeleanu* (n. 1911)

- 22.08.1890 - a murit *Vasile Alecsandri* (n. 1818)
- 22.08.1917 - s-a născut *Al. Piru* (m. 1993)
- 22.08.1921 - s-a născut *Alexandru Popescu*
- 22.08.1939 - s-a născut *Ion Beldeanu*
- 22.08.1959 - a murit *D. Iov* (n. 1888)
- 22.08.1981 - a murit *Sașa Pană* (n. 1902)
- 22.08.1999 - a murit *Tudor Popescu* (n. 1930)

- 23.08.1924 - s-a născut *Paul Everac*
- 23.08.1934 - s-a născut *Corneliu Ștefanache*
- 23.08.1938 - s-a născut *Dușan Petrovici*
- 23.08.1948 - s-a născut *Andrei Pleșu*
- 23.08.1973 - a murit *George Cuibuș* (n. 1923)
- 23.08.1986 - a murit *Ion Cîpoțel* (n. 1892)

- 24.08.1820 - a murit *Ioan Budai-Deleanu* (n. 1760)
- 24.08.1868 - a murit *C. Negruzi* (n. 1808)
- 24.08.1872 - s-a născut *Raicu Ionescu-Rion* (m. 1895)
- 24.08.1927 - s-a născut *B. Elvin*
- 24.08.1943 - s-a născut *Mircea Iorgulescu*
- 24.08.1980 - a murit *Alec. Duma* (n. 1913)
- 24.08.1988 - a murit *Ecaterina Săndulescu* (n. 1904)

- 25.08.1902 - s-a născut *Camil Baltazar* (m. 1977)
- 25.08.1907 - a murit *B.P. Hasdeu* (n. 1838)
- 25.08.1935 - s-a născut *Mihai Sabin* (m. 1975)
- 25.08.1940 - s-a născut *Mihai Pelin*
- 25.08.1952 - a murit *Tiberiu Crudu* (n. 1882)
- 25.08.1975 - a murit *Romulus Dianu* (n. 1905)
- 25.08.1977 - a murit *Kós Károly* (n. 1883)

- 26.08.1881 - s-a născut *Panait Cerna* (m. 1913)
- 26.08.1946 - a murit *Livia Maiorescu-Dymysza* (n. 1863)
- 26.08.1953 - s-a născut *Ion Simuț*
- 26.08.1991 - a murit *Nicolae Smeureanu* (n. 1923)

- 27.08.1897 - s-a născut *Tomcsa Sándor* (m. 1963)
- 27.08.1917 - a murit *Ion Grămadă* (n. 1886)
- 27.08.1917 - a murit *Anton Naum* (n. 1829)
- 27.08.1918 - s-a născut *Leon Levițchi* (m. 1991)
- 27.08.1924 - s-a născut *Mariana Dumitrescu* (m. 1967)
- 27.08.1928 - s-a născut *Mircea Zăciu* (m. 2000)
- 27.08.1930 - s-a născut *Z. Ornea* (m. 2001)
- 27.08.1938 - s-a născut *Mircea Braga*
- 27.08.1942 - s-a născut *Dumitru Dinulescu*
- 27.08.1942 - s-a născut *Ovidiu Ghidirmic*
- 27.08.1943 - a murit *George Ulieru* (n. 1884)
- 27.08.1965 - a murit *Eusebiu Camilar* (n. 1910)

www.cartearomaneasca.ro
CARTEA ROMÂNESCĂ

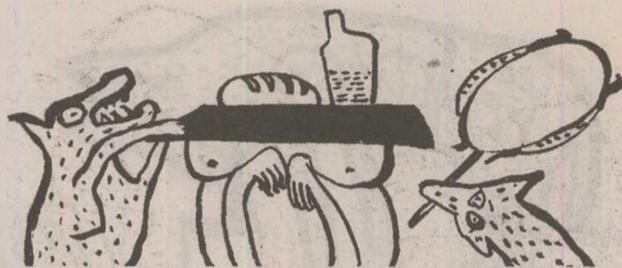
Nou în seria de opere „Alexandru Paleologu”

Treptele lumii sau calea către sine
a lui Mihail Sadoveanu

Au mai apărut:

Bunul-simț ca paradox
Despre lucrurile cu adevărat importante

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Băsescu la marele licurici

Diversi comentatori de politică externă au tot plîns de mila României fiindcă ar fi încăput pe mîna unui ignorant în ale relațiilor internaționale. Iar celebrul banc prezidențial despre feluți onoarea licuricilor mari – dacă trebuie! – în locul celor mici, le-a dat multora impresia că Băsescu ar putea da cu bîta în baltă și după alegeri, cum a făcut, înainte, cu formula "tainului", cu care i-a indispus pe francezi.

Președintele României a dat o lovitură de imagine cu vizita lui la Washington. E prietenul lui Bush, iar România a ajuns o țară de o importanță vitală pentru interesele Americii. Mai mult de atît nu se poate. Că Bush a fost foarte serios spunînd asta se poate deduce și din mica lui gafă "Azi, eu și prim ministrul am discutat...", după care omul de la Casa Albă s-a corectat: "Mă scuzați, dle președinte". Singurul prim ministru cu puteri executive cu care are de-a face Bush e Tony Blair, cu care continuă să aibă un limbaj comun. Cu acest act de exprimare ratat, președintele american a subînțeles mai multe lucruri. Cel mai important e că s-a înțeles că Băsescu, așa cum ar fi făcut-o și cu Tony Blair. Acest act ratat dezvăluie totodată că "prietenul Băsescu" nu i se pare, de fapt, foarte important ca aliat de prezentat Americii. Dar, pentru alegători, Bush era interesat ca președintele român să para la fel de important ca premierul britanic.

Să-i fi spus Băsescu, la întîlnirea în doi, povestea cu licuricii? Iar de pe urma acestui banc, Bush să fi încercat să-l re poziționeze?

Pîna una, alta președintele american are el însuși probleme de poziționare în Statele Unite nu mai au o listă oficială de nemulțumiri în ceea ce ne privește. Dimpotrivă, Traian Băsescu a cerut Pentagonului o despăgubire de un milion de dolari pentru urmașii lui Teo Peter și asistență financiară pentru armata română. Mă îndoiesc că președintele României și-a jucat vizita la șantaj. Ar fi fost cel puțin ciudat ca în timp ce la București, înainte de plecarea sa la Washington, Băsescu să se simtă amenințat de politicienii români care vor să-l schimbe din funcție, tot el să facă în America pe marele președinte care bate cu pumnul în masă.

Ca fapt istoric, Băsescu e primul președinte al României care în timpul unei vizite oficiale în Statele Unite se vede contestat de o majoritate parlamentară constituită ad hoc, din care fac parte nu numai partidele opoziției, ci și trei dintre formațiunile politice ale Puterii. În ciuda faptului că a devenit chiar în timpul vizitei la Washington un președinte contestat de două treimi din Parlament, Băsescu nu s-a lăsat impresionat de această manevră. Și dacă tot am evocat anecdotă cu licuriciul, atunci primul președinte al României care își arată mușchii în America, fără să i se întoarcă spatele, e tocmai, ca să zicem așa, umilul Băsescu din faimosul său banc.

De unde i se trage atunci credibilitatea lui externă, în plină criză internă? Fiindcă și cei mai pesimiști analiști în ceea ce îl privește sînt de acord că Băsescu nu depinde de jocurile parlamentare. Dar în ciuda sondajelor de opinie și a succesului său american, Băsescu a ajuns președinte al României în aceeași situație în care se afla ca primar al Capitalei, cînd era susținut numai de PD și de opinia publică. Marea deosebire e că Băsescu de azi nu mai are nevoie de nici un fel de susținere ca personaj politic, spre deosebire de partidele care îl contestă, dintre cele care l-au susținut. ■

Suntem în prima săptămîna a lui August... Cîte ceva din previziunile meteorologilor începe să se adeverească și e bine...

A reînceput campionatul de fotbal, ediția 2006/2007, precum și primele bătălii între suporterii. Iar Scaraoschi, sfidînd legea *copiraitului*, ciordește din Geneză spunînd cu un rînjit:

-Da, vîd că e bine!

Ahtiate după senzational, toate televiziunile transmit momente de la meciul Poli Timișoara – Steaua care s-a soldat doar cu trei suporterii rîniți. Nu e cine știe ce, dar e semn optimist că o seamă de obiceiuri naționale se păstrează și se reiau lovind cu crampoanele în ideea de globalizare, respectiv, să se știe: „noi suntem cum am fost și mai mult decît atît”, adică spectatori români. Cel puțin atunci cînd e vorba despre manifestări huliganice... Noi, adică familiile noastre, ca buni și fideli telespectatori ce suntem, stăm în fața micului ecran și privim cu încredere, admirație și mîndrie imaginile în timp ce prietenul Haralampy îngaimă între două sughițuri cu duhoare bahică:

„Azi în Timișoara, mâine-n toată țara!”...

Istoria va confirma sau infirma aceste spuse, fiindcă noi nu avem timp să analizăm, deoarece Haralampy continuă:

-Să știți, dragii *miei*, zice el cu un aer de Iosif Boda & (nu-i așa? – d.h.) Cristian Părvulescu (la emisiunea „Săptămîna politică” de pe TVR1) că, pe căldurile astea, pînă și la firma „Hades & comp.”, la cazanul cu smoala drăcușteții lucrează în patru schimburi și de-aia nu mai auzim „hi-hi-hi-ul” lui Aghiută cînd privim la televiziune comedia „Fuga în Siria a lui Omar Hayssamul”...

De data aceasta, prietenul are dreptate, cel puțin în ce ne privește: ne bucurăm în tăcere că, datorită „sirianului”, îl vedem din nou la televiziune pe Domnul Președinte Traian Băsescu pîlînd nemilosiv cu măciuca prezidențială organele care nu și-au făcut datoria. Însă ne bucurăm la fel de mult și că Irina Loghin, îmbrățișată cu proaspătul său înfiat, permanent zâmbitorul Fuego, o fac pe soacra lui Haralampy să lăcrimeze abundent, iar pe ginere să emită un „Hhhhm” – supărător, totuși, în liniștea sufragieriei noastre, chiar dacă în clipa următoare zice:

-Eh, n-are voie omul să mai și glumească?

Așa e...

Doar Cristian Tudor Popescu, în ziua de 27 iulie, la știrile de la ora 18 (Realitatea Tv), decretează sec- inchizitorial:

-Cînd Traian Băsescu vrea să ia ceva, pune vaporul cap-compas spre azimut și trece peste orice...

-Eu nu pricep ce vrea să spună, zice Coryntina.

Într-adevăr, dar nu ne desprindem de *Megavijan* confirmînd o zicere mai veche a prietenului:

-Exploatarea năprasnică a omului de către televiziune, zicea el, a aruncat lumea într-o nouă formă de sclavagism, fenomen care, spre deosebire de alte vremuri, este acceptat acum cu plăcere și, deseori, chiar cu evlavie. În acest sens, cel puțin în familiile noastre, este de notorietate cazul soacra-mei care, după executarea cu responsabilitate gestică a trei cruci, a sărutat ecranul *Mega Vijaunului* fix în dreptul frunții domnului ministru Gheorghe Barbu cînd acesta anunța majorarea pensiilor cu cincii la sută începînd cu luna septembrie. Or, domnii *miei*, la pensia ei de 143 de *roni*, procentul va fi însoțit, indiscutabil, de suficiență opulentă și, implicit, obezitate pentru a mă face, în calitate de ginere responsabil, să-i atrag atenția asupra riscurilor ce incumbă din...

Și chiar i se adresează părintește soacră-si:

-Mami, de-acum o mai rărești cu telenovelele și cu manelele... Lăși televizorul și umbli - înțelegi! Îți găsești și matală un coleg de pensie, vâ mai amintiți de păcatele tinereții, mai faceți un jogging sub clar de lună...

Strânepoata răzeșilor a înțeles din „jogging” ce-a putut, așa că s-a ridicat rapid din fața televizorului spunîndu-i Claustreinei cu mare năduf:

-Mai bine îmbrățineai fată decît să te măriți cu păgănu’!

cronica tv

„Azi în Timișoara, mâine-n toată țara!...”

-bătălia dintre suporterii echipelor Steaua și Poli Timișoara -

Evident, „pagănu’” era Haralampy care, cu un zâmbet sardonice, tocmai ducea clondirul cu „bistrițeanii” la gura.

...Însă nu aceasta este problema, continua el, ci faptul că în noua orînduire telesclavagista. la noi se încearcă în aceste zile toride, cînd telespectatorul aproape că nu mai știe pe ce lume trăiește, să i se impună de către autorități un nou cult religios, și anume: „hayssamismul”. De-aceea, abia cînd „prind” câte-un gol în bleotocărelile experților în „hayssamism”, unii reporteri *teve*, ravașiți și ei de căldura, dau veste către țară că, din cauza caniculei, cetățenii cu probleme cardiace intră în comă și mor.

-Macar e-o moarte faină, zice soacra lui Haralampy, cu oarece invidie în glas privind un telereportaj de pe Antena 1, reluat de TVR1, Pro Tv, B1 Tv, Antena 3... Nu se mai zbate omu’...

Norocul ei că ginere-so lipsește momentan din sufragierie, că ar face tot posibilul să-i asigure condiții pentru...

Dar să nu fim funebri...

În orice caz, este trist și revoltător să vezi la televizor cum oameni nevinovați și pașnici își sfîrșesc zilele într-un mod atît de nedrept în timp ce alții, cu mult mai nedrept, continuă să trăiască și să fie invitați la *talk-show*-uri pentru ca, senini și importanți, să vorbească telespectatorilor despre chestiuni în ale căror hațșuri ei înșiși se pierd... Unii nu se mai găsesc pînă la sfîrșitul, sau foarte rar, iar alții niciodată.

Moment de reculegere.

Desigur, în acest sens, avem datoria sacra și morală, credința și înțelegerea privitoare la posibilitățile și vrerea lui Dumnezeu, fiindcă are și el simpatiile, antipatiile și, cine știe?, poate chiar limite ale nemărginitei sale bunătăți... Astfel ca, din rațiuni care depășesc puterea de pricepere a telespectatorului obișnuit, acești „experți în te-miri-ce” au fost zămisliți, probabil dintr-o gravă neatenție, dintr-un Adam rahitic și o Evă bolnavă de sifilis... Iar acest adevăr s-a petrecut și drept ca o pedeapsă bine meritată după ce Adam a căzut în cap din pomul plin cu fructe oprite de care habar nu avea ca erau comestibile. Iar cînd a aflat, a fost azvîrlit peste gardul Edenului – fraierul! Ca el nu-si putuse potoli foamea vegetariana fără ajutorul Evei...

Să fi fost un incident? Să fi fost un accident? Cine poate să știe cu certitudine? Ca urmare, este pe deplin explicabil ca unei coliziuni rutiere, cu morți și raniți, unii reporteri *teve* să-i spuna *incident*, în timp ce unei întîmplări banale să-i spuna *accident*...

Hopa! Avem imagini în direct pe B1 Tv de la nunta columbenilor. Este chiar momentul cînd o voce autoritară comandă:

Și-acum, la dans!

Desigur, prima pereche, mirii!

Ea înaltă, supla, El cu umerii sub mîinile ei. Ay, Doamne, ce imagine!

Aplauze pentru B1 Tv.

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

Bădiliță se întoarce

Citim cu interes în *EVENIMENTUL ZILEI* din 27 iulie câteva reflecții, ca de obicei profunde și originale, ale domnului Cristian Bădiliță. Într-un interviu acordat Simonei Chițan, dl B. mărturisește că, spre deosebire de snobii noștri intelectuali, d-sale i-au plăcut „realmente” *Harry Potter* și *Codul lui Da Vinci*. O fină a d-sale de 9 anișori a savurat *Harry Potter* (mă rog, primele două volume, ca să fim exacti, despre celelalte n-avem mărturia prețioasă a unei cititoare și nici pe a nașului său de botez). *Codul lui Da Vinci* e „un polițier foarte reușit”, pe care iubitorul de teme mari care este dl B. l-a comparat într-un articol reluat în ultima sa culegere cu mai puțin binecunoscutul roman despre Iisus al lui Saramago, și l-a găsit superior fiindcă „știe să menajeze sentimentele creștinilor”. Ceea ce, înțelegem noi, romanul portughezului nu știe. Dl B. se referă și la Cioran, pe care l-a citit cu nesăț când era student, iar Cioran era interzis în România (am socotit, luându-ne după interdicție, că dl B. îl citea când era la primară), dar „când toată lumea s-a molipsit de cioranită (adică după 1989, presupunem – *Cronicar*), eu m-am vindecat [...] Cioran e una dintre cele mai strălucite împliniri ale rațiilor în formulă literară și filosofică. N-a avut niciodată o meserie, o profesie, o disciplină în care să exceleze, decît poate aceea de cititor”. Se putea și mai rău, să rateze chiar și șansa de a citi. Romancierii români de azi îi displac d-lui B., care constată „cu resemnare” că ei au „ales calea comodității și a minorului (cînd nu, a derizoriului)” și asta, fiindcă „scriu despre fleacuri”. Cine are urechi de auzit... Dl B. face și mărturisiri cu caracter mai personal: „Părerile fundamentalistilor ortodocși nu mă mai interesează de mult”. Trebuie să remarcăm că dl B. are tendința de a-și privi trecutul cu oarecare complezență. Din cite *Cronicarul* își amintește, dl B. împărțea încă părerile cu pricina foarte de curînd, de pe vremea nu chiar biblică a *Evangheliștilor* Alinei Mungiu. Oprim aici cu mult regret, din rațiuni de spațiu, prețioasele gânduri ale d-lui B., „38 de ani, doctor în istoria creștinismului timpuriu al Universității Paris IV - Sorbona”, după cum grațios îl prezintă Simona Chițan în *Evenimentul zilei*.

Bine faceți!

Cineva care lucrează într-o editură, după cum mărturisește, și răspunde la numele primăvărat de Flori Stănescu, scrie în *JURNALUL LITERAR* nr. 7-12/2006: „Ifosele, cu pretenții aristocratice, mofturile de vedetă și bocancii autoritari (zvîrliti de la înălțimea diverselor scaune profesionale) ne împing pe unii dintre noi – destul de mulți – să nu mai citim 22-uri, *Dileme*, *Observatoare culturale* și alte *Români literare*. Pentru că nu mai știm cui se adresează: autorii își scriu unii altora și se citesc între ei”. Noroc că Flori Stănescu are la dispoziție *Jurnalul Literar* și e citită de milioane de români din țară și din diasporă! În ce privește supărarea pe româniile literare, suntem nedumeriți de afirmația cu bocancii autoritari zvîrliti de vedete cu ifose: noi știm că poți fi călcat în picioare (cu sau fără bocanci); de azvîrlit, se zvîrle cu copitele, ceea ce, oricite pretenții aristocratice ar avea, nu le stă în putință vedetelor (cu sau fără ifose). Împărțim restul opiniilor autoarei. Bine faceți că nu ne citiți! Ne dăm seama din comentariul dv. la cartea pe care o recenzati că n-avem nici o șansă să ne înțelegeți. Rămîne cum sunetei: continuăm să ne citim între noi.

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămînii

Abonamente: 1an: 113 RON
1/2an: 57 RON
1/4 an: 29 RON

Abonamente în străinătate:
1 an: 100 EUR

ochiul magic

Spre un nou canon literar!

În același număr din *Jurnalul Literar*, Aristarc își ia inima în dinți și vine cu propuneri concrete privitoare la atât de necesara schimbare a canonului literar. Pornind de la academicul DGLR și de la edițiile de la Univers Enciclopedic – Academia Română, Aristarc scrie: „Continuăm (nu el, noi – *Cronicar*) dansul macabru în jurul poeziei dubitative și lovite de exces lingvistic a lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu și trecem în umbră lirica de excepție a lui Horia Stamatu sau Nicu Caranica. Tipărim, la fel,

operele complete ale lui Sorin Titel [...] și nu am adus încă în limba română proza și eseistica lui Vintilă Horia [...] opera științifică a lui Bazil Munteanu, N. I. Herescu, literatura lui Paul Goma și a altora de același calibrul”. Mai departe, Aristarc are un cuvînt și despre inflația de scriitori din UR-ul postdecembrist, d-sa mirîndu-se de la înălțimea unui profesionalism nedubitativ și nelovit de exces lingvistic (chiar deloc!) că rîndurile sindicatului nostru de breaslă au crescut ca aluatul în copaie. Problema e că nu ajunge să-ți iei pseudonimul Aristarc ca să fii și critic. Așa că, dacă tot vorbim de calibrul, nu ne-am grăbi să-l preferăm pe Vintilă Horia lui Sorin Titel, pe Nicu Caranica lui Marin Sorescu și pe Horia Stamatu lui Nichita Stănescu. Și, apoi, ce vorbă e asta că n-am adus în românește operele lui Goma? Sa le fi scris autorul *Calidorului* în alta limbă? Ni s-a părut nou că e ceva cu limba lui Goma, dar suna totuși din cînd în cînd românește...

Eliade, o parte a literaturii române

Cătălin Avramescu publică în revista 22 din 25-31 iulie o amplă recenzie asupra recente ediții de la Humanitas a *Jurnalului portughez* al lui Mircea Eliade, plina de observații la întocmirea ediției și la jurnalul însuși ca operă literară. Cu o parte din ele, sintem de acord, cu alta, nu. Problema notei noastre nu este recenzia în sine, ci o afirmație a autorului ei conform căreia „Eliade (este) o parte a culturii americane”, nu a celei românești, dacă îi exceptăm „opera sa de tinerețe”. „Aproape toate operele sale științifice au fost publicate fie în engleză, fie în franceză, pentru un public cu totul altul decît cel românesc. Nici subiectul lor nu este românesc.” Desigur. Dar Eliade și-a scris *exclusiv* în românește opera literară, nu doar cea din țară (totuși, considerabilă cantitativ și aceasta, incluzînd romane, între care o capodoperă, și volume de eseuri, unele excepționale), dar și cea din exil (cîteva nuvele foarte valoroase, care nu merită disprețul cam de neliterat al lui Avramescu. Prin acestea, Eliade este o parte a literaturii române. Și dacă ne amintim cite din ideile operei sale științifice se află *in nuce* în ficțiunile lui ori în eseuri, nu putem să nu fim mirați de ușurința de mîna cu care Cătălin Avramescu îl exilează încă o dată pe Eliade.

Grija față de om

Cronicarul a aflat că, în sfîrșit, cărțile românești au început să aibă oarece căutare la export. Faptul nu se datorează proiectelor Institutului Cultural Român sau ale asociațiilor de editori, cum s-ar putea crede, ci infractorilor români din penitenciarele occidentale. Ținînd seama de numărul mare de cetățeni români care se plictisesc în celulele lor, pușcăriile din mai multe orașe ale Vestului european s-au arătat interesate să achiziționeze pentru bibliotecile lor și cărți în românește. Chiar dacă procentul celor dornici să citească după gratii e de doar 3-4%, în bibliotecile anumitor închisori din Anglia, Franța, Italia, Spania și Portugalia se vor găsi și lecturi pentru conaționali noștri. Din cite a aflat neoficial *Cronicarul*, preferințele suților, tilharilor, peștilor, traficantilor și criminalilor, care pînă acum n-au pus mîna decît pe cărți de credit și cărți de joc, se îndreaptă spre volumele de basme, romanele polițiste cu suți, tilhari, pești, traficantii de droguri și mafioții criminali, dar și spre ediții școlare din Eminescu.

Cronicar

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2,5 lei